

Центр сприяння
суспільному
розвитку
Ім. М.Пирогова

Всеукраїнський науково-практичний журнал 4-6'2016

ДИРЕКТОР

ШКОЛИ ЛІЦЕЮ ГІМНАЗІЇ

С. 14, 20-47

С. 145-256

ВЕЛИКА ПЕДАГОГІЧНА РАДА
ОСВІТАН МІСТА КИЄВА ТА
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

«Стратегія директорів
модернізації теми освіти»

НОВА
ШКОЛА

Доленосні заходи
української
освіти

С. 6-19

НАУКА — ШКОЛІ

Шановний Читачу!

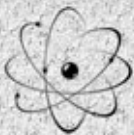
До Вашої уваги **100-й** — ювілейний — номер нашого журналу, який виходить у світ разом з іншими — це № 4-6, 2016! Традиційно, ми з Вами, шановний Читачу, відзначаємо цю подію власною працею, тож і даруємо Вам **ЖУРНАЛ в ЖУРНАЛІ: СПЕЦВИПУСК „Система проектування в школі”**.

На **112 сторінках** його автори щедро поділяться з Вами і знахідками, які вже успішно працюють в школах, й ідеями, які можуть стати стратегіями нашої з Вами діяльності заради майбутнього України!

Потрібно, щоб теоретичні розробки наших науковців прийшли в наші школи і стали живим подихом для наших дітей, батьків, учителів.

Лілія ГРИНЕВИЧ,
міністр освіти і науки МОН України

Наука -
школі

УДК 159.923.38-025.12

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНІСТІ УЧНІВ У СИСТЕМІ НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Особистісно-розвивальний підхід потребує створення інноваційних психолого-педагогічних систем, що забезпечить повноцінний розвиток кожної обдарованої особистості вихованця загальноосвітнього навчального закладу.

У статті обґрунтовано необхідність розвитку в системі освіти специфічного рівня – рівня проектування психолого-педагогічних знань на реальні проблеми, які існують в сучасному загальноосвітньому закладі. Систему соціально-педагогічного проектування навчально-виховного процесу розроблено на основі досліджень, що використовують проектно-модульні та сучасні інформаційні технології.

Розкрито сутність і педагогічні можливості авторського діагностично-проектувального комплексу «УНІВЕРСАЛ 4 online». Основний сенс його застосування – це внесення соціально доцільних конструктивних змін в напрямки особистісного розвитку вихованців загальноосвітніх навчальних закладів на основі

врахування індивідуальності кожного учня.

Ключові слова: особистісно-розвивальний підхід, психолого-педагогічне проектування, проектно-модульні технології.

Реалізація в загальноосвітніх навчальних закладах України гармонійного поєднання гуманістичної педагогіки, якісного медичного забезпечення та психологічної підтримки в режимі співтворчості передбачає перехід до особистісно-розвивальної моделі, за якої кожна особистість учня розглядається як творча індивідуальність із задатками обдарованості.

Особистісно-розвивальний підхід потребує створення та впровадження інноваційних медико-освітніх технологій, що забезпечать повноцінний розвиток кожного вихованця з метою гармонійної реалізації особистості дитини при умові збереження її здоров'я.

Технології психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку обдарованості учнів в системі

**Валерій
КИРИЧУК**

Старший науковий співробітник Інституту обдарованої дитини (ІОД) НАПН України, доцент кафедри психології управління Університету менеджменту освіти (УМО ДВНЗ) НАПН України, кандидат психологічних наук

навчально-виховного процесу загальноосвітніх навчальних закладів створені науковцями відділу проектування розвитку обдарованості Інституту обдарована дитина НАПН України та відділу наукових проблем організації охорони здоров'я матерів і дітей Інституту педіатрії, акушерства та гінекології НАМН України у 2007 – 2015 роках.

Ці технології, що об'єднані в цілісну освітню систему, розроблялись науковцями і практиками на основі фундаментальних психолого-медико-педагогічних досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, що використовують сучасні методи дослідження стану здоров'я особистості та технології проектного менеджменту з широким використанням інформаційних систем в online-режимі.

Передумовою створення цілісної системи психолого-педагогічного проектування та інтегрального супроводу особистісного розвитку обдарованості учнів загальноосвітніх навчальних закладів було проведення двох Всеукраїнських експериментів з 2001 по 2007 та 2007 по 2012 роки на базі більше сотні загальноосвітніх навчальних закладів, що знаходились в 20 регіонах України за темою: «Психолого-педагогічне проектування соціального розвитку особистості учня» та за темою: «Проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу» (згідно наказів МОН України).

Суттєву допомогу у створенні та апробації таких

психолого-педагогічних технологій надали педагогічні колективи експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів України, а саме найбільше: Волинської, Дніпропетровської, Миколаївської, Донецької, Луганської областей та АР Крим.

Педагогічні колективи зазначених регіонів включились в дану експериментально-дослідну роботу в 1998-2015 роках. За час перебування в експерименті загальноосвітні навчальні заклади провели апробацію восьми технологічних модулів цілісної системи психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку учня в НВП і як показує статистика моніторингу за 74 критеріями досягли позитивних результатів у особистісному розвитку учнів та суттєво підвищили свій професійний рівень.

Основною підставою для впровадження психолого-педагогічних технологій як цілісної системи особистісного розвитку обдарованості дітей шкільного віку в умовах загальноосвітніх навчальних закладах України є проведення наукових експертиз науковцями НАПН України та позитивних рішень Президії НАПН України, а також відповідних наказів МОН України. Це перш за все наказ МОН України від 06.07.2007 року № 680 (пункт 2.2.) про широке впровадження системи психолого-педагогічного проектування соціального розвитку учнів загальноосвітніх навчальних закладів в усіх загальноосвітніх закладах системи освіти України

Діагностично-проектний комплекс (ДПК) «Універсал 4 online» (У2) створено з використанням широкої варіативності сучасних операційних систем на основі апробованого комп'ютерного комплексу «Універсал 3» (У1) (локальна версія), яка використовується у практичній роботі більш ніж 500 ЗНЗ України протягом 18 років. Бази даних комплексів У1 та У2 є повністю сумісними

за умови спеціальної підготовки педагогічних кадрів.

Метою впровадження такої освітньої системи є: внесення соціально доцільних конструктивних змін в напрямки особистісного розвитку обдарованості учнів в системі взаємодії учасників НВП.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ:

- здійснити аналіз проблем учасників НВП загальноосвітніх навчальних закладів з врахуванням потенційних можливостей та проблем особистісного розвитку учнів методом проведення комплексної психолого-медико-педагогічної діагностики в online-режимі;
- провести цілепокладання роботи педагогічних колективів навчальних закладів на основі врахування проблем та потенційних можливостей особистісного розвитку учнів (індивідуальних, групових, колективних, масових) методом конструювання конкретних завдань по кожному навчальному закладу та тактичних задач особистісного розвитку кожного учня в класних колективах;
- доповнити банки навчальних і навчально-виховних програм і демонстраційних проектів на сервері діагностично-проектувального комплексу «Універсал 4 online» шляхом створення авторських програм і проектів класних керівників, вчителів-предметників, практичних психологів методом залучення до проектно-модульної діяльності усіх педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів;
- проводити проектно-модульне планування роботи навчальних закладів, класних керівників, вчителів предметників та управлінь і відділів освіти на засадах проектного менеджменту з широким використанням сучасних інформаційно-комунікативних систем;
- впровадити у практику роботи педагогів загальноосвітніх навчальних закладів технології творення

поурочних планів та виховних сценаріїв з особистісно-орієнтованим та особистісно-розвивальними змістом з використанням елементів тренінгу з метою реалізації тактичних задач особистісного розвитку учнів;

- здійснювати моніторинг ефективності та результативності навчально-виховного процесу, як конкретних педагогів так і загальноосвітніх навчальних закладів міст, районів і регіонів країни.

Реалізація обумовлених завдань буде успішною за умови повсякденного використання психолого-медико-педагогічних технологій психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку учнів в системі НВП за умови організації диференційованої оплати праці за результатами розвитку дітей та ефективності роботи усіх педагогічних працівників.

Для реального досягнення вказаної вище мети та виконання поставлених завдань створено діагностично-проектувальний комплекс «Універсал 4 online» (далі ДПК), користувачами якого є всі учасники навчально-виховного процесу загальноосвітніх навчальних закладів (адміністрація, вчителі-предметники, класні керівники, учні, батьки, медичні працівники, управлінські та методичні служби системи освіти в online-режимі.

ДПК «Універсал 4 online» складається з дев'яти технологічних модулів, які утворюють у взаємодії всіх учасників НВП цілісну багаторівневу ієрархічну освітню систему, що складається з трьох умовних (блоків) частин:

I. Підготовчий. Діагностично-аналітична частина (цілепокладаюча):

- діагностика учасників навчально-виховного процесу;
- аналіз та прогнозування особистісного розвитку учнів;
- конструювання завдань навчального закладу та задач особистісного розвитку учнів.

II. Основний. Програмно-плануюча частина (проектувальна):

- програмування навчальних і навчально-виховних **програм** (з *предметно-орієнтованим змістом*);
- моделювання сюжетної лінії **проектів** (з *проблемно-цільовим змістом*);
- планування роботи учасників НВП (з *особистісно-орієнтованим змістом*).

III. Завершальний. Корекційно-розвивальна частина (процесуальна):

- створення навчальних і навчально-виховних **сценаріїв** (з *особистісно-розвивальним змістом*);
- реалізація навчально-виховного **змісту** (*особистісно-орієнтованого та особистісно-розвивального змісту*) в НВП;
- моніторинг розвитку особистості учня, груп, класних колективів, ЗНЗ, навчальних закладів району, регіону країни, а також визначення ефективності роботи педагогів.

Така освітня система психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку обдарованості учнів у взаємодії всіх учасників НВП має суттєві **переваги над традиційною, класно-урочною**, а саме:

1. Для адміністрації загальноосвітніх навчальних закладів:

- системно-комплексний аналіз особистісного розвитку учнів в класних колективах та організації в цілому (фізична, психічна, соціальна, духовна) – зведені аналітичні дані навчального закладу: таблиці, графіки, діаграми, матриці, характеристики, рекомендації, в т.ч. автоматично в online-режимі (10-15 хвилин);
- прогнозування особистісного розвитку учня та груп учнів у класних колективах (конструктивний, деструктивний, в т.ч. автоматично в online-режимі (5-10 хвилин);
- визначення проблем та потенційних можливостей всіх учасників НВП навчального закладу (учнів, педагогів, батьків), в т.ч. автоматично в online-режимі (3-5 хвилин);
- чітке, конкретне цілепокладання

на основі автоматичного конструювання завдань навчального закладу на навчальний рік, в т.ч. автоматично в online-режимі (10-20 хвилин);

- створення навчально-виховних проектів для навчального закладу (цільових, проблемних тощо), в т.ч. автоматично в online-режимі (1 проект – 30 хвилин);
- планування роботи навчального закладу (проектно-модульні, системно-комплексні, графічні, календарні, індивідуальні плани за підрозділами НЗ, за видами роботи тощо, в т.ч. автоматично в online-режимі (1 тип плану – 4-5 хвилин);
- творення сценаріїв виховних заходів навчального закладу з особисто-орієнтованим змістом (30-40 хв.);
- контроль за реалізацією навчальних і навчально-виховних проектів (протоколи ефективності) автоматично в online-режимі (1 протокол – 3-5 хвилин);
- моніторинг особистісного розвитку учнів у класних колективах (за 74 критеріями – фізичного, психічного, соціального та духовного розвитку) автоматично в online-режимі (2-3 хвилини);
- надання рекомендацій з проблем розвитку учнів, (батькам, педагогам) - автоматично в online-режимі (5-10 хвилин);
- проведення консультації з педагогічними працівниками, батьками, та учням, в т.ч. в online-режимі;
- створення списків за заданими критеріями (за соціальними станами, медичними діагнозами, групами ризику, обдаруваннями) в т.ч. автоматично в online-режимі;
- доповнення та створення електронних банків навчальних і навчально-виховних програм і проектів, сценаріїв уроків і корекційно-виховних заходів для навчального закладу, вчителів-предметників, класних керівників, практичних психологів, соціальних педагогів,

вихователів, керівників гуртків, секцій, клубів тощо.

2. Для психологічної служби (практичні психологи, соціальні педагоги):

- організація та проведення комплексної психолого-педагогічної діагностики всіх учасників навчально-виховного процесу (два зрізи на навчальний рік, всі класні колективи), в т.ч. автоматично в online-режимі (1 класний колектив – 45 хвилин);
- проведення системно-кореляційного аналізу за результатами діагностики учнів, батьків, педагогів (матриці, таблиці, графіки, діаграми, характеристики, конкретні рекомендації – педагогам, батькам, учням), в т.ч. автоматично в online-режимі (10-15 хвилин);
- прогнозування особистісного розвитку учнів, надання психолого-педагогічних рекомендацій батькам, педагогам, учням, в т.ч. автоматично в online-режимі;
- допомога адміністрації при конструюванні завдань навчального закладу та класним керівникам при конструюванні задач особистісного розвитку учнів на основі результатів комплексної психолого-педагогічної діагностики та аналізу;
- створення проектів роботи психологічної служби та корекційно-розвивальних програм, програм індивідуального розвитку особистості учня;
- проведення проектно-модульного планування роботи практичного психолога та соціального педагога;
- організація та здійснення моніторингу особистісного розвитку учнів класних та педагогічного колективів;
- проведення індивідуальних консультацій та надання психолого-педагогічних рекомендацій батькам, педагогам, учням.

3. Для класних керівників (вихователів):

- проведення аналізу та прогнозування розвитку учнів класного

колективу (за 74 критеріями особистісного розвитку з урахуванням факторної ваги залежно від віку та статі учня) автоматично в online-режимі (1-2 хвилини);

- характеристики та рекомендації на учня та класний колектив – автоматично в online-режимі (2-3 хвилини);
- конструювання задач особистісного розвитку учнів, класних колективів, груп учнів (індивідуальні, групові, колективні), в т.ч. автоматично в online-режимі (5-7 хвилин, в творчому режимі 10-15 хвилин);
- визначення ефективності виховних та корекційних програм та проектів, в т.ч. автоматично в online-режимі (2-3 хвилини);
- проектно-модульне планування роботи (системно-комплексний та графічний план на семестр), в т.ч. автоматично в online-режимі **75%** плану класного керівника з проектів навчального закладу: **25%** плану – проект класного керівника (1-1,5 години);
- творення сценаріїв виховних годин та годин спілкування з особистісно-розвивальним змістом (з елементами тренінгу), в т.ч. автоматично в online-режимі (20-30 хвилин);
- самоконтроль ефективності виховного процесу в класному колективі (протоколи ефективності), в т.ч. - автоматично в online-режимі (3-5 хвилин);
- аналіз результатів моніторингу особистісного розвитку учнів в класному колективі (таблиці, графіки, матриці, характеристики і рекомендації на кожного учня і класний колектив) – автоматично від 8 до 10 сторінок тексту (класному керівнику, батькам, учням) в online-режимі.

4. Для вчителів-предметників (керівники гуртків, секцій, факультативів):

- проведення аналізу та прогнозування особистісного розвитку учнів класних колективів (візитні

картки з конкретними проблемами та потенційними можливостями учнів, задачами особистісного розвитку учнів класного колективу, психолого-педагогічні рекомендації на кожний клас), в т.ч. автоматично в online-режимі (1 клас – 10 хвилин).;

- пошук з банків найбільш ефективних навчальних програм для конкретного класного колективу (автоматично 5 хвилин);
- створення навчальних проектів з проблемно-цільовим змістом автоматично в online-режимі (1 проект – 20-25 хвилин);
- календарне планування реалізації навчальних проектів з особистісно-орієнтованим змістом (в автоматичному режимі – 3-5 хвилин);
- творення сценарію уроку з особистісно-розвивальним змістом (конструктор сценаріїв уроків (1 конспект уроку – 15-20 хвилин);
- самоаналіз ефективності навчального процесу в конкретному класному колективі (протоколи ефективності – дві сторінки, моніторинг ефективності тощо).

5. Для медичної служби (лікар, медсестра):

- реєстрація, проведення аналізу та систематизація результатів діагностики фізичного розвитку, фізичного здоров'я та адаптаційних можливостей учнів в класних колективах та навчального закладу (за дев'ятьма критеріями);
- оцінка стану артеріального тиску дітей з урахуванням вікових та статевих особливостей, в т.ч. автоматично в online-режимі (10-15 хвилин);
- оцінка структури стану захворюваності, груп фізкультури та груп здоров'я в автоматичному режимі (списки автоматично за всіма діагнозами МК-10);
- надання конкретних рекомендацій з проблем фізичного розвитку учнів медичним працівникам,

батькам, педагогам, учням, в т.ч. автоматично в online-режимі;

- проведення планування індивідуальних і колективних диспансерних заходів для медичних працівників з урахуванням психолого-педагогічних проблем розвитку дитини для навчального закладу а також – району, міста, регіону, країни;
- запровадження критеріїв якості функціонування системи медичного обслуговування та системи контролю якості медичної служби в умовах ЗНЗ;
- динаміка показників стану здоров'я дітей за час навчання у навчальному закладі (таблиці, графіки).

6. Для членів родин учнів (батько, мати, особи, що їх замінюють):

- проведення діагностики та аналізу взаємостосунків у родині з дітьми в т.ч. в online-режимі – (2 методики – 15-20 хвилин);
- аналіз результатів діагностики розвитку дітей в системі моніторингу особистісного розвитку, в т.ч. в online-режимі (автоматично);
- ознайомлення з результатами діагностики та отримання психолого-медико-педагогічних рекомендацій від педагогів, практичних психологів, медиків, в т.ч. online-режимі – (автоматично 1-2 хвилини).

7. Для учнів загальноосвітніх навчальних закладів:

- проведення діагностики особистісного розвитку на персональних комп'ютерах, планшетах та мобільних телефонах (за місцем проживання та навчання);
- отримання психолого-медико-педагогічних рекомендацій з особистісного розвитку в системі моніторингу (від педагогів, практичних психологів та медичних працівників в online-режимі).

8. Для працівників управління освіти міста:

- передача в online-режимі бази даних на учнів у позашкільні на-

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ НВП ЗНЗ В ONLINE РЕЖИМІ:

конструктивний вплив на особистісний розвиток учнів та його оптимізація

Автором системи є доцент кафедри психології управління Університету менеджменту освіти НАПН України **Киричук Валерій Олександрович**.

Основною метою використання цієї освітньої системи в практиці роботи ЗНЗ є збереження здоров'я дитини в умовах навчального процесу, супровід гармонійного розвитку особистості та формування її обдарованості.

Основними завданнями функціонування системи є підбір психолого-медико-педагогічних засобів, психо-соціального та медичного інструментарію для підтримки розвитку і розкриття потенційних можливостей кожного учня ЗНЗ в залежності від завдань системи освіти, конкретного навчального закладу та особливостей особистісного розвитку учня.

Система управління навчально-виховним процесом (НВП) складається із взаємопов'язаних ПМП авторських технологій, які забезпечують послідовність навчально-виховного процесу в умовах ЗНЗ. Технології цієї системи реалізовано у спеціальних модулях діагностично-проектного комплексу (ДПК) «Універсал 4 online». Впровадження ДПК дозволяє педагогічним колективам спільно з родиною учнів та представниками суспільних організацій здійснювати соціально-педагогічний вплив на розвиток особистості учня на рівні персональної взаємодії всіх його учасників, а також отримувати необхідну практичну допомогу психологів та спеціалістів медичних і управлінських закладів.

Якісними характеристиками відмінностями вказаної інноваційної освітньої системи і її складової частини – ДПК, є: економія часу і фінансових ресурсів (у співвідношенні 1:10, 1:14 у порівнянні з існуючими моделями), сучасний рівень, багатокomпонентність, системний підхід, функціональність, доступність, екологічність педагогічного впливу, орієнтація на кінцевий результат.

Як свідчить аналіз результатів моніторингу особистісного розвитку учнів, використання системи управління НВП на засадах проектування особистісного розвитку учня та ДПК „Універсал 4 online” значно покращує стан фізичного, психічного та соціального здоров'я і позитивно впливає на динаміку фізичного, психо-соціального і духовного розвитку дітей шкільного віку.

ВИСНОВКИ:

1. Технологічні модулі комплексу «Універсал 4 online», які вперше створено на основі проектування компонентів систем освіти та охорони здоров'я в проєкціях 3D та 4D не мають аналогів у світовій загальноосвітній практиці.

2. Широке застосування цілісної системи управління НВП з використанням ДПК «Універсал» дозволяє в умовах навчального процесу у ЗНЗ оптимізувати стан розвитку учнів і конструктивно впливати на їх особистісний розвиток.

3. Цілісна система управління НВП ЗНО на засадах медико-соціально-педагогічного проектування особистісного розвитку учнів і ДПК „Універсал 4 online” дає можливість забезпечити значну економію часу для всіх учасників комплексу, а також істотно знизить використання фінансових ресурсів в системі управління навчальними закладами України.

вчальні заклади міста, що зареєстровані на сервері ДПК «Універсал 4 online», з перспективою адаптації до запитів вищих навчальних закладів;

- створення автоматично за запитом списків учнів за заданими критеріями, наприклад: конкретними соціальними станами (110 соціальних станів), діагнозами фізичного розвитку (452 діагнози МКХ-10 та МКХ-9), за основними напрямками обдарованості: спортивна, технічна, художня, академічна тощо, для міста – в online-режимі;
- аналіз результатів моніторингу особистісного розвитку учнів загальноосвітніх навчальних закладів (зведені таблиці, графіки, матриці, діаграми) – автоматично в online-режимі.

9. Методичний кабінет міста:

- надання дистанційно в online-режимі консультацій для всіх учасників НВП загальноосвітніх навчальних закладів міста;
- експертиза програм і проєктів, створення банків навчальних програм і проєктів, методичних рекомендацій, сценаріїв уроків, виховних заходів, електронних посібників, презентацій, інструкцій тощо в online-режимі.

Робота у комплексі «Універсал 4 online» проводиться у відповідності до вимог Європейського комітету з біоетики щодо роботи з персональними базами даних.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВІД УПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ

- Впровадження цієї освітньої системи в практику роботи загальноосвітніх навчальних закладів України можливе лише за умови грамотного опанування ДПК «Універсал 4 online» всіма учасниками НВП та підтримки всіма освітніми закладами та установами.
- Конструктивні зміни в особистісному розвитку обдарованості учнів, як показують багаторічні дослідження, в першу чергу залежать від ефективності роботи педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів.
- Підвищення ефективності організації і проведення НВП можливе лише за рахунок чіткого цілепокладання роботи педагогів з врахуванням проблем і потенційних можливостей особистісного розвитку учнів, уміння конструювати конкретні завдання і задачі особистісного розвитку дітей, проектувати на їх основі особистісно-орієнтований та особистісно-розвивальний системний навчально-виховний зміст, працювати в тісній взаємодії педагогів, медиків, родини та громади.
- Впровадження системи психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку обдарованості учнів в системі НВП забезпечить виконання освітянами України таких завдань як: формування якісного фізичного та психічного здоров'я, сучасних соціальних установок і конструктивних ціннісних орієнтацій, гуманістичної спрямованості розвитку особистості; розумного ставлення до матеріальних, соціальних, духовних потреб суспільства та задоволення в професійній діяльності освітян.

Валерий Киричук

Психолого-педагогическое проектирование личностного развития одаренности учащихся в системе учебно-воспитательного процесса

Личностно-развивающий подход нуждается в создании инновационных психолого-педагогических систем, что обеспечит полноценное развитие каждой одаренной личности воспитанника общеобразовательного учебного заведения.

В статье обоснована необходимость развития в системе образования специфического уровня – уровня проектирования психолого-педагогических знаний на реальные проблемы, которые существуют в современном общеобразовательном заведении.

Система социально-педагогического проектирования учебно-воспитательного процесса разработана на основе исследований, что используют проектно-модульные и современные информационные технологии. Раскрыта сущность и педагогические возможности авторского диагностическо-проектировочного комплекса «УНИВЕРСАЛ 4 online».

Основной смысл его применения – это внесение социально целесообразных конструктивных изменений в направления личностного развития воспитанников общеобразовательных учебных заведений на основе учета индивидуальности каждого ученика.

Ключевые слова: личностно-развивающий подход, психолого-педагогическое проектирование, проектно-модульные технологии.

Valeriy Kirichuk

Psycho-pedagogical projecting in personal development of gifted students in educational process

Personality-developmental approach requires the creation of innovative psychological and pedagogical systems that provides a full development of each gifted student in educational institution regarding the goals of national education and socio-cultural development of the individual.

The system of social and pedagogical projecting of teaching and educational process is developed on the basis of research, using projection-modular and modern information technologies.

The necessity of a specific level development in the education system is substantiated in the current paper. The level of psychological and pedagogical knowledge projection to the real problems that exist in the modern educational institution.

Also the article reveals the essence and pedagogical possibilities of diagnostic-projecting complex “UNIVERSAL 4 online”.

Main purpose of its application is in introduction of socially appropriate meaningful changes in the areas of personal development of general educational institutions students based on reforming of the individuality of each student.

Key words: personality-developmental approach, psychological and pedagogical projecting, projection-modular technology.

Наука -
школи

УДК 37.013.42:
159.922.76.-056.45

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОСТІ

Проблема педагогічного (соціально-педагогічного, психолого-педагогічного) проектування є надзвичайно актуальною для сучасної освіти. Учені, розглядаючи проблеми, з якими стикаються недосвідчені педагоги-початківці, прийшли до висновку, що із вдаваного безладу педагогічних технологій, перенасиченості педагогічного знання можливо вийти саме за допомогою педагогічного проектування. Саме завдяки системному, компетентністному, особистісно-розвивальним підходам, що лежать в основі проектування, перед педагогами відкриваються нові можливості для освітньої діяльності. Розвиток дитини виходить на перший план, педагогіка заходів поступається цілеспрямованій діяльності, спрямованій на розвиток особистості кожного окремого учня.

Ключові слова: проектування, технологічні модулі, діагностично-проектуючий комплекс «Універсал 4 online»

Олена ПРАШКО

Головний спеціаліст Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Педагогічне проектування розглядається науковцями як структурні та процесуальні характеристики діяльності; як діяльність, продуктом якої є проект, програма його реалізації, результати освіти. У процесі проектування авторами проектів можуть бути реалізовані три основні грані цієї ідеї: якісне перетворення самої освіти, розвиток суб'єктів освітніх процесів і перетворення освіти у фактор розвитку суспільства.

В основу проектування ученими (О. Коберник) покладено важливі принципи: принцип людських пріоритетів, саморозвитку, повноти

та цілісності, зворотнього зв'язку.

До принципів, розроблених О. Коберником, логічно додати принципи, без яких, на нашу думку, неможливе педагогічне проектування, а саме:

- **принцип розвитку проектного мислення** – передбачає готовність педагога до здійснення проектно-ї діяльності: створювати моделі, проектувати тощо.
- **принцип декомпозиції** – ґрунтується на поетапному вирішенні стратегічних завдань через розв'язання низки тактичних задач. Стратегічні завдання задаються ззовні

і спрямовані на реалізацію концепції освітнього закладу. Тактичні цілі спрямовані на розвиток кожного окремого учня.

Особистісно орієнтована освіта в українському суспільстві у реаліях сьогодення є міфологічною за багатьма причинами. По-перше, освіта так і залишається у більшості випадків відтворювальною (педагоги навчають – учні навчаються). Розвиток особистості учня не є першочерговою задачею педагога і класного керівника. Усе більше освітніх закладів говорять про першочергову роль батьків у вихованні дитини, залишаючи собі обов'язки лише навчати (або повчати). Зрозуміло, що ідея проектування є тим ковтком повітря, якого не вистачає школі. При проектуванні стає зрозумілим, що дитина – це суб'єкт навчально-виховного процесу, яка разом з педагогами і батьками моделює, проектує, планує та реалізує свої життєві стратегії. Проектування – це діяльність, що спрямована на результат, а не на процес. Власне проектування – це подальша розробка створеної моделі та доведення її до стану, можливого для практичного використання. Конструювання у проектуванні розглядається як доведення створеного проекту, що наближає створений проєкт до реалізації в конкретних соціокультурних умовах.

Відділ¹ проектування розвитку обдарованості Інституту обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук багато років працював над проблемою педагогічного проектування у загальноосвітніх навчальних закладах. Вивчалися проблеми проектування навчально-виховного процесу, особистісного та соціального розвитку особистості учня. *Останньою темою, що досліджувалась науковцями, була проблема соціально-педагогічного проектування.*

¹Відділ проектування розвитку обдарованості Інституту обдарованої дитини НАПН України працював до початку 2016 року.

Соціально-педагогічне проектування розглядалося як базова категорія науково-педагогічного знання, що забезпечує створення проєктів майбутніх освітніх об'єктів, дидактичних систем і процесів, характеризується міждисциплінарністю, комплексністю, системністю; має інтегрований, прогностичний та інноваційний характер. Провідною ідеєю дослідження є ідея, що розвиток обдарованості учнів забезпечує цілеспрямований процес соціально-педагогічного проектування. Актуальність теми дослідження зумовлена потребою сучасного суспільства в обдарованих особистостях, від яких певною мірою залежить соціальний, економічний, духовний розвиток держави. Соціальна проблема держави й суспільства характеризується недостатністю цілеспрямованої роботи з обдарованими учнями (виявлення, освіта, соціально-психологічна підтримка) та потребує перегляду та підтримки на рівні держави й соціального середовища. Лише за підтримки соціуму (родина, школа, соціальне середовище) обдарована особистість має можливість для повного розкриття задатків, здібностей та талантів, повної реалізації потенційних можливостей.

22 січня 2015 року відбулося засідання Президії Національної академії педагогічних наук України, де першим питанням заслуховувалась доповідь кандидата педагогічних наук, доцента, завідувача (на той час) відділу проектування розвитку обдарованості Інституту обдарованої дитини Киричука В. О. на тему «*Соціально-педагогічне проектування розвитку обдарованості*». У виступі доповідач торкнувся проблем розвитку обдарованих дітей в сучасній системі освіти. Основним засобом, за допомогою якого створюються умови для психічного, соціального, фізичного та духовного розвитку особистості учня, було обґрунтовано названо соціально-педагогічне проектування.

Науковими працівниками відділу обґрунтоване наукове значення соціально-педагогічного проектування, суть якого полягає у визначенні теоретичних й методичних засад розвитку учнів у системі взаємодії учасників навчально-виховного процесу; соціальне

У ВИСТУПАХ КЕРІВНИКІВ ШКІЛ – практичні результати

Практичні результати були представлені у виступах¹ запрошених на засідання Президії керівників шкіл: **Чернугової Н. В.**, заступника директора з навчально-виховної роботи Луцької гімназії № 4 імені Модеста Левицького Луцької міської ради Волинської області; **Лішук І. О.**, директора Новосілівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Києво-Святошинської районної державної адміністрації Київської області, **Неруша М. В.**, начальника відділу освіти Бориспільської районної державної адміністрації; **Руденка С. А.**, кандидата медичних наук та ін. Усі виступи викликали зацікавленість присутніх. Вразили результати роботи в освітніх закладах. Луцька гімназія, що працює в системі проектування понад 12 років, співпрацює зі школами Польщі, Німеччини. Традиційними стали методологічні та науково-практичні семінари та конференції, що проводяться в навчальному закладі. Гімназія є провідним освітнім закладом в місті, право навчатися в якій виборюють кращі учні. Розвиток особистості учня є головним завданням у роботі педагогічного колективу. Мало хто може показати таку впевненість у власних силах, результативність діяльності. Лише під час останньої Міжнародної конференції, що проводилась на базі закладу, було показано понад 40 відкритих виховних заходів. Директор гімназії **Мишковець О. А.** не має обмежень у виборі педагогів, які можуть продемонструвати свою педагогічну майстерність. На думку директора, кожний педагог у його закладі є талановитим. Відповідне ставлення педагогів до дітей – кожна дитина талановита.

У Новосілівській загальноосвітній школі (директор **Лішук І. О.**) вражає кількість заходів міжнародного і всеукраїнського масштабу, в яких беруть участь учні школи. Такою кількістю перемог може пишатися будь-який великий освітній заклад столиці. Причину такого успіху директор пояснює саме проектуванням навчально-виховного процесу. Завдяки науковому підходу педагоги знають не лише проблеми розвитку учнів, але й їхні потенційні можливості, що дозволяє розвивати учнів й отримувати такі високі результати майже у всіх видах активності.

Важливі тези щодо підтримки здоров'я обдарованих учнів та створення умов для розвитку були озвучені кандидатом медичних наук **Руденком С. А.** Загальновідомо, що стан наших дітей, особливо обдарованих, погіршується з кожним роком. Роботі, яку проводить Інститут педіатрії спільно з Інститутом обдарованої дитини немає аналогів. У технологічному модулі «Діагностика» в ДПК «Універсал 4 online» є методика «Фізичний розвиток», за допомогою якої медична сестра освітнього закладу може вести статистику хронічних захворювань, мати повну картину фізичного розвитку учнів, отримувати в автоматичному режимі рекомендації щодо фізичного розвитку.

На виставці під час доповіді були представлені наукові досягнення відділу проектування розвитку обдарованості, а саме: монографії та посібники, проекти та плани, що виконані за допомогою діагностично-проектувального комплексу «Універсал 4 online».

Широкі можливості діагностично-проектуючого комплексу були продемонстровані педагогами загальноосвітньої школи I-III ступенів № 230 м. Києва (директор **Завадська С. В.**). Так, були представлені системно-комплексний, проектно-модульний, календарний, графічний та індивідуальні плани, окремі проекти. Проекти психологічної служби, системно-комплексний план класного керівника та ін. Перевага комплексу у тому, що освітній заклад, створюючи окремі проекти, у кінцевому результаті отримує в автоматичному режимі десятки видів планів, спрямованих на реалізацію цілей і завдань, єдиних для усіх учасників навчально-виховного процесу.

значення – у створенні умов в освітніх закладах для діяльності, що має значний соціальний ефект, спрямованої на привласнення обдарованою особистістю якісного нового соціального досвіду; прикладне значення – виявляється в проектуванні навчально-виховного змісту педагогічної освіти обдарованих учнів, впровадженні сучасних психолого-педагогічних технологій в освітній процес навчального закладу, застосуванні комп'ютерних інформаційних технологій у практику роботи загальноосвітнього закладу; підвищенні професійної компетентності педагогів, формуванні проектного мислення, що характеризується усвідомленням цілей діяльності, прийняттям проектного завдання, конструюванням задач особистісного розвитку, розумінням особистісної значущості, зосередженням уваги на виконанні завдань та задач самоорганізації у розподілі часу, плануванням дій, самоконтролем, умінням оцінювати власні рішення шляхом індивідуальної або групової рефлексії, набуттям учасниками проектування соціального досвіду.

Саме завдяки системному, компетентністному, особистісно-розвивальному підходам, що лежать в основі проектування, перед педагогами відкриваються нові можливості для освітньої діяльності. Розвиток дитини виходить на перший план, педагогіка заходів поступається цілеспрямованій діяльності, спрямованій на розвиток особистості кожного окремого учня. Засобом реалізації цих підходів є діагностично-проектувальний комплекс «Універсал 4 online», над удосконаленням якого працюють наукові пра-

¹Маєте нагоду ознайомитися з їх статтями – див. вріз на С. 159)

цівники відділу. Технологічні модулі «Діагностика», «Аналіз», «Програмування», «Моделювання», «Планування», «Конструювання», «Творення», «Реалізація» забезпечують процес соціально-педагогічного проектування обдарованості учня від діагностичного етапу до етапу реалізації. Учасники навчально-виховного процесу можуть проводити діагностичні дослідження, отримувати результати аналізу діагностики у вигляді схем, діаграм одразу після внесення даних. Конструювання завдань освітнього закладу та задач особистісного розвитку перетворює технологію дійсно на розвивально орієнтовану, спрямовує школу до вивчення особистості дитини. Важлива функція, що здійснюється педагогами, – це проектування діяльності закладу на основі наукового знання.

Неможливо перерахувати усі можливості комплексу в рамках статті. Педагоги навчаються працювати з програмою на постійних науково-практичних семінарах, що проводяться відділом. Тому логічним була пропозиція **Ничкало Н. Г.**, доктора педагогічних наук, професора, академіка-секретаря НАПН України, яка відзначила необхідність навчання студентів навичкам роботи з комплексом. Молоді вчителі повинні приходити до школи озброєними новими теоретичними знаннями про педагогічне проектування та вміти застосовувати отримані знання у практичній діяльності.

Киричук В. О. представив результати експериментальної роботи. Усього у 2013-2014 рр. науковцями

Від редакції

ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМ ТА СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

З 2000 року в освітньому просторі країни, завдячуючи ініціативі В.Г. Кременя та його працям, зокрема концепціям дитиноцентризму/людиноцентризму, почалися реальні зміни освітньої практики саме через запровадження особистісно орієнтованої освіти. На жаль, остання залишається для практиків неподоланною проблемою до сьогодні. Найчастіше серед іншого вчителі називають найбільшою проблемою те, коли за 45 хвилин уроку педагог має забезпечити особистісно орієнтований навчально-виховний процес щодо кожної без винятку дитини. Пошук технологій, інноваційних методик продовжується і нині. Відділ, який донедавна працював в Інституті обдарованої дитини, багато років присвятив вирішенню проблеми спроможності вчителів реалізовувати особистісно орієнтовану освіту саме в шкільній практиці. Чи вдалося їм наблизити зазначене до стану реалізації, і якщо «так», то завдяки чому?

Відповісти на це запитання ми попросили Володимира Камишина, директора Інституту обдарованої дитини НАПН України, доктора педагогічних наук.

В.В. Камишин: Якщо ми говоримо про соціально-педагогічне проектування, то перш за все говоримо про соціально-педагогічне проектування розвитку цієї особистості. Якщо ми подивимось на реальі нашого життя – побачимо, що вчитель має 45 хвилин на 30 учнів. Досягти особистісного підходу до кожного учня в таких умовах неможливо. От тому, перш за все ми орієнтуємось на людиноцентризм, про який каже В.Г. Кремень, але й говоримо про те, що треба вибудувати механізми, методики й інструменти цього особистісного підходу. І от система соціального-педагогічного проектування дає можливість для реалізації цього аналізу. Адже для того, щоб ми змогли спроектувати розвиток кожної окремо взятої дитини, треба вивчити не лише її як особистість, але і її оточення, стосунки і розвиток у сім'ї, школі, класі, соціальній групі. На перший погляд, це надскладне завдання, але сучасні інформаційні технології дозволяють нам це зробити – протестувати усіх учасників як особисто, так і стосовно один одного. До того ж завдяки гарному програмному комп'ютерному забезпеченню можна побудувати цей аналіз за 3 хвилини для всіх учнів класу і продемонструвати не лише результати, а й проекти майбутнього розвитку дитини. Більш того, якщо цю систему доповнити відповідними методиками, які покращують індивідуальні характеристики дитини, і запропонувати необхідні заходи для корекції відповідних параметрів розвитку дитини в автоматичному режимі, тоді система виступає як механізм, який дозволяє оптимально швидко втілити особистісний підхід. *Кожен із учасників буде мати індивідуальний план, що йому робити на цьому тижні, через місяць, через 2 місяці і далі.*

Володимир КАМИШИН

були опубліковані **76 наукових праць**, у тому числі: навчально-методичний посібник «*Технології проектування в практиці роботи загальноосвітнього навчального закладу: теоретико-практичний аспект*», посібник «*Соціально-педагогічне проектування розвитку обдарованості учня в системі навчально-виховного процесу*», **74 статті**; колективна монографія «*Технології соціально-педагогічного проектування в системі взаємодії*

учасників навчально-виховного процесу».

Методичні умови соціально-педагогічного проектування забезпечені розробкою інструкції до діагностично-проектуючого комплексу «Універсал 4 online». Розроблено програми спецкурсів «*Теорія і практика розвитку соціальної компетентності підлітків в сучасній школі*» (для педагогів), «*Соціальна компетентність. Соціальна дія. Соціальна успішність*» (для підлітків). Підготовлено інструкції та презентації для користувачів ДПК «Універсал» (українська, російська мови); **пілотні проекти** «*Обдарована дитина*», «*Розвиток соціальної компетентності обдарованої дитини*», «*Соціально-педагогічне проектування розвитку обдарованості учня в системі взаємодії учасників НВП*».

Спільно з Інститутом педіатрії, акушерства та гінекології АМНУ розроблено медичний блок фізичного розвитку учнів, який забезпечує діагностику та прогнозування фізичного розвитку дитини в умовах ЗНЗ; створено алгоритми характеристик та рекомендацій для учнів, вчителів, батьків.

Банк ДПК «Універсал 4 online» поповнено **42** навчальними та **32** корекційно-розвивальними програмами.

За час експериментальної роботи проведено **5** всеукраїнських конференцій, **10** науково-практичних семінарів та круглих столів з проблеми проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу.

Результати діяльності відділу висвітлено на інтернет-сайтах управліннь освіти та освітніх закладів України, інформаційному веб-сайті

Киричук В. О. представляє результати експериментальної роботи

Засідання Президії Національної академії педагогічних наук України: обговорення доповіді В. О. Киричука

Інституту обдарованої дитини НАПН України, веб-сайті відділу, міжнародних виставках, засобах масової інформації («Українське радіо», газета «Освітнянське слово», «Галичина»; телепередачі «Гість у студії», «Інформаційні новини» обласного телебачення «Галичина», «3-тя студія», радіо ЕРА, каналі „1+1”).

Усі присутні на засіданні Президії позитивно сприйняли виступи учасників експериментальної роботи, які продемонстрували високі досягнення і здобутки, визначили майбутні плани співпраці з Інститутом обдарованої дитини.

Члени Президії задавали численні питання доповідачу, брали участь у дискусії, яка розгорнулася навколо доповіді.

Василь Кремень, президент Національної Академії педагогічних наук України, відзначив актуальність та необхідність такої роботи, висловив побажання більш тісної співпраці медицини і академії у питаннях збереження здоров'я підростаючого покоління.

Голова комісії, доктор педагогічних наук **Ярошенко О. Г.**, відзначила, що під час вивчення експериментальної роботи відділу викликало здивування різноплановість роботи, кількість експериментальних майданчиків, самовіддана ефективна робота наукових співробітників над науковою темою.

У результаті жвавого обговорення роботу відділу проектування розвитку обдарованості схвалено. **В. Кремень** висловив надію на широке впровадження ДПК «Універсал 4» в практику роботи шкіл України.

Від редакції АНОНС ПУБЛІКАЦІЙ АВТОРІВ ЦЬОГО ЧАСОПИСУ

У цьому числі журналу наш читач має можливість глибше познайомитися як з теоретичними психолого-педагогічними засадами особистісного розвитку учнів у навчально-виховних закладах країни, так і з практичною реалізацією основного завдання будь-якого ЗНЗ – людського розвитку дитини/людини.

Надзвичайно важливо всім без виключення педагогам як ВНЗ, так і ЗНЗ, а зокрема, і у першу чергу, шкільним керівникам ознайомитися, з одного боку, як конструюється/проектуються особистісно розвивальний зміст НВП, зокрема конкретні задачі/завдання (див. статті: *Ксенії Андросович, Ірини Ліщук, Альони Якубовської та Валентина Бондаренка*). З другого – як формується інноваційний простір навчального закладу та створюються умови для самореалізації учнів, як спроектувати відповідний навчально-виховний процес (див. статті: *Олександра Паламарчука, Світлани Завадської. Олени Маджебу*).

Різним аспектам управління освітнім закладом на основі впровадження діагностико-проектувального комплексу присвячено ряд статей, що містять адресні поради/рекомендації як самому керівнику школи, так і іншим її суб'єктам, а саме: учителям-предметникам, практичним психологам, класному керівникові, зокрема щодо роботи з батьками. Це статті *Миколи Неруша та Володимира Сютрина, Людмили Терзілової, Сергія Руденка, Юлії Веселки, Марини Мельник, Марини Давидової та Тамари Белічевої разом з Людмилою Пилипчатіною та Ольгою Ляліковою.*

Тож – знайомтеся!

Елена ПРАШКО Социально-педагогическое проектирование развития одарённости

В статті раскрыта актуальність проблеми педагогічного(соціально-педагогічного, психолого-педагогічного) проектування, показаны его можливості в реальному здійсненні системного, компетентного, особистісно-розвиваючого підходу в розвитку особистості кожного ученика. Дана характеристика діагностико-проектуючого комплексу «Універсал 4 online» як психолого-педагогічного інструмента здійснення особистісно-розвиваючого підходу.

Ключевые слова: проектирование, технологические модули, диагностико-проектирующий комплекс «Универсал 4 online».

Olena Prashko Social and educational projecting of talent development

The problem of pedagogical (social, educational, psychological and pedagogical) projecting is extremely relevant for modern education. Examining the challenges faced by unexperienced pedagogues at the beginning of their career, scientists came to the conclusion that the apparent disorder of educational technology, pedagogical knowledge oversaturation may be overcome by the means of pedagogical projecting. The new opportunities for educational activities are opening for the educators through the systematic, competitive, personal and developmental approaches which are forming the base of projecting. Child development comes to the first plan; pedagogy of activities goes after the purposeful activities aimed at personal development of each individual student.

Key words: projecting, engineering modules, diagnostic and projecting complex "Universal 4 online".

Наука -
школі

УДК: 616-053.2:613.95:
371.7.+362.76

Сергій РУДЕНКО

Старший науковий співробітник відділення наукових проблем організації медичної допомоги дітям і матерям, ДУ «Інститут педіатрії, акушерства та гінекології» НАМН України, доктор медичних наук

Валерій КИРИЧУК

Доцент кафедри психології управління ЦППО ДВНЗ «Університету менеджменту освіти» НАПН України, кандидат педагогічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ВПЛИВОМ МЕДИКО-ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКТОРІВ

У статті приведено результати дослідження стану здоров'я та психолого-соціального розвитку дітей шкільного віку. Визначено особливості комплексного впливу медичних, соціальних та психологічних факторів на формування здоров'я школярів. Проведено диференціальну діагностику особливостей впливу психо-соціальних факторів на формування захворювань системи дихання і травлення.

Ключові слова: психо-соціальні фактори, здоров'я школярів, соціальні фактори, психологічні фактори, фізичні фактори, диференційний діагноз.

Основним завданням системи освіти та охорони здоров'я, на сьогодні, є створення умов для зміцнення здоров'я та гармонійного психо-соціального розвитку дітей. Проте підвищення рівня вимог до школярів з боку сучасних шкільних програм, стресові нервово-психічні перевантаження ставлять перед організмом дитини надзвичайно великі вимоги. Як показують дослідження, за час шкільних років ми спостерігаємо надзвичайно стрімку динаміку зростання числа відхилень у стані здоров'я, зокрема, формування преморбідних станів та хронічних захворювань.

ріод статевого дозрівання, в організмі дитини відбувається значна перебудова нейрогормональної регуляції основних життєвих функцій, питанням медико-психолого-педагогічного (МПП) контролю за станом здоров'я та фізичного розвитку має приділятися велика увага. Останнє десятиліття характеризується особливо агресивним впливом шкільного соціального середовища на здоров'я учнів. Це відбувається не лише за рахунок прямого впливу на стан здоров'я дітей гострих контактних інфекцій, явищ гіпоксії та гіподинамії, порушень режиму та якості харчування, але і за рахунок факторів психо-соціального характеру (складна шкільна програма, темп наростання інформаційного впливу, соціальні стани у процесі соціалізації дитини до умов на-

ВСТУП

У зв'язку з тим, що в процесі навчання, особливо в пе-

вчального закладу та класного колективу, порушення у формуванні ціннісних пріоритетів, формування вад особистісного розвитку та часто травматичного впливу сім'ї [3, 4, 6, 10].

Комплексний вплив чинників на дитину в умовах навчання негативно впливає на здоров'я та призводить до утворення преморбідних станів та хронічних захворювань [8, 9, 12].

Варто зауважити, що на кожного учня в умовах ЗНЗ впливають фактори психолого-педагогічного характеру: соціальна атмосфера шкільного оточення, взаємовідношення учнів між собою й педагогами та ін. [1, 11].

Суттєвий вплив на здоров'я та розвиток дитини виявляє психолого-соціальний клімат родини [7, 13].

У зв'язку з вище наведеним, **метою нашого дослідження стало саме вивчення впливу медико-психолого-педагогічного (МПП) характеру на стан гармонійного розвитку учнів ЗНЗ в умовах навчання** (див. вріз на цій сторінці).

Методологічну основу роботи склали загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах медичної та педагогічної наук. **У роботі використано:** метод зіставно-порівняльного аналізу, абстрактно-логічний метод, математичні методи; статистичний аналіз, кореляція, ранжування, системний підхід при моделюванні та логічному узагальненні принципів і алгоритмів визначення впливу чинників на формування здоров'я дитини, системно-аналітичний підхід, соціологічні методи – метод експертних оцінок, емпіричні методи.

У дослідженні взяли участь **1635 дітей** шкільного

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

При проведенні дослідження було відібрано **53 параметри**, які можуть впливати на формування захворювань вказаних систем. При наявності 3, 4 та 5 рівневого розподілу в межах кожного з параметрів, кількість елементів для аналізу та побудови багатовимірних моделей сягнуло **216 факторів**. Подаємо лише ті фактори, для яких встановлена статистично достовірна різниця при $p < 0.05$.

Основним завданням роботи стало визначення характеру впливу МПП факторів на формування гармонійного розвитку, зокрема захворювань учнів. Було *проведено аналіз* формування найбільш поширених у дітей шкільного віку захворювань: *захворювань системи органів дихання та системи травлення*.

Одне з перших місць у структурі захворювань школярів, за даними різних авторів, *посідають хвороби системи органів дихання (від 21,5% до 52,7%)*. Серед них вчені вказують на гострі респіраторні захворювання, різні форми хронічного тонзиліту, аденоїдні вегетації, гіпертрофія мигдаликів, викривлення носової перегородки, астматичні бронхіти та інші. Висока питома вага ЗСОД обумовлена віковими структурно-функціональними особливостями [5, 8].

У результаті дослідження встановлено існування специфічних медико-психолого-педагогічних рейтингових груп (РГ), характерних, як для окремих захворювань, так і для групи захворювань. Виділено дві основні групи рейтинг-чинників впливу на формування здоров'я дітей шкільного віку: *патогенна та профілактична*. Зокрема, проведено дослідження наявності специфічних РГ груп чинників, які позитивно та негативно впливають на реалізацію захворювань системи органів дихання (ЗСОД).

У результаті дослідження отримано специфічну рейтинг-групу профілактичних МПП чинників реалізації ЗСОД. Згідно даним, представленим у табл. 1, профілактичні чинники щодо реалізації ЗСОД мають соціально-психологічний характер.

Зокрема профілактичними факторами впливу щодо реалізації ЗСОД є лідерські здібності дитини, її фізично-оздоровча життєва активність, помірний рівень прояву гіперопіки, екстернальність, замкнутість, авторитарна гіперсоціалізація і лише один фізичний чинник – зріст вище середнього (табл.1), тому об'єднання зусиль лікарів, психологів та педагогів має покращити якість профілактичної роботи. Ефективність профілактичних заходів щодо реалізації ЗСОД без участі психолога, педагога та соціального педагога матимуть нижчий результат щодо активізації вказаних профілактичних факторів впливу. Також було визначено патогенні фактори, які сприяють реалізації ЗСОД.

У цьому випадку перші рейтингові місця займають низькі показники фізичного здоров'я, низький рівень довжини тіла та низький рівень діастолічного і високий систолічного артеріального тиску. Лише **6 рейтингове місце належить показникам соціально-комунікативного розвитку (СКР) та наявності вад формування ціннісних соціальних пріоритетів (ЦСП)**. Важливо визначити саме ті фактори, які у першу чергу є найбільш актуальними щодо формування, у цьому випадку – захворювань системи органів дихання.

віку загальноосвітніх навчальних закладів України всіх шкільних вікових категорій.

Для моніторингу, реєстрації даних та аналізу

Таблиця 1

Рейтинг профілактичних факторів впливу щодо формування ЗСОД

№	Параметр	p	ВШ (95% ДІ)
1	Тип лідера	0,044*	0,36 (0,13;1,01)
2	Гіперопіка	0,000*	0,47 (0,31;0,72)
3	Фізично-оздоровча життєва активність	0,005*	0,48 (0,28;0,80)
4	Екстернальність	0,023*	0,61(0,39;0,94)
5	Зріст – вище середнього	0,049*	0,64 (0,41;1,00)
6	Замкнутість	0,232	0,77 (0,50; 1,19)
7	Авторитарна гіперсоціалізація	0,000*	0,81 (0,48;1,21)
8	Навчально-пізнавальна життєва активність	0,042*	0,83 (0,53;1,30)
9	Естетична нечутливість	0,336	0,83 (0,57;1,21)
10	Навчально-пізнавальна ЖА	0,042	0,83 (0,53;1,30)

Примітка: * – статистично значима оцінка відмінності показників, (p<0.05);

Таблиця 2

Рейтинг патогенних факторів впливу щодо формування ЗСОД (n,%)

№	Параметр	P	ВШ (95% ДІ)
1	Фізичне здоров'я, «низький» рівень	0,000*	5,52 (3,34;9,14)
2	Фізичне здоров'я, «нижче середнього»	0,000*	4,39 (2,42;7,83)
3	Довжина тіла, низький рівень	0,012*	4,13 (0,68;5,21)
4	АТ, діастолічний, низький	0,019*	3,47 (1,22;9,83)
5	АТ, систолічний, високий	0,028*	3,35 (1,14;9,88)
6	ЦСП «Я і праця» (несформований)	0,007*	2,56 (1,30;5,07)
7	СКР – «низький» рівень	0,017*	2,48 (1,18;5,23)
8	ЦСП «Я і здоров'я» (несформований)	0,021*	2,22 (1,13;4,38)
9	СКР – рівень «нижче середнього»	0,002*	2,15 (1,34;3,46)
10	ЦСП «я і родина» (несформований)	0,050*	2,16 (1,00;4,67)

Примітка: * – статистично значима оцінка відмінності показників, (p<0.05);

отриманих результатів використано діагностично-проектувальні комплекси (ДПК) «Універсал 3» (локальна версія) та «Універсал 4 online» (Інтернет версія).

У таблиці 2 представлено 10 основних чинників, які сприяють реалізації ЗСОД.

Вплив вказаних чинників має бути нейтралізовано або послаблено спільними зусиллями медичних працівників, психологів, педагогів, соціальних працівників та батьків.

При подальшій деталізації можна вказати, що, **факторами, які попереджують виникнення ЗСОД** є: стан «симбіотичного» відношення до дитини у сім'ї – ВШ = 0,50(0,27;0,95), «високий», або «вище середнього» зріст – ВШ = 0,43 (0,23;0,80), недостатньо, або несформований ЦСП «моральні цінності» – ВШ = 0,32(0,15;0,68), недостатньо, або несформований ЦСП – «я і мистецтво» – ВШ = 0,46(0,24;0,91), ДОР – «агресивність» – ВШ = 0,59(0,33;1,05), «високий» та «вище середнього» рівні «предметно-перетворювального» виду ЖА – ВШ = 0,50 (0,16;1,57), «низький» та «нижче середнього» рівні «фізично-оздоровчого» виду ЖА – ВШ = 0,45(0,19;1,04).

Факторами, які сприяють формуванню ЗСОД, є «авторитарне» відношення до дитини у сім'ї – ВШ = 3,07 (1,4;6,73), «високий» та «вище середнього» рівні «фізично-оздоровчого» виду ЖА – ВШ = 1,36(0,64;2,87), «високий» та «вище середнього» рівні «художньо-образотвочого» виду ЖА – ВШ = 2,55 (1,18;5,52), ДОР – «невпевненість» – ВШ = 1,62 (0,81;3,22), несформованість ЦСП «Я і друзі» – ВШ = 2,32 (1,20;4,51), «низький»,

або «нижче середнього» рівні ОГК – ВШ = 2.20 (1,04;4,63).

У таблиці 3 подано результати визначення рейтингу факторів, які виявляють профілактичний вплив на формування ЗСОТ.

З метою порівняльного аналізу факторів впливу на захворювання різних систем організму проведено вивчення профілактичних та патогенних факторів впливу на формування захворювань системи травлення (ЗСТ). У цьому випадку ми отримали цілком відмінну картину. Серед рейтинг-чинників профілактичного спрямування щодо формування ЗСТ лише один фактор – довжина тіла «вище середнього» відноситься до показників ФР. Всі інші мають соціально-психологічний характер. Зокрема, топ п'ятірка була представлена виключно психосоціальними факторами. Основним рейтинг-фактором виявилась вада формування ЦСП щодо відношення дитини до власного здоров'я. Очевидно, що вирішення вказаних проблем без участі психологів, педагогів та батьків одними зусиллями медичних працівників дасть незначний ефект.

Також виявлено рейтинг-чинників, які сприяють формуванню ЗСТ (табл. 4).

Згідно даним ми бачимо, що з 10 основних чинників, які сприяють реалізації формуванню ЗСОТ, лише 3 («висока» МТ, «низький» рівень ОГК та дисгармонійний ФР розвитку пікноїдного типу 2 ступеню) мають медичний характер, 7 інших чинників мають психолого-соціальний характер і потребують спільних зусиль медичних працівників, педагогів, соціальних працівників, психологів та батьків щодо профілактики їх реалізації. Два перших місця у рейтингу займають

чинники, які відносяться до родини – наявність проблем формування ЦСП щодо родини та неприйняття дитини в сім'ї, тому при проведенні профілактичної роботи важливо реалізувати комфортні умови розвитку дитини у родині. Велике значення мають сформовані особистісного розвитку «тривожність»,

Таблиця 3

Рейтинг факторів, які сприяють попередженню реалізації ЗСТ

№	Параметр	P	ВШ (95% ДІ)
1	ЦСП «Я і здоров'я», сформований	0,086	0,50 (0,22; 1,10)
2	Тип лідера	0,004*	0,64 (0,22; 1,83)
3	Дозвільно-ігрова ЖА	0,065	0,64 (0,40; 1,03)
4	Художньо-образна ЖА	0,088	0,66 (0,41; 1,07)
5	Невпевненість	0,073	0,68 (0,44; 1,04)
6	Довжина тіла вище середньої	0,516	0,70 (0,24; 2,04)
7	СКР, високий рівень	0,150	0,70 (0,43; 1,14)
8	Фізично-оздоровча ЖА	0,255	0,76 (0,47; 1,22)
9	Екстернальність	0,263	0,78 (0,51; 1,21)
10	Предметно-перетворювальна ЖА	0,436	0,84 (0,54; 1,30)

Примітка: * – вірогідність відмінності, $p < 0.05$

Таблиця 4

Рейтинг факторів, що сприяють формуванню ЗСТ

№	Параметр	p	ВШ (95% ДІ)
1	ЦСП «відношення до родини» (несформований)	0,107	3,88 (0,75; 2,21)
2	Неприйняття дитини у сім'ї	0,012*	2,31 (1,18; 4,50)
3	ДОР «Тривожність»	0,000*	2,16 (1,45; 3,22)
4	Маса тіла, «висока»	0,000*	2,07 (1,30; 4,01)
5	ЦСП «відношення до здоров'я»	0,052	2,06 (1,00; 4,25)
6	ДОР «Асоціальність»	0,003*	1,89 (1,23; 2,91)
7	Зрив адаптації	0,027*	1,77 (0,64; 4,86)
8	ОГК, низький рівень	0,043*	1,65 (1,02; 2,68)
9	Дисгармонійний ФР, пікноїдний тип, 2 ст.	0,046*	1,37 (0,61; 3,09)
10	ДОР «Агресивність»	0,036*	1,33 (0,89; 1,97)

Примітка: * – статистично значима оцінка відмінності показників, ($p < 0.05$);

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апанасенко Г.Л. Охрана здоровья здоровых: постановка проблемы в Украине и России / Г.Л. Апанасенко // Український медичний часопис. – 2009. – № 4 (72). – С. 122 – 124.
2. Баранов А.А. Здоровье, обучение и воспитание детей: история и современность (1904 – 1959 – 2004) / А.А. Баранов, В.Р. Кучма, Л.М. Сухарева. – М.: Династия, 2006. – 234 с.
3. Даниленко Г. М. Медичні проблеми формування, збереження та зміцнення здоров'я школярів / Г. М. Даниленко // Лікарська справа. – 2004. – № 1. – С. 128 – 131.
4. Зорина И.Г. Влияние внутришкольных факторов на умственную работоспособность и состояние здоровья учащихся / И.Г. Зорина // Гигиена и санитария. – 2006. – № 6. – С. 48 – 51.
5. Овчинников А.Ю. Оптимизация лечения больных при коморбидном течении хронического тонзиллита и кардиоваскулярной патологии / А.Ю. Овчинников, В.А. Габедва, И.А. Овчинников и др. // Consilium. – 2006. – Т. 8, № 10. – С. 16 – 19.
6. Полька Н.С. Физическое развитие школьников Украины. Пространственно-временные и морфофункциональные особенности: монография / Н.С.Полька. А.Г. Платонова. – Киев : Генеза, 2015. – 272 с.
7. Тяжка О.В. Сучасні особливості стану здоров'я дітей молодшого та середнього шкільного віку м. Києва / О.В. Тяжка, Л.М. Казакова, О.А. Строй та ін. // Клінічна педіатрія. – 2011. – № 4 (31). – С. 43 – 47.
8. Bayer O. Short and mild-term effects of a setting based prevention program to reduce obesity risk factors in children: A cluster-randomized trial / O. Bayer, R. von Kries, A. Strauss et al. // Clinical Nutrition. – 2009. – № 28. – P. 122 – 128.
9. Friedman L.S. Social-environmental factors associated with elevated body mass index in a Ukrainian cohort of children / L.S. Friedman, E.M. Lukyanova, A.M. Serdiuk et al. // Int. J. Pediatr. Obes. – 2009. – Vol. 4(2). – P. 81 – 90.
10. Myron G. Socioeconomic Status, Health, and Health Systems / G. Myron // Pediatrics. – 1997. – Vol. 99. – P. 888 – 889.
11. Retter T. D. School-Based Health Centers in Pediatric Practice. Council on School health / T. D. Retter // Pediatrics. – 2012. – Vol. 129. – P. 387 – 393.
12. Spooner S. A. Data Standards and Improvement of Quality and Safety in Child Health Care / S. A. Spooner, D. C. Classen // Pediatrics. – 2009. – Vol. 123. – P. 74 – 79.
13. Williams H. Primary prevention in health promotion / H. Williams // Pulse. – 2010. – №3. – P. 432 – 442.

«асоціальність», «агресивність» та «зрив» адаптації.

Створення аналогічних рейтингових моделей щодо захворювань інших систем організму може стати основою якісної перебудови системи диспансерного обслуговування дітей шкільного віку. Поглиблення співпраці і розподіл функцій між медичними працівниками, психологами та педагогами має стати саме тією базовою платформою, на якій буде збудована нова система МПП супроводу розвитку учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

У результаті проведених досліджень через побудову багатофакторних математичних моделей деталізовано взаємовідношення факторів, які провокують, та факторів, що стоять на заваді реалізації ЗСТ.

Факторами, які попереджають виникнення ЗСОТ, в структурі моделі є: відсутність проблем із «симбіотичністю» дитини у сім'ї (ВШ = 0,145 (0,03;0,80)), «низький», «нижче середнього» рівні громадсько-корисного виду ЖА (ВШ = 2,12 (0,98;4,60)), та «середньо», або «сильно виражений» ДОР «невпевненість» (ВШ = 0,50 (0,26;0,97)).

Факторами, які сприяють формуванню ЗСОТ, є «низька» та «нижче середньої» довжина тіла (ВШ = 1,38 (0,41;4,70)), «високий» та «вище середнього» рівні МТ (ВШ = 2,55 (1,27;5,10)), «середньо», або «сильно» виражений ДОР «тривожність» (ВШ = 1,65 (0,90;3,02)), «високий» та «вище середнього рівня» громадсько-корисний вид ЖА (ВШ = 1,33 (0,56;3,20)) та проблема гіперопіки – ВШ = 1,95 (0,89;4,24) і співробітництва дитини у родині (ВШ = 5,25 (1,52;18,16)).

У наведеному рейтингу представлені чинники, які позитивно і негативно впливають на формування ЗСОТ. Зокрема провідні профілактичні позиції займають чинники соціально-психологічного характеру, зокрема вплив родини, ЖА та ДОР. Серед патогенних чинників варто звернути увагу на негативні аспекти впливу родини («гіперопіка» та «симбіотичне» сприйняття дитини), велику МТ та ДОР «Тривожність».

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження ми можемо стверджувати, що існує специфічний комплекс медико-психолого-соціальних чинників, які спричинюють формування і реалізацію окремої ознаки, симптому або захворювання. При умові своєчасного цілеспрямованого скринінгу за визначеними специфічними ознаками медичні працівники, психологи, педагоги та батьки отримують дієвий механізм впливу на формування здоров'я дитини та профілактику виникнення захворювань.

Важливим аспектом у процесі вдосконалення диспансерного обслуговування школярів є актуалізація проблеми прихованої коморбідності.

Саме кореляційна спорідненість дії медико-соціальних та психолого-педагогічних чинників часто не враховується медичними працівниками при проведенні диспансерних заходів.

Без сумніву, одним з найбільш важливих моментів є встановлення рейтингової групи чинників впливу на формування окремого виду захворювань, зокрема визначення базового рейтинг-чиннику – *чинника №1 у системі чинників*.

У системі заходів диспансерного обслуговування дитини мають бути передбачені методики щодо стимуляції лідерських здібностей дитини, дозвоільно-ігрової, художньо-образотворчої, предметно-перетворювальної, фізично-оздоровчої видів життєвої активності, стимуляції адекватного формування СКР та попередження формування невпевненості та екстернальності.

Своєчасне визначення профілактичних чинників може стати у нагоді при

створенні системи інтегрального профілактичного супроводу учнів з урахуванням індивідуальних особливостей фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я. **Кількість факторів впливу**, на які мають бути спрямовані інтегральні зусилля медичних працівників, психологів, педагогів, соціальних працівників, *не повинні перевищувати 10*. Склад профілактичної та патогенної топових десяток для кожної дитини має індивідуальні відмінності, що має бути враховано при проведенні диспансеризації школярів в умовах навчально-виховного процесу.

Все це стає можливе лише при широкому використанні в повсякденній практиці роботи ЗНЗ спеціально-створених діагностично-проектувальних комплексів „Універсал 3” та „Універсал 4 online”.

Сергей Руденко, Валерий Киричук

Особенности формирования здоровья детей школьного возраста под влиянием медико-психолого-педагогических факторов

В статье приведены результаты исследования состояния здоровья и психосоциального развития детей школьного возраста. Определены особенности комплексного влияния медицинских, социальных и психологических факторов на формирование здоровья школьников. Проведено дифференциальную диагностику особенностей влияния факторов на формирование заболеваний системы дыхания и пищеварения.

Ключевые слова: психо-социальные факторы влияния, здоровье школьников, социальные факторы, психологические факторы, физические факторы, дифференциальный диагноз, система дыхания, система пищеварения.

Sergiy Rudenko, Valeriy Kirichuk

Features of formation of health of children of school age under the influence of medical-psychological-pedagogical factors

In the article the results of research carried out health and psycho - social development of children of school age. It was conducted analysis combined effect of medical, social and psychological factors on the health of schoolchildren. It was carried out differential diagnosis of features of influence of factors on the formation of diseases of the respiratory system and digestive system.

Key words: factors of influence, school health, social factors, psychological factors, physical factors, differential diagnosis, respiratory system, digestive system.

Психологія –
школі

УДК 159.923.2:
37.018.8-047.84

МОЖЛИВОСТІ КОНСТРУЮВАННЯ ЗАВДАНЬ ОСВІТЬОГО ЗАКЛАДУ ТА ЗАДАЧ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ

У статті розглянуто технологію конструювання і можливості її використання в практиці учасників навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу. Розглядається підхід до побудови виховних задач на основі аналізу виявлених проблем і потенціальних можливостей учня, класного колективу, навчального закладу в цілому у системному комплексі «Універсал 4 online».

Ключові слова: конструювання, завдання, задачі, розвиток, учні.

**Ксенія
АНДРОСОВИЧ**

Науковий співробітник ІОД НАПН України, кандидат психологічних наук

розвиток обдарованої дитини, а орієнтується на вікові особливості, розумові, інтелектуальні. Оскільки більшість дітей не є обдарованими (всього 4-6%), їх розвиток проходить з великими проблемами. Постає питання про створення школи майбутнього, яка б плекала творчу особистість, забезпечувала б умови для повноцінного фізичного, психічного, соціального й духовного розвитку вихованців, формувала б людину, яка здатна будувати

демократичну державу. Це вимагає пошуку нової парадигми виховання, нової логіки, інноваційних технологій організації навчання й виховання для створення школи ХХІ століття – школи самореалізації особистості, школи полікультурного виховання, в якій дійсно утверджувалась би особистісно-розвивальна педагогіка. Вихід який? Необхідні технології проєктування особистісно-орієнтованого, а ще краще – особистісно-розвивального змісту навчання. У процесі створення цих технологій виникла необхідність конструювання конкретних стратегічних і тактичних задач особистісного розвитку вихованців. Однією з умов конструювання задач є комплексна психодіагностика [3].

Термін „технологія” походить від грецьких слів „techne” – мистецтво, ремесло, уміння і

„logos” – наука. Таке визначення органічно поєднується із трактуванням К. Д. Ушинським педагогіки як єдності науки і мистецтва. В. П. Безпалько динаміку процесу «практика – наука – практика...» розглядає таким чином: «Будь-яка діяльність може бути або технологією, або мистецтвом. Мистецтво засноване на інтуїції, технологія – на науці. З мистецтва все починається, технологією закінчується, щоб потім все початися спочатку» [1].

В останні роки технологія проектування тісно входить у навчально-виховний процес сучасного освітнього закладу, що засвідчують публікації відомих науковців [4; 5; 6; 7].

В умовах реалізації принципів гуманістичної педагогіки співробітництва, партнерства, співтворчості діагностично-проектуючий комплекс (далі ДПК) «Універсал» передбачає перехід від навчально-дисциплінарної моделі організації навчально-виховного процесу до моделі особистісно-розвивальної, має великі можливості щодо вирішення проблем, пов'язаних із впровадженням у навчально-виховний процес компетентісно-орієнтованого підходу, з формуванням та розвитком ключових життєвих компетентностей.

На основі прогнозування та виявлення у процесі аналізу результатів діагностики проблем і потенційних можливостей розвитку особистостей, класного колективу, школи конструюються тактичні психолого-педагогічні задачі, над вирішенням яких будуть працювати класні колективи, навчальний заклад у наступному році, які будуть сприяти розвитку ключових життєвих компетентностей. Адже конкретні виховні завдання навчального закладу та, особливо, тактичні і стратегічні задачі особистісного розвитку учнів, усвідомлені педагогічним колективом, виключають з педагогічної практики випадковість та стихійність.

Проблема цілей і завдань національного виховання в освітянській практиці частково опрацьована на державному рівні. Так, наприклад,

у Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття) визначено головну мету й завдання національної освіти та виховання, пріоритетні напрями тощо.

Головною метою національного виховання, згідно з цим документом, є набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді, незалежно від національної приналежності, особистісних рис громадян Української держави, розвинутої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури [2].

Основні виховні завдання також визначені для всієї структури елементів системи освіти і виховання в Україні (сім'ї, дитячих дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів тощо) у концепції виховання дітей і молоді у національній системі освіти та інших документах.

Більш конкретні виховні тактичні завдання визначаються, як правило, для конкретного навчального закладу з урахуванням особливостей регіону, соціокультурного та предметного середовища, педагогічної ситуації в педагогічних та учнівських колективах.

Аналізуючи в експериментальній роботі доцільність і ефективність визначених проблем, цілей та навчально-виховних завдань у конкретному навчальному закладі, ми дійшли висновку, що у більшості загальноосвітніх навчальних закладів України при визначенні основних проблем та конкретних цілей навчального закладу майже не враховуються результати аналізу особистісного розвитку учасників навчально-виховного процесу.

Крім того, не завжди також беруться до уваги визначені конкретні цілі навчального закладу та завдання, що впливають з програми національного виховання, мети загальної середньої освіти тощо [2].

Процес конструювання тактичних та стратегічних психолого-педагогіч-

них задач особистісного розвитку учня, у практиці роботи педагогів загальноосвітніх навчальних закладів взагалі не проводиться.

Практика показує, що частина педагогів, деякі практичні психологи та адміністрація, взагалі не розуміють різницю між термінами «завдання» та «задача».

Тому вважаємо необхідним роз'яснити відмінність цих термінів. Нагадаємо, що завдання – це об'єктивна ситуація діяльності, що задається зовні. Наприклад, завдання, поставлені нормативними документами Міністерства освіти і науки України, або завдання, визначені автором навчальної або виховної програми тощо [8].

На відміну від завдань, задача розглядається як психологічне відображення об'єктивної ситуації, що виконує функції психолого-педагогічного регулятора діяльності.

Розрізняють стратегічні та тактичні навчально-виховні завдання та задачі.

Так, під стратегічними розуміють завдання, на виконання яких необхідний значний відрізок часу.

Наприклад, виховання в учнів загальнолюдських і національних цінностей. Щоб реалізувати таке завдання, педагогічному колективу необхідно працювати з учнями не один рік. Тактичні завдання є ланцюжком стратегічних завдань, об'єднаних конкретними цілями.

Розглядають два типи психолого-педагогічних задач, які розрізняються за місцем у навчально-виховному процесі:

- задачі, які виховують, – їх розв'язують вихованці, тобто ті, за допомогою яких здійснюється їхня навчально-виховна діяльність (самостійна діяльність), таким чином, це призводить до особистості до самокорекції, саморозвитку тощо.
- педагогічні задачі, які розв'язує педагог або психолог, тобто задачі, які керують процесом розвитку особистості учня.

Педагогічні задачі є також стратегічні та тактичні. Стратегічні педа-

гогічні задачі мають на меті внести суттєвий вплив на розвиток суб'єкта виховання, досягнення певного педагогічного ідеалу протягом тривалого часу.

Тактична педагогічна задача – це задача, яка має на меті формування необхідних якостей вихованця безпосередньо у конкретній, спеціально для цього організованій діяльності.

У технології психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку учнів завдання навчального закладу й задачі особистісного розвитку конструюються на основі конкретних визначених проблем і потенційних можливостей учнів у класних колективах, за результатами психолого-педагогічного аналізу та прогнозування розвитку усіх учасників навчально-виховного процесу.

Таким чином, завдання навчального закладу та психолого-педагогічні тактичні задачі особистісного розвитку вихованців у процесі проектування змісту навчально-виховного процесу стають реальними для реалізації у виховному середовищі загальноосвітнього навчального закладу.

При цьому завдання навчального закладу та психолого-педагогічні задачі особистісного розвитку учнів тісно взаємопов'язані між собою. Це досягається завдяки тому, що реалізація навчально-виховних завдань навчального закладу проходить через низку стратегічних та тактичних задач особистісного розвитку учнів. Крім того, реалізація тактичних задач особистісного розвитку проходить поетапно, що забезпечує розв'язання педагогічних завдань у конкретному класному колективі та в цілому навчального закладу.

У часовому просторі більшість завдань навчального закладу вирішується впродовж навчального року, психолого-педагогічні задачі особистісного розвитку учнів визначаються і реалізуються за семестр, але, у випадку їх невиконання, вони можуть бути змінені або подовжені на конкретний час.

Конструювання завдань навчального закладу проводиться на основі

аналізу основних проблем, що мають місце в розвитку учнів більшості класних колективів, як правило, за попередній навчальний рік.

Як показують експериментальні дослідження, конструювання завдань навчального закладу і задач особистісного розвитку учнів найбільш ефективно проводити за допомогою системно-кореляційного аналізу причинно-наслідкових зв'язків за конкретною проблемою. Саме причинно-наслідковий психолого-педагогічний пошук найбільш ймовірних причин проблеми дозволяє в системі конструювання задач визначити найбільш ефективні шляхи та форми психолого-педагогічного впливу.

Для визначення оптимальних методів психолого-педагогічного впливу при конструюванні задач особистісного розвитку обов'язково враховуються не тільки проблеми та потенційні можливості розвитку особистості учня, а також інші зовнішні чинники впливу.

Для більш глибокого розуміння технології конструювання завдань і задач є необхідність нагадати, що до методів впливу на розвиток особистості відносяться прийоми і засоби.

Прийом – це сукупність окремих дій у структурі методу, частіше більш специфічний (менш загальний), який може траплятися у процесі застосування різних методів.

Методи і прийоми тісно пов'язані між собою і можуть замінити один одного у конкретних психолого-педагогічних ситуаціях.

Методи виховання слід відрізнити від засобів, з якими вони також перебувають у тісному зв'язку і застосовуються в єдності.

До засобів виховання відносяться, з одного боку, різні види діяльності (наприклад, навчально-пізнавальна, громадсько-корисна, соціально-комунікативна тощо), а з іншого – сукупність предметів матеріальної і духовної культури, які використовуються в педагогічній роботі (наочні посібники, науково-популярна література, кінофільми, спектаклі тощо).

Якщо метод виховання реалізується тільки через діяльність вихователя і вихованців, то засіб може діяти і поза ними. *Методи навмисне створюються з метою виховання, в той час, як засоби існують незалежно від виховних систем.*

Експериментально-дослідна робота показує, що конструювати на практиці роботи загальноосвітнього навчального закладу високоефективні виховні завдання та задачі особистісного розвитку учнів у класних колективах без спеціально створеної комп'ютерної технології практично неможливо, оскільки навіть при кореляційному аналізі обмеженої кількості критеріїв особистісного розвитку вихованців можна сконструювати десятки тисяч варіантів як завдань навчального закладу, так і тактичних задач особистісного розвитку учнів.

Тому конструювання ефективних завдань і задач відбувається за спеціальною комп'ютерною технологією ДПК «Універсал 4 online», яка входить у цілісну систему проектування особистісного розвитку учня. [8, С. 88-89].

Процес проектування компонентів проходить за чотирма сферами розвитку особистості: фізичною – (F), психічною – (P), соціальною – (S), духовною – (D).

Процес конструювання завдань навчального закладу та задач особистісного розвитку учнів подібний, тому розглянемо його на одному малюнку (рис.1).

Визначаючи на рейтинговій основі причинно-наслідкові зв'язки конкретних проблем та потенційних можливостей особистісного розвитку учнів навчального закладу або конкретного учня, на принципах проектування компонентів проводиться створення алгоритмів конкретних завдань навчального закладу та задач особистісного розвитку учня.

Конструювання завдання навчального закладу або задачі особистісного розвитку учня відбувається за певним алгоритмом. Цей алгоритм складається з трьох елементів: змістовно-сміслового, психолого-педагогічного

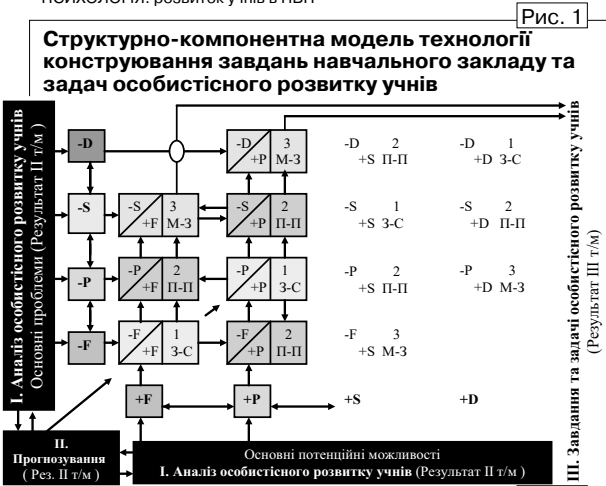

Рис. 3
Конструювання задач особистісного розвитку (на прикладі учнів 8- А класу Демо-версії програми)

Проблема	Потенційні можливості	Конструювання задачі	Відмова від задачі	
1	2.2.1	Вердикт соціальної Проблемі	Високий рівень тривожності	6, 24
2	2.2.1	Вердикт соціальної Проблемі	Високий рівень тривожності	6, 24
3	2.6.1	Вердикт соціальної Проблемі	Високий рівень агресивності	28
3	3.42.2	Вердикт думкової Проблемі	Слабка самостійність в дії	2, 4, 6, 10, 18, 20, 21, 24, 27
4	3.44.2	Вердикт думкової Проблемі	Алгоритми неадекватні в дії	6, 7, 8, 12, 18, 20, 22
5	4.24.2	Вердикт Проблемі	Не сформовані ЦТ "Індивідуальні обов'язки"	2, 5, 26, 28

Психологічний аналіз		Методичний аналіз	
Методи роботи	Потенційні можливості	Методи роботи	Потенційні можливості
3.44.2 Вердикт думкової Проблемі (7, 8, 13, 18, 20, 22)	☑	3.39.2 Висока соціальна бачкість дітей в ситуації (соціальної ситуації)	☑
4.24.1 Не сформовані ЦТ "Індивідуальні обов'язки"	☐	3.41.2 Позитивне ставлення учнів в ситуації (10, 15, 22, 24, 25, 26)	☑
4.24.1 Не сформовані ЦТ "Індивідуальні обов'язки"	☐	3.37.2 Позитивне ставлення дітей в соціальної ситуації	☑
4.24.1 Не сформовані ЦТ "Індивідуальні обов'язки"	☐	4.21.2 Сформовані ЦТ "Індивідуальні обов'язки" (10, 12, 15, 24)	☑
3.42.2 Слабка самостійність в дії (4, 6, 10, 18, 20, 21, 24, 27)	☐	4.21.1 Сформовані ЦТ "Індивідуальні обов'язки" (7, 8, 10, 12, 15, 20, 24, 26)	☑
		4.11.2 Сформовані ЦТ "Індивідуальні обов'язки" (10, 12, 15, 24, 27)	☑
		4.11.1 Сформовані ЦТ "Індивідуальні обов'язки" (4, 6, 10, 12, 15, 24)	☑
		4.11.2 Сформовані ЦТ "Індивідуальні обов'язки" (10, 12, 15, 24, 27)	☑
		4.21.1 Сформовані ЦТ "Індивідуальні обов'язки" (4, 10, 12, 15, 18, 24)	☑

та методично-засобового (див. рис. 2).

«Змістовно-смісловий» елемент розкриває в технології конструювання завдань/задач, суть або зміст навчально-виховного процесу для вирішення конкретної проблеми або розвитку потенційної можливості і дає відповідь на питання: «Що робити?» і «З ким?». Дає можливість побачити номер класного колективу (списки класів, весь навчальний заклад), в якому (яких) виявлена проблема/потенційна можливість. Наприклад, в ДПК «Універсал 4 online» це виглядає як на рис.3.

Другим елементом є «психолого-педагогічний», що конструюється на основі аналізу причинно-наслідкових зв'язків проблем та потенційних можливостей особистісного розвитку учня і дає відповідь на питання «Як?». Тобто вказує на найбільш ефективні шляхи та форми організації психолого-педагогічного впливу. Він вказує на можливі причини проблеми.

Третім елементом є «методично-засобовий», який також конструюється в системі кореляційного аналізу проблем та потенційних можливостей особистісного розвитку учня з урахуванням як внутрішніх факторів розвитку особистості, так і зовнішніх чинників впливу, і дає відповідь на питання «Яким чином?». Тобто вказує на конкретні методи, засоби або прийоми організації психолого-педагогічного впливу. Цей елемент виявляє потенційні можливості учнів.

Технологічний модуль «Конструювання», що закладено у ДПК «Універсал

4 online», дає змогу учасникам НВП за короткий час проаналізувати навчально-виховні проблеми особистісного розвитку учня та їх причини, знайти необхідні для подальшої корекції і самокорекції потенційні можливості та провести конструювання конкретних високоєфективних психолого-педагогічних задач особистісного розвитку вихованця, групи учнів, всього класу та завдань навчального закладу.

Важливо зазначити, що *користувачі програми можуть конструювати конкретні виховні завдання у класних колективах, окремих груп учнів у двох режимах роботи програми: автоматичному та творчому*. У подальшому означені завдання та задачі служать основою для створення проектів та плану роботи учасників НВП.

Творчий режим роботи з технологією «Конструювання» дає можливість психологу навчального закладу та/або класному керівнику самостійно прогнозувати елементи виховної задачі із запропонованих програмою можливих причин та потенційних можливостей за результатами комплексної психолого-педагогічної діагностики, яку будуть вирішувати протягом семестру.

На рейтинговій основі творчою групою компетентних психологів та педагогів було створено банк найбільш ефективних виховних завдань та задач по всіх параметрах, що діагностуються у програмі і нараховує більше дванадцяти тисяч таких алгоритмів. У програмі передбачено, що на вирішення кожної проблеми можна вибрати п'ять найефективніших виховних завдань. Для цього треба поставити галочку «Формувати тільки ефективні задачі», виставити максимальну кількість ТВЗ на одну задачу та клікнути у відповідному полі програми «Автомат». Після чого програма опрацьовує всі можливі варіанти та пропонує ефективні рішення.

Технологічний модуль «Конструювання» дає можливість у програмі роздрукувати візитну картку

НЗ/класного колективу, яка містить наступну інформацію:

- кількість класів НЗ/кількість учнів класу;
- актив НЗ/ актив класу;
- пасив НЗ/ пасив класу;
- перелік наявних проблем класів НЗ/ класу;
- перелік потенційних можливостей НЗ/класу;
- вибрані завдання НЗ на поточний навчальний рік/ задачі на поточний семестр.

Як показує практика роботи експериментальних закладів (наказ Міністерства освіти і науки України від 28.09.2001 р. № 665 та від 19.02.2002 р. № 662), що працюють у цій системі, *використання в освітній практиці технології конструювання навчально-виховних завдань навчального закладу та тактичних задач осо-*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько.. – М. : Просвещение, 1989. – 192 с.
2. Карамушка Л. М. Психологічні основи управління змінами в освітніх організаціях : навч.-метод. посіб. / Л. М. Карамушка. – Біла Церква : КОПОПК, 2008. – 76 с.
3. Киричук В. О. Технологія діяльності класного керівника з учнівським колективом (діагностика, аналіз, планування, організація корекційної роботи / В. О. Киричук. – Ковель, 2000.
4. Коберник О. М. Проектування навчально-виховного процесу: управлінський аспект / О. М. Коберник // Освіта і управління. – 1997. – Т.1, № 4.
5. Лігоцький А.. О. Методологічні аспекти проектування сучасних освітніх систем / А. О. Лігоцький. – К., 1995.
6. Матвійчук О. С. Роль психологічної діагностики в системі проектування соціального розвитку особистості учня: аналіз, закономірності, перспективи / О. М. Матвійчук // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 8.
7. Романовська М. Б. Метод проектів у навчальному процесі / М. Б. Романовська. – Х. : Ранок, 2007. – 160 с.
8. Киричук В. О. Проектування педагогічних умов для розвитку обдарованої дитини: теорет.-практ. аспект : навч.-метод. посіб. / В. О. Киричук. – К. : Інфосистеми, 2011. – 160 с.

бистісного розвитку зводить до мінімуму педагогічні експромти.

У наслідок цього відкривається реальна можливість проектувати особистісно-розвивальний навчально-виховний зміст у класних колективах, групах учнів тощо, що **дає змогу реалізувати парадигму вільного розвитку особистості учня.**

Можливості комп'ютерного комплексу «Універсал» дозволяють створити ефективні виховні програми, проекти, сценарії корекційно-виховних заходів для розв'язання завдань конкретного класного колективу, групи учнів з метою вирішення проблем компетентнісного розвитку, виявлених під час діагностики. Підготовка та реалізація виховних заходів базується на використанні інтерактивних технологій, коли всі суб'єкти НВП (учні, батьки, вчителі) є не тільки слухачами, спостерігачами, а й беруть активну участь у тому, що відбувається, власне, «створюючи» виховний захід. Це забезпечує реалізацію ідеї співробітництва у колективі, сприяє оздоровленню пси-

хологічного клімату, створює доброзичливу атмосферу, комфортні умови для отримання освітніх послуг, тобто виконання запитів внутрішнього освітнього середовища (батьків).

Як видно зі статистики експериментальних досліджень, використання діагностично-проектуючого комп'ютерного комплексу «Універсал» під час впровадження компетентнісно-орієнтованого підходу в навчально-виховний процес навчальних закладів дозволяє виявити проблеми, пов'язані з розвитком компетентностей учнів, причини їх виникнення, дати оцінку реального стану рівня розвитку певних компетентностей, здійснити моніторинг, впливати на їх розвиток відповідно до проблем та можливостей конкретного учня, класного колективу, всього закладу.

Отже, можна дійти висновку, що досягти високих результатів у розвитку особистості учня загальноосвітнього навчального закладу дуже складно, не володіючи конкретною інформацією про учнів класного колективу, не знаючи потреб самих учнів, батьків, вчителів, адміністрації тощо. Використання у практиці роботи адміністрації навчального закладу, класного керівника, вчителя-предметника, психологічної служби технології психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку учнів не тільки надасть необхідну інформацію про учасників виховного процесу, але і зведе до мінімуму педагогічні експромти, **перетворить виховний процес з мало впорядкованої сукупності дій організаторів психолого-педагогічного впливу у цілісну спроектовану педагогічну взаємодію.** Це дасть змогу дійсно спрямувати діяльність учасників НВП на реалізацію особистісно-розвивального підходу до навчання та виховання особистості.

Ксенія Андросович

Возможности конструирования задач образовательного учреждения и задач личностного развития учащихся

В статье рассматривается технология конструирования и возможности ее применения в практике участников учебно-воспитательного процесса общеобразовательного учреждения. Рассматривается подход к построению воспитательных задач на основе анализа выявленных проблем и потенциальных возможностей ученика, классного коллектива, учебного заведения в целом в системном комплексе «Универсал 4 online».

Ключевые слова: конструирование, задания, задачи, развитие, ученик.

Kseniya Androsovych

The possibilities of educational institutions objectives constructing and tasks of students' personal development

The article discusses the technique of construction and the possibilities of its practical application by the participants of the educational process in educational institution.

The approach to the construction of educational problems based on analysis of identified problems and potential possibilities of student, class team and educational institution in the system of a «Universal 4 online» complex is examined.

Key words: construction, tasks, development, pupil.

ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК УЧНЯ У КОНТЕКСТІ СУБ'ЄКТНО- ВЧИНКОВОЇ ПАРАДИГМИ

Психологія –
школі

У статті проведено аналіз експериментальної діяльності з теми «Проектування особистісного розвитку учня» загальноосвітнього навчального закладу, що проводиться на основі свободоцентричного підходу у системі освіти.

УДК 37.015.31:159.922:
165.12

Ключові слова: парадигма освіти, технології проектування особистісного розвитку учня, навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу.

Сучасну духовну кризу в українському суспільстві можна охарактеризувати як антикатарсис. Він означає втрату багатьма соціальними суб'єктами, тобто людьми, потреби і здатності до духовного очищення й піднесення.

Антикатарсис на рівні всього суспільства – це тотальне зниження в ньому позитивного відношення до головних умов збереження та особистісного розвитку людини. Мова йде сьогодні про те, що для значної частини наших співвітчизників основні людські цінності – життя, здоров'я, праця, суспільство, держава, творчість, пізнання, всебічний розвиток тощо перестали виконувати роль духовних домінантів.

АКТУАЛЬНІСТЬ

У період антикатарсиса в нашій Українській державі:

- спостерігається відхід від конструктивних суспільно-політичних та духовно-культурних цінностей;

- швидко зникають колективні і гуманістичні настанови свідомості у більшості людей;
- поширюється егоїстична й споживацька мораль;
- виникає індиферентне ставлення частини людей до ідентифікації з суспільством;
- абсолютизуються переваги матеріального над духовним і т. ін.

Духовний антикатарсис розвитку нашого суспільства можна і потрібно якнайшвидше зупинити. Для цього існує багато ефективних шляхів і засобів.

Один з них є повернення до соціальної пам'яті національних та вселюдських вартостей, гуманістичних норм життя та інноваційної

**Людмила
СНОТАЄВА**

Науковий співробітник МАН України, психолог вищої категорії, гештальт-терапевт, консультант-тренер

Директор школи, ліцею, гімназії № 4-5'2016

діяльності через розбудову нової педагогічної освітньої системи.

Історія педагогіки знає багато різноманітних педагогічних систем. Їх можна розмістити у певному порядку за підходами до їх створення: від педоцентричних до соціоцентричних. У кожній з них закладена своя парадигма (принцип) організації та проведення освітнього процесу. Так при соціоцентричному підході, орієнтація іде на авторитаризм (Гегель, Кант, Герbart); при педоцентричному – на власний потенціал особи (Аристотель, Ж.Ж. Руссо, К. Роджерс, Е. Фром).

Прикладом першого підходу «соціоцентричного» є освітні педагогічні системи Японії, Китаю, Росії тощо.

До соціоцентричного підходу відносяться і наша традиційна класно-урочна освітня система, за якою продовжують працювати загальноосвітні навчальні заклади України. Вона мало чим відрізняється від освітньої системи, що панувала у часи існування Радянського Союзу. Наприклад, всім відома педагогічна система А.С. Макаренка тощо.

До другого підходу «педоцентричного» відносяться освітні системи, які створено в країнах: США, Англії, Франції тощо, тобто в основному у європейських державах.

Прикладом другої може слугувати система М.Монтессорі «Будинок вільної дитини», а також освітні технології, що ґрунтуються на Вальдорфській педагогіці, «Школа успіху і радості» С. Френе та інші.

Для розуміння відмінностей цих двох педагогічних підходів до створення освітніх систем розглянемо таблицю 1.

З історії створення педоцентричних педагогічних систем. Ще Жан-Жак Руссо (1712-1778), один із перших, висунув ідею про те, що педагог не повинен нав'язувати учню свої погляди, повинен надавати можливість рости і розвиватись вільно: «Природа бажає, щоб діти були дітьми перш, ніж вони стануть дорослими. У дитини свої, їй властиві способи бачити, думати і почувати; немає нічого безглуздішого, ніж замінювати їх нашими».

Також у роботах Марії Монтессорі (1870-1952) було підтримано ідею про недопустимість насильства над дитиною. Авторкою була поставлена вимога для педагогів – поважати особистість вихованця. Тому основним лозунгом діяльності педагогів країн Європи стає девіз Монтессорі: «*допоможи мені це зробити самому*».

У результаті пошуку компромісів (друга половина ХХ століття) з'являються роботи В.О. Сухомлинського «Серце віддаю дітям» та О.О. Гофмана, який створив у 1988 році тимчасовий науководослідний колектив «Базова школа», – «Педагогіка свободи і педагогіка примусу», «Педагогічна підтримка» тощо. Розуміння виховання як діяльності вільного саморозвитку особистості та її психолого-педагогічної підтримки стало основним підґрунтям розбудови

Таблиця 1

Порівняльна характеристика соціоцентричної і педоцентричної моделей

Параметри моделі	Мета	Принципи	Критерії	Зміст	Методи
Соціоцентрична	«Модель особистості» у формі соціального замовлення	Уніфікація, оптимізація	Кодекс норм, і повідкових характеристик	Єдині універсальні програми	Авторитарні
Педоцентрична	Реалізація індивідуальних потреб розвитку, самореалізація	Творча самореалізація	Мотиваційна сфера, творчі якості	Відсутність завчасно спроектованих програм	Гуманістичні

нової педагогічної системи: свободоцентричної.

У 1991 році під керівництвом академіка, доктора педагогічних наук О.В. Киричука на базі Донецької середньої школи № 30 (директор О. Калугін) розпочато експеримент під назвою «Школа розвитку», де була опрацьована Концепція організації навчально-виховного процесу у школі розвитку.

В основу цієї концепції було покладено системно-суб'єктний підхід до процесу становлення і розвитку життєвої активності, гуманістичної спрямованості особистості, яка у своїй діяльності керується культурно-національними та загальнолюдськими цінностями.

Цей підхід – був альтернативою до безсуб'єктності, що позбавляє людину права на вільний вибір життєвого шляху, права на індивідуальне самовираження, саморозвиток, самореалізацію, творчість, тобто була спроба створити систему, альтернативну тоталітарному підходу до вирішення проблем виховання і освіти.

Продовженням наукової та експериментальної роботи з апробації та створення альтернативних освітніх підходів став експеримент «Психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку учня», автором якого є доцент кафедри психології управління Університету менеджменту освіти, науковий співробітник Інституту

ТЕРАПІЯ СПІЛКУВАННЯ УЧАСНИКІВ НВП

або

ще один ресурс педагогічної праці

Інтереси розвитку економіки і культури незалежної України, зростання соціальної ролі особистості вимагають всебічного стимулювання і розвитку потенційних можливостей кожної особистості. Сьогодні, коли здійснюється активний пошук і оновлення всіх сфер суспільства, гостро відчувається потреба в людях, які володіють мистецтвом створювати здоровий психологічний клімат у колективі, вміють слухати і говорити з людьми, здатні вирішувати конфліктні ситуації, тощо. У багатьох випадках соціальна спрямованість особистості, вміння і навички взаємодії з навколишнім світом формуються перш за все навчальними закладами. На жаль, **освітня система втратила рівновагу і гармонію, ця проблема набула вже затяжного характеру.**

Школа, а саме у класному колективі, завершується набуття особистістю соціального досвіду, здатності адаптуватись до змін, вміння стати суб'єктом власного розвитку.

Саме в колективі учень одержує можливість порівнювати себе з іншими, координувати свої дії і вчинки, практично реалізуватись. Перебування і становлення обдарованого учня в системі спілкування класу – обов'язкова умова соціальної активності та особистісного розвитку. Але лише сприятливе становище позитивно може сприяти розвитку особистості, обдарувань, соціальному дозріванню, а несприятливе – послаблює впевненість у собі, породжує почуття недовіри до оточення, пасивність, гальмує розвиток.

Опитані вчителі загальноосвітніх навчальних закладів **вважають**, що у взаємодії з учнями найчастіше проявляються такі індивідуально-психологічні особливості старшокласників:

- низький рівень розвитку комунікабельності;
- низький рівень розвитку потреби у спілкуванні;
- недостатній рівень волевої сфери, тобто: недисциплінованість, незібраність, брак самодисципліни, самоконтролю, роздратованість.

Опитування обдарованих учнів показало, що вони **теж незадоволені діловою взаємодією з учителями**. На їхню думку, **вчителі виявляють недовіру, мстивість, надмірну суворість, вимогливість, не вважають на їхню думку, завжди підкреслюють свою правоту. Діяльність зводиться до віддачі наказу і контролю за їх виконанням.**

Як показує експериментальне дослідження, шкодить взаєморозумінню недоступність вчителя, намагання тримати учня на відстані, байдужість, брутальність, самолюбство.

Такий стан взаємодії гальмує як навчально-виховний процес, так і всебічний розвиток, формує безвідповідальність, втрату інтересу.

Тому **однією з головних умов розвитку обдарованої дитини є спілкування**. Саме через спілкування вона набуває життєвого досвіду та розвиває свої здібності.

Залежно від рівня довіри і взаєморозуміння, ефект спілкування може бути позитивним і негативним.

Позитивне – сприяє розвитку і є головним механізмом гармонізації особистості і засобом пізнання інтересів, схильностей, розкриття самого себе.

За останні роки на книжкових полицях з'явилося багато наукових та популярних робіт, ►

присвячених вирішенню проблем спілкування у взаємодії вчителя і учня. Але збільшення кількості друку не допомагає вирішувати труднощі. Є багато чинників, які впливають на неуспішність та на взаємостосунки.

Важливо, щоб учитель глибоко усвідомив свій професійний ідеал як своєрідну модель, на яку орієнтується у процесі самоосвіти, спілкування, виховання та самовиховання.

Так значна кількість науковців беззаставно вважають, що в системі професійних цінностей учителя повинні синтезуватися якості фахівців кількох профілів: професійні цінності лікаря (здоров'я життя), педагога (теорія навчання, виховання, управління навчальною діяльністю) і актора (вміти захоплювати, підтримувати увагу, інтерес); управлінця; організатора (мати практику організаційної діяльності); фахівця (мати глибокі знання з свого предмету); технолога (бути методистом, створювати педагогічні технології); психологом (мати добре розвинену емпатією, гностичні здібності високий рівень спілкування, вміти об'єктивно оцінювати емоційний стан учня, його потреби, інтереси, прагнення, захоплення, характер, темперамент, здібності).

На сьогодні важливими і актуальними в роботі вчителя стали психотерапевтичні навички. Є *схожість між психотерапією та педагогікою*.

Передусім, це специфічна форма спілкування. Бо працівники цих професій засобами спілкування прагнуть здійснити певний вплив: побудити до засвоєння знань, навичок, закріпити ті риси особистості, які допомагають протистояти життєвим труднощам, дійти до успіху. *Ефективний вплив педагога має побічним результатом психотерапію, психокорекцію особистості вихованця, а іноді вмілі дії вчителя спонукають до первиховання.*

Якщо під час уроку вчитель здатний не тільки передати знання, а й продемонструвати учням високу культуру міжособистісних стосунків, справедливість, такт, ентузіазм, разом із шляхетною скромністю – тоді безпосередньо наслідуючи такому вчителю – учні формуються духовно гармонічними, здатним розв'язувати конфлікти та життєві труднощі. А це означає, що такого вчителя можна назвати психотерапевтом, цілителем душі. *Не обов'язково лікувати, важливо навчити вдосконалювати психічне життя.*

Педагогіка і психотерапія спираються на одні і ті ж закономірності спілкування. Вдосконалення форм спілкування вимагають від вчителя сучасних психологічних знань. Врахування закономірностей важливе для самопізнання. Обов'язок учасника контакту – розібратись, у першу чергу, у самому собі. Така навичка дає можливість уникнути суб'єктивізму в оцінці інших.

У популяризації психологічних знань є одна особливість, яка стосується комунікації. Знання не мають сили, якщо не підкріплені практикою. Тоді вони просто накопичуються і стають питаннями компетенції. Тобто *навичка формується у живому процесі спілкування.*

На наш погляд, гуманізм виховання полягає не в тому, щоб не звертати увагу на дійсність і приписувати всім дітям одні і ті ж вроджені властивості і таланти, а в тому, щоб навчитись диференційовано підходити до дітей з різними вихідними даними, різними психічними властивостями. Враховуючи ►

обдарованої дитини В.О. Киричук.

Робота зі створення нових технологій в системі освіти на основі свободоцентричного підходу була розпочата у 1999 році на базі Луцької гімназії № 4 ім. М. Левицького.

Через півтора року експеримент «*Психолого-педагогічне проектування особистісного розвитку учня*» було схвалено на засіданні Президії Академії педагогічних наук України. За результатами та поданням Президії був виданий відповідний наказ МОН України про включення в наукову-дослідну роботу ще 39 загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів різного типу з 20 регіонів України (наказ МОН України від 28.09.2001р. № 665).

Крім того за період науково-дослідної діяльності автором (2001-2007 рр.) було створено ще 116 експериментальних майданчиків на регіональному рівні (згідно наказів обласних управлінь освіти).

За результатами п'ятирічної науково-дослідної роботи була проведена наукова експертиза в експериментальних навчальних закладах та, за поданням Президії Академії наук України, був виданий наказ МОН України від 06.07.2007 року № 680 (пункт 2.2.) про широке впровадження виховної освітньої системи «*Психолого-педагогічного проектування соціального розвитку учнів загальноосвітніх навчальних закладів*»

в усіх загальноосвітніх навчальних закладах системи освіти України при умові спеціальної підготовки педагогічних кадрів.

Експеримент на Всеукраїнському рівні згідно наказів МОН України (2007 – 2012 рр.) був продовжений уже за новою темою: *«Проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу»*.

З 2012 року донині технології психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку учнів постійно удосконалювались, створювались відповідні діагностично-проектувальні комп'ютерні комплекси, що проходили апробацію у загальноосвітніх навчальних закладах України.

Як результат багаторічної роботи, *створено проектно-модульну систему освіти «проектування особистісного розвитку учня», аналогів якої не має на сьогодні у світовій практиці*.

Виклад нового матеріалу. Проектно-модульна система соціально-педагогічного проектування особистісного розвитку учня створювалась на основі свободоцентричного підходу у контексті суб'єктно-вчинкової парадигми в системі освіти.

Саме суб'єктно-вчинковий підхід щодо розвитку особистості, як стверджують останні дослідження з проблем психіки людини, дає змогу детермінізувати не лише зовнішні умови, а й внутрішні форми особистісного розвитку [3].

Бути суб'єктом розвитку – значить бути джерелом

ці розбіжності, формувати психопрофілактичну позицію – надати спеціалізовану допомогу практично здоровій дитині з метою попередження нервово-психічних та психосоматичних захворювань, а також полегшення гострих психотравмуючих реакцій. Мова йде не стільки про комунікацію взагалі, скільки про форми, рівні міжособистісної та внутрішньої групової комунікації, які мають надзвичайне значення для відновлення нервово-психічного здоров'я.

Загально відомо, на першому місці за частотою захворювань знаходяться сьогодні серцево-судинні хвороби і якщо не джерелом, то пусковим механізмом є напружуючі моменти спілкування – розлади стосунків, сварки, сутички. З порушеннями у спілкуванні пов'язано і більшість неврозоподібних станів, розлади настрою, самопочуття, працездатності без причин, пов'язаних з органічними ураженнями.

Наркоманія, види інших залежностей – результат неповноцінного міжособистісного спілкування, браку невимушеного контакту.

У роботі вчителя дуже важливо виділити грамотні форми спілкування, які благодійно впливають на душевне життя дитини, психологічний клімат учнівського колективу. *Школа має допомогти оволодіти не тільки змістом навчальних курсів, але і гуманним характером взаємодії дорослих, щоб стати взірцем для наслідування*.

Важливо збагатити педагога психотерапевтичними знаннями та навичками. Таким чином *можна відкрити ще один міцний ресурс педагогічної праці*, орієнтований на розвиток особистості своєї та учня. Сьогодні вчитель все більше випробовує на собі та усвідомлює вплив протилежних тенденцій системи шкільної освіти, що призводить до невротизації особистості, чим ще більше зумовлює потребу у психотерапевтичному впливові та допомозі. У шкільній практиці на вчителя звикли дивитися, як на службовця, який виконує певні функціональні обов'язки, під які підганяються його індивідуальні якості. Таким чином вчителю надається можливість професійного просування, але *неможливо реалізувати професійне зростання без особистісного*. Умовою такого поєднання *стає психотерапевтична освіта*.

Аналіз досвіду вчителів-новаторів прояснює, що їх ефективність була пов'язана не стільки з особливими методичними прийомами в навчанні, скільки в умінні включити мотиваційну енергію учня. Це можливо лише при уважному спостереженні за особливостями учня та стимулюванні його здібностей. Не зайвим буде пригадати, що майже всі вчителі-новатори невимушено конфліктують з традиційною системою. *Чутливість до особистості учня з'являється за умови відповідного відношення вчителя до себе як до саморозвиваючої усвідомленої особистості*. Саме вчителі-новатори стихійно прокладають шлях до педагогічної психотерапії.

На основі вище сказаного, можна зробити висновок, що *грамотність спілкування та психотерапевтичні навички є базовими рисами професіоналізму педагога*. Учителю, який прагне до особистісного зростання, не обійтися без тренінгу, який може бути програмою розвитку ефективних навичок спілкування.

Наш інститут розробив і пропонує теоретично-практичний курс соціально-психологічного тренінгу *«Стимуляція життєвої та соціально-комунікативної активності вчителя в роботі з обдарованою дитиною»*.

активності, дії, думки, цінностей, смислів, хотіти і могли починати причинний ряд із самого себе, виходити за межі наперед визначеного, бути спроможним відповідально перетворювати світ і себе в цьому світі за власними проектами, враховуючи природні і соціальні закони світобудови (Роменець В.А., Шатенко В.О. та інші).

Суб'єктно-вчинкова парадигма освіти дає змогу освітянам загально-освітніх навчальних закладів проводити диференціацію та інтегрування з різних напрямків психолого-педагогічних наук, зорієнтувати науковців і практиків на дослідження людини як цілісної, активної, автономної істоти на рівні свідомості і діяльності, свідомого і несвідомого, форми і змісту психічного життя, суперечливої єдності тіла, душі і духу, індивідуального і суспільного, біологічного і соціального в динаміці їхнього зв'язку.

До педагогічної свободоцентричної системи в контексті суб'єктно-вчинкової парадигми в освіті відносяться наступні взаємозв'язані поняття: виховання, освіта, розвиток.

Виховання – частина педагогічного процесу, в якому на основі організації енерго-психо-інформаційного середовища та включення вихованців в окремі види діяльності та спілкування, відбувається становлення й розвиток особистості.

Освіта – частина педагогічного процесу, в якому процес організації освітнього простору відбувається завдяки засвоєнню сукупності систематизованих знань, умінь і навичок, що сприяють формуванню Я-концепції особистості.

Розвиток – процес і результат кількісних і якісних змін у фізичній, психічній, соціальній і духовній сферах.

Тож на початку ХХІ століття ми маємо три концепції освіти:

- предметно-орієнтовану;
- особистісно-орієнтовану;
- особистісно-розвивальну.

За предметно-орієнтованою концепцією режим освіти (учіння) характеризується процесами відображення – повторення, відтворення, передачних педагогом знань з окремих предметів і досвіду поведінки.

Основними методами є вимога, навіювання, вправа, покарання і т. ін.

У особистісно-орієнтованій концепції освіти втілюється гуманістична парадигма, основи якої заклав **Сократ** (469-399 до Р.Х.). Саме він заклав філософську основу гуманістичної педагогіки, в центрі якої стоїть людина, що потребує не простої освіти шляхом наuczіння (тобто передачі істини), а освіти, яка б надавала можливість людині пошуку смислу життя через пізнання себе. Основні цінності, що заклав Сократ у підходах до педагогічної діяльності, це – душа, особистість, свобода, вибір, самостійність, самовизначення. Ці цінності стали актуальними в кінці ХІХ століття і знаходять своє відображення в особистісно-орієнтованій педагогіці сьогодення.

Особистісно-розвивальна концепція освіти була започаткована Й.Г. Песталоцці (1746-1827), в якій загальною метою виховання є створення умов для всебічного розвитку людської природи, прояву в дітях *«істинної людяності»*.

Учень Песталоцці Ф. Гребель (1782-1852), займаючись процесом індивідуального розвитку дітей, увів поняття *«саморозвитку»* – одне з багатьох термінів особистісно-розвивальної педагогіки, розглядаючи його як процес виявлення в дитини божественного початку *«духовного Я»*.

Адольф Дістервег (1790-86) вважав, що вищий ступінь стану душі дитини складає *розвиток здатності до вільного самовизначення*. При цьому душа дитини, хоч і збуджується зовнішніми враженнями, але вже не підкоряється їм, слідує своєму вільному рішення.

З позиції саморозвитку, як головної рушійної сили розвитку осо-

бистості, на думку Шарлоти Бюлер (1893-1974, Австрія, США) є потреба особистості у самоздійсненні до актуалізації того, що міститься в якості потенцій. Пояснюючи свою думку, Маслоу у своїй концепції самоактуалізації пропонує таку трактовку природи людини: людина від природи хороша і здатна до самовдосконалення, люди свідомі і розумні істоти, сама сутність людини постійно рухає її в напрямку особистісного росту, творчості і самодостатності.

Ієрархія потреб за Маслоу являє собою піраміду від низьких потреб (нужд) до вищих потреб (потреби росту, зростання). Згідно з А. Маслоу тенденція до самоактуалізації складає сутність, ядро особистості, це – прагнення людини втілювати, опредмечувати себе, свої здібності, свою сутність. Але реалізувати, втілити себе людина може лише в діяльності.

Людина самореалізується в діяльності, і змістом потреби в діяльності є потреба в самореалізації. Потреба в діяльності і потреба в самореалізації є єдиними для особистості.

На основі вище сказаного, можна зробити деякі **ВИСНОВКИ**:

- Суб'єктно-вчинкова парадигма в системі освіти на основі соціоцентричного підходу є перспективним науковим напрямком для науковців та практиків.
- Експериментальні дослідження, що ґрунтуються на основі цих підходів, можуть суттєво вплинути на особистісний розвиток більшості учнів загальноосвітніх навчальних закладів, зокрема – обдарованих.
- Педагогічним працівникам, які прагнуть особистісного зростання учнів, не обійтися без створення нових психолого-педагогічних технологій та створених на їх основі цілісних освітніх систем, що створюються на засадах проектування особистісного розвитку учнів з широким використанням сучасних інформаційних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарбузов В.И. Практическая психотерапия, или вернуть ребенку и подростку уверенность в себе, истинное достоинство и здоровье. / В. И. Гарбузов. – Санкт-Петербург: АИЦ «Сфера», 1994. – 160 с.
2. Киричук В. О., Єнотаєва Л. Є. Соціально-педагогічне проектування як компонент практичної діяльності в системі освіти / Киричук В.О., Єнотаєва Л.Є. // Навчання і виховання обдарованої особистості: теорія та практика: зб. наук. праць / [ред. кол.: Волошук І.С.(гол. ред.), Буров О.Ю., Бурда М.І. та інші]; Інститут обдарованої дитини НАПН України. – К., 2013. – Вип. №1 (10). – С. 54–61.
3. Основи психології: Підручник / За загальною редакцією О.В. Киричука, В.А. Роменця. Видання 6-те. – К. : Либідь, 2006. – 362 с.
4. Соціально-педагогічне проектування розвитку обдарованості учнів в системі навчально-виховного процесу / за заг. ред. В. О. Киричука ; Інститут обдарованої дитини. – К., 2014. – 192 с.
5. Фопель К. Как научить сотрудничать? Психологические игры и упражнения: практ. пособие / К. Фопель; пер. с нем. – М.: Генезис, 1998. – 160 с.

Людмила Єнотаєва

Личностное развитие ученика в контексте субъектно-поведенческой парадигмы

В статье анализируется экспериментальная деятельность по теме: «Проектирование личностного развития ученика» общеобразовательного учебного заведения, что проводится на основе свободоцентричного подхода в системе образования.

Ключевые слова: парадигма системы образования, технологии проектирования личностного развития ученика, учебно-воспитательный процесс ОУЗ.

Lyudmila Yenotaeva

Personal development of a student in context of subject-behavioral paradigm

The article analyzes the experimental activity of a comprehensive educational institution on the topic of “Planning the personal development of a student” which is based on the freedom-centric approach in the educational system.

Key words: paradigm of education, technologies of planning of student’s personal development, teaching and educational process in comprehensive educational institution.

ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Педагогіка
школи

УДК 37.091.313

Сучасне покоління живе на зламі епох, зміна яких пов'язана з динамічними процесами у всіх структурах життя, і розвивається двома шляхами: відторгнення застарілих форм життя, що чинять опір змінам, і формування нових цивілізованих засад життєдіяльності. Діагностично-проектуючий комп'ютерний комплекс «Універсал» дає змогу застосувати сучасну проективну методику для ефективної організації навчально-виховного процесу на особистісно-орієнтованій основі для всіх ланок школи та забезпечити її ефективно управління.

У статті обґрунтовується оцінка технології проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу як умови поліпшення динаміки психолого-соціального розвитку більшості учнів в класних колективах, підвищення рівня їх духовно-катарсичної активності.

Ключові слова: психолого-соціальні запити школярів, вади особистісного розвитку, діагностично-проектуючий комп'ютерний комплекс.

У наші дні проблема організації навчально-виховного процесу набула особливої актуальності і гостроти через ряд обставин. Зокрема, сучасне покоління живе на зламі епох, зміна яких пов'язана з динамічними процесами у всіх структурах життя, і розвивається двома шляхами: відторгнення застарілих форм життя, що чинять опір змінам, і формування нових цивілізованих засад.

В останній час становлення особистісно-орієнтованої освіти набуло динаміки і обсягу на всіх освітніх рівнях і актуалізує, зокрема, проблему переосмислення виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах.

Аналіз результатів проведеної науково-дослідної та експериментальної роботи, яка здійснювалась у школі протягом (2004-2013 років), дає підставу стверджувати, що традиційна

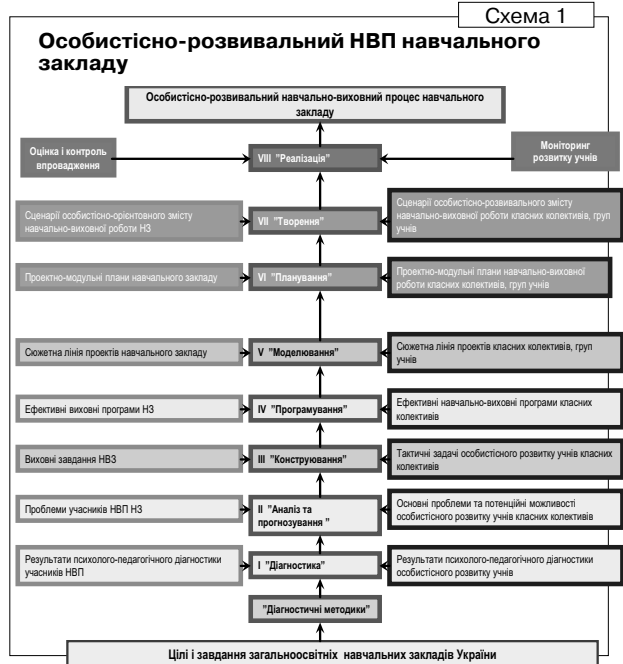

**Олександр
ПАЛАМАРЧУК**

Директор
Теучанської ЗОШ
I-III ступенів
Уманської районної
ради Черкаської об-
ласті

система виховного процесу має очевидні обмеження щодо цілісного психолого-соціального розвитку особистості учнів, оскільки педагоги не керуються психолого-педагогічним змістом освітньої і корекційно-виховної діяльності вихованців, слабо або і зовсім не орієнтуються у конкретних психолого-соціальних запитах школярів. Хибним є те, що ефективність виховної роботи школи контролюються органами оцінюються за кількістю проведених виховних заходів, а проблема формування особистості учнів посувається на другий план. У результаті у більшості учнів процес становлення особистості проходить проблематично, що призводить до деструктивного розвитку вихованців. Кризова ситуація у виховній сфері обумовила пошук педагогічної технології, яка б зводила до мінімуму педагогічні експромти і перетворювала навчально-виховний процес з мало упорядкованої сукупності дій педагогів на цілісну, спроектовану педагогічну взаємодію, що дає змогу дійсно спрямувати діяльність педагогічних працівників навчального закладу на реалізацію особистісно-розвивального підходу до навчання та виховання. Тому сьогодні, в умовах кардинальних змін, неможливе застосування незмінних методів управління школою.

Різні запити замовників освітніх послуг (учнів, батьків, громадських організацій, держави) і вимоги суспільства спонукають дирек-

В. Киричук разом з Л. Єнотаєвою серед вчителів школи: опануємо разом технологію проектування особистісно-розвивального змісту НВП

Стан дітей на цій світліні "наочно представляє" позитивні результати особистісного розвитку учнів школи

Від редакції

В телефонній розмові з автором цієї статті Олександром Івановичем Паламарчуком редактор нашого журналу запитала, чи може він дати відповідь колегам, таким же директорам шкіл, ліцеїв, гімназій, як і він сам, у яких виникає чи виникне під час ознайомлення зі статтями авторів цього часопису цілком логічне запитання: «На скільки технологія проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу, яка базується на діагностично-проектуючому комплексі «Універсал», може бути цінною/корисною/рятувальною, а отже і ефективною у практичній діяльності директора школи як менеджера навчального закладу?»

Ось що відповів директор Паламарчук Олександр Іванович.

Давайте співставимо дві галузі, що надають послуги населенню країни – освіту і охорону здоров'я. *Що в них є спільного?* Те, що об'єктом їх впливу і діяльності є людина. Але освіта здійснює свій вплив на душу людини, а медицина на її тіло. Чи можемо ми уявити собі сучасний підхід до лікування без застосування комплексної діагностики, що ґрунтується на найсучасніших досягненнях науково-технічного прогресу (комп'ютерна томографія, магнітно-резонансна томографія, ультразвукові дослідження і т. ін.). *Хіба може лікар найвищої категорії проводити лікування хворого наосліп, керуючись лише своїми знаннями та інтуїцією?* Очевидно, що ні. *Чому ж тоді вчитель, класний керівник, вихователь здійснює корекцію особистісного розвитку вихованців без належного обґрунтування своїх дій та планує свою діяльність, опираючись лише на свій досвід та вимоги Програми, Концепції, Положень, не маючи можливості здійснити аналіз і оцінку результативності своїх дій та виявити реальний стан сформованості рівня вихованості школярів?* **На озброєнні/в арсеналі педагогічних працівників практично немає цілісних технологічних засобів аналізу і результатів виховного впливу як школи, так і сім'ї.** Враховуючи ті нормативи, якими регламентується наявність у школі кількості працівників психологічної та соціальної служб, діагностика та корекція вад особистісного розвитку кожної дитини, формування її особистісної траєкторії розвитку є досить проблематичним процесом. Сучасний стан виховної роботи зводиться до проведення величезної кількості заходів та свят, запланованих переважно органами управління освіти, без обґрунтування необхідності їх проведення у конкретних навчальних закладах, без виявлення проблем і цілей, на які вони повинні бути зорієнтованими. Це саме можна сказати і про планування роботи школи, відділів освіти, яке здійснюється не на діагностичній основі, без врахування специфіки навчальних закладів та результатів моніторингів розвитку об'єктів впливу – дітей.

Запровадження в практику шкільної роботи такої виховної системи, яка спрямована на збереження здоров'я дитини, внесення соціально

тора школи, як менеджера освіти, самостійно визначати стратегічні дії, які відповідатимуть актуальним запитам споживачів і замовників освіти. Це сьогодні стає основою управління навчальним закладом та визначає стратегію його розвитку. Відповідно, освітній менеджмент має будуватись на наукових засадах і має орієнтуватись на створення цілісної системи управління школою.

Для ефективної роботи адміністрації школи очевидною необхідністю є застосування сучасної інноваційної педагогічної технології, що дозволить максимально спростити обробку та аналіз величезного обсягу інформації, яка стосується всіх учасників навчально-виховного процесу, дозволяє суттєво економити час, а вивільнену енергію працівників направити в творче русло.

Сьогодні в Україні створено і пройшла експериментальну перевірку технологія проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу загальноосвітніх навчальних закладів (автор В.О. Киричук), що максимально оптимізує процес управління школою. В основу цієї педагогічної технології покладено психолого-педагогічний інструментарій – діагностично-проектуючий комп'ютерний комплекс «Універсал».

Основна мета застосування цієї педагогічної технології, що виходить із цілей та завдань загальноосвітніх навчальних закладів України, – це ство-

рення раціональної системи управління навчальним закладом та внесення соціально доцільних змін у зміст і напрямки роботи школи. Реалізація цієї технології здійснюється у відповідності з компонентно-структурною моделлю (див. схему 1), що забезпечує системний підхід до організації роботи всіх учасників навчально-виховного процесу.

Якщо запитати керівників навчальних закладів, як вони розуміють своє головне завдання у виконанні їхньої роботи, швидше за все вони дадуть відповідь: «Забезпечити учасників НВП умовами для проведення навчально-виховного процесу». Це, дійсно, головне завдання керівника, але варто звернути увагу на більш повне визначення: «Забезпечити навчально-виховний процес, у межах існуючих ресурсів (можливостей), у відповідності з поставленими цілями». Для виконання цього завдання сучасний керівник школи повинен застосовувати в своїй роботі методологію проектного менеджменту (технологію планування проєктів), яка дозволить підвищити ефективність роботи будь-якої організації на **30 і більше відсотків**. **Практично будь-яка діяльність школи може бути представлена як сукупність проєктів**. Успіх проєктів залежить від управління проєктами, а саме: планування проєктів, контролю і моніторингу проєктів, кількісного управління проєктами, управління ризиками тощо. Діагностично-проєктуєчий комп'ютерний комплекс «Універсал» дає

обґрунтованих, конструктивних змін в напрямку розвитку особистості, дає змогу супроводжувати кожну дитину. Останнє передбачає як об'єднання та співпрацю педагогів, психолога, медичних і соціальних працівників, так і їх тісну взаємодію з учнями та їх батьками.

Адміністрація школи, що має на озброєнні діагностично-проєктуєчий комплекс «Універсал», має наступні переваги і вигоди:

- системний аналіз особистісного розвитку учнів в класних колективах (фізичний, психічний, соціальний, духовний) – зведені аналітичні дані навчального закладу: таблиці, графіки, діаграми, матриці, характеристики, рекомендації;
- прогнозування особистісного розвитку учнів і груп учнів в класних колективах (конструктивні, деструктивні);
- визначення і диференціація проблем та потенційних можливостей учасників НВП (індивідуальні, групові, колективні, масові);
- планування реалізації проєктів і створення в автоматичному режимі комплексу різних планів (проєктно-модульні, системно-комплексні, графічні, календарні, індивідуальні та ін.);
- створення сценарію виховних заходів навчального закладу з особистісно-орієнтованим змістом;
- моніторинг особистісного розвитку учнів в класних колективах і навчальному закладі (за 74 критеріями – фізичному, психічному, соціальному і духовному розвитку);
- контроль за реалізацією навчальних і навчально-виховних програм і проєктів (протоколи ефективності роботи);
- організації і проведення комплексної психолого-педагогічної діагностики учнів і їх батьків в online-режимі;
- створення проєктів роботи психологічної служби і проєктів індивідуального розвитку учнів;
- здійснення самоконтролю класними керівниками ефективності виховного процесу в класному колективі (протокол ефективності);
- здійснення медичною службою реєстрації, аналізу і систематизації результатів діагностики фізичного розвитку, фізичного здоров'я і адаптаційних можливостей учнів в класних колективах і в школі;
- проведення діагностики і аналізу в сім'ї з дітьми в online-режимі.

Впровадження цієї системи дозволяє відділу освіти дистанційно проводити моніторинг ефективності і результативності роботи конкретного педагогічного працівника і всього педагогічного колективу в online-режимі. **Вважаю, що застосування можливостей діагностично-проєктуєчого комплексу «Універсал» позитивно впливає на динаміку психолого-соціального і духовного розвитку більшості школярів.**

Необхідною умовою успішного впровадження в навчально-виховний процес цієї педагогічної технології є наявність висококваліфікованих педагогічних кадрів, керівників навчальних закладів, готових до змін та пошуку і впровадження ефективних методів, прийомів та технологій навчання і виховання

змогу застосовувати сучасну проективну методику для ефективної організації навчально-виховного процесу на особистісно-орієнтованій основі для всіх ланок школи та забезпечити її ефективне управління.

Практика проведення науково-дослідної та експериментальної роботи за темою «Проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу» виявило, що конструювання високоефективних корекційно-виховних програм та проектів особистісного розвитку учнів проходило б дуже складно без застосування спеціально створеної на базі діагностично-проектуючого комп'ютерного комплексу «Універсал». Технологія проектно-модульного планування є найбільш ефективною, на сьогоднішній день, у порівнянні з традиційними способами планування. Навчально-виховний зміст проектно-модульних планів системний, особистісно-орієнтований на реалізацію конкретних корекційно-виховних задач особистісного розвитку учнів.

Результати моніторингу особистісного розвитку учнів школи, використання у практиці вище наведеної технології, значно поліпшили динаміку психолого-соціального розвитку більшості учнів в класних колективах, сприяли зростанню рівня їх духовно-катарсичної активності.

Д і а г н о с т и ч н о -проектуючий комплекс «Універсал» є сучасним психолого-педагогічним інструментарієм, що дає змогу не на словах, а на ділі забезпечити здійснення особистісно орієнтовного підходу у педагогічній взаємодії учнів, учителів та батьків. Технологічна та методологічна підтримка Міністерством освіти і науки України Інституту обдарованої дитини НАПН України, а саме роботи з удосконалення і постійної модернізації технологічних складових діагностично-проектуючого комплексу сприяють його адаптації до тих швидких змін, що відбуваються в умовах реформування загальної середньої освіти в Україні.

Але варто відзначити, що для успішного впровадження у навчально-виховний процес цієї педагогічної технології *необхідною умовою є наявність висококваліфікованих педагогічних кадрів, керівників навчальних закладів, готових до змін та пошуку і впровадження ефективних методів, прийомів та технологій навчання і виховання.* У ході проведення дослідно-експериментальної роботи *відзначено низький рівень підготовки педагогічних працівників з питань вікової та педагогічної психології, методики проведення тренінгових занять та рівня освоєння сучасних інформаційних технологій, роботи з комп'ютерною технікою.* **Варто** під час проведення курсової перепідготовки педагогічних працівників **за-**

проводити спеціальні курси для підвищення кваліфікації класних керівників. Це дозволить підняти соціально-комунікативний розвиток вихованців на значно вищий рівень.

Дирекцією школи апробована і реалізована методика створення цілісної системи проекту-модульного планування роботи школи на основі навчально-виховних проектів. Успішно реалізовано на практиці технологію моніторингу якості проведення виховних та навчальних мінімодулів. Щосеместрові чергові зрізи комплексного моніторингу психо-соціального розвитку всіх учасників навчально-виховного процесу за допомогою комп'ютерного діагностично-проектуючого комплексу «Універсал» чітко відслідкували позитивну динаміку розвитку учнів школи, характер міжособистісних і міжгрупових стосунків в класних колективах, динаміку їх розвитку та соціально-психологічного статусу кожного учня, вплив сім'ї і соціального оточення на результати навчального процесу та рівня вихованості школярів

Аналіз внутрішніх передумов формування особистості підлітків дав можливість чітко виділити наступні психологічні *вади особистісного розвитку школярів*, що істотно і негативно впливають на формування їх особистостей: *нечесність, тривожність, асоціальність, агресивність, замкнутість та невпевненість*. Саме ці вади підлягають у школі психологічній корекції.

Науково практична акредитація створеної інноваційної освітньої системи проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу відбулася в Черкаському обласному інституті післядипломної освіти педагогічних працівників у червні 2012 року, а сама технологія проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу на основі діагностично-проектуючого комплексу «Універсал» буде ефективною при впровадженні у практику роботи всіх типів середніх загальноосвітніх навчальних закладів.

ГОЛОВНЕ ЗАВДАННЯ КЕРІВНИКІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: ЗАБЕЗПЕЧИТИ УЧАСНИКІВ НВП УМОВАМИ ДЛЯ ЙОГО ПРОВЕДЕННЯ В МЕЖАХ ІСНУЮЧИХ РЕСУРСІВ (МОЖЛИВОСТЕЙ), У ВІДПОВІДНОСТІ ДО ПОСТАВЛЕНИХ ЦІЛЕЙ.

О. Паламарчук

Александр Паламарчук

Проектирование учебно-воспитательного процесса. Технологический аспект

В статье обосновывается оценка технологии проектирования личностно-развивающего содержания учебно-воспитательного процесса как условия улучшения динамики психолого-социального развития большинства учащихся в классных коллективах, повышения уровня их духовно-катарсической активности.

Ключевые слова: психолого-социальные запросы школьников, изъяны личностного развития, диагностико-проектирующий компьютерный комплекс.

Oleksandr Palamarchuk

Projecting of the educational process. Technological Aspects

Modern generation is living at the turn of ages, their change is related to dynamic processes in all structures of life, and develops in two ways: rejection of old forms of life that resist changes, and the formation of new principles of civilized life. The computerized projecting-diagnostic complex "Universal" allows to apply the modern projective technique for efficient organization of the educational process on personality-oriented basis for all parts of the school and ensure its effective management.

The article is focused on the projecting technology evaluation in personal and developmental content of the educational process as a condition for improving the dynamics of psycho-social development of most students in the class groups, increasing their spiritual cathartic activity.

Key words: psychological and social needs of students, personal development defects, projecting-diagnostic complex.

ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЕКТУ- ВАННЯ У ПРАКТИЦІ ДІЯЛЬ- НОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ

**Світлана
ЗАВАДСЬКА**

Директор ЗНЗ I-III
ступенів № 230
м. Києва

Сьогодні зміни, що відбуваються в освіті, викликають потребу концентрувати зусилля педагогів на розробці та реалізації педагогічних проектів. Творчість у створенні та реалізації педагогічних замислів, конструкцій, спрямованих на удосконалення освіти, його розвиток та перетворення в конкретних умовах, можна визначити як педагогічне проектування, виділяючи задачі удосконалення педагогічних процесів як специфічний тип педагогічних задач, а проектування – як особливий вид діяльності педагога. У статті автор описує досвід використання комп'ютерного діагностично-проектуючого комплексу в практиці роботи освітнього закладу, показує переваги педагогічного проектування над традиційними підходами до організації навчально-виховного процесу.

Ключові слова: діагностично-проектуючий комплекс, діагностика, проектування, навчально-виховний процес.

Останнім часом в українській педагогічній науці розробляється проблема педагогічного проектування педагогічних систем, навчально-виховного процесу, технологій. Це пов'язано з тим, що педагогічне проектування орієнтує на майбутнє, спрямовує педагогічні колективи на рішення актуальних проблем розвитку дітей у складному, динамічному світі.

Аналіз теоретико-педагогічних аспектів педагогічного проектування навчально-виховного процесу дозволив виявити необхідність систематизування су-

часних знань про проектування, створення концепції, що забезпечують високу ефективність діяльності педагогічного колективу.

Педагогічне проектування достатньо глибоко висвітлено в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників О. Киричука, В. Киричука, А. Цимбалару, Н. Алексеєва, В. Безрукової, В. Беспалька, М. Кларіна, О. Коберника, Л. Білоконя, О. Остапчук, Л. Іванової, Н. Плахотнюка, О. Спіріна, Б. Кірмасова, А. Зінченко та ін.

Сьогодні зміни, що відбуваються в освіті, виклика-

ють потребу концентрувати зусилля педагогів на розробці та реалізації педагогічних проєктів. Творчість у створенні та реалізації педагогічних замислів, конструкцій, спрямованих на удосконалення освіти, її розвиток та перетворення в конкретних умовах, можна визначити як педагогічне проєктування, виділяючи задачі удосконалення педагогічних процесів як специфічний тип педагогічних задач, а проєктування – як особливий вид діяльності педагога.

Наш навчальний заклад достатньо довго працює у системі проєктування. З погляду адміністрації освітнього закладу можемо стверджувати, що робота у цьому напрямку оптимізує діяльність, об'єднує зусилля учасників навчально-виховного процесу на досягнення стратегічних та тактичних цілей, вирішення завдань освітнього закладу та задач особистісного роз-

витку учнів, класних колективів, навчального закладу в цілому. Використання діагностично-проєктувального комплексу «Універсал 4 online» значно полегшує роботу в технологічному плані.

При створенні проєктно-модульних планів використовуються різні технологічні модулі комплексу, таким чином кожний педагог має свою ділянку роботи. До обов'язків директора школи входить розподіл відповідальності між учасниками навчально-виховного процесу. Тому усім бажаним розпочати роботу з комплексом можуть стати у нагоді наші практичні рекомендації.

Успіх залучення школи до процесу проєктування залежить від зацікавленості педагогічного колективу. Інспірування, мотивування колективу на зміну підходів до діяльності – складна і відповідальна задача керівника. Передусім, директорові

Успіх залучення школи до процесу проєктування залежить від зацікавленості педагогічного колективу

Рис. 1. Конструювання завдань навчального закладу

Навчальний заклад Діагностика Аналіз Конструювання Програмування Моделювання Планування Творення Реалізація

Конструювання / Завдання навчального закладу

Результати діагностики 2014-2015 н.р. 1 сем. Проєктування виховних завдань на 2014-2015 н.р.

Проблеми Потенційні можливості Конструювання задач Візитна картка

№тп	Код	Напрямок роботи	Суть Проблеми/пот. можливості	Список класів
1	1.10.3	Вирішення побічних Проблем	Низька активність в фізично-оздоровчій діяльності	Навчальний заклад

>> Перевірка задач на ефективність

Формувати тільки ефективні задачі

Макс. кількість ТВЗ на одну задачу

Автомат

Психолого-педагогічний елемент	
Можливі рішення	
3.44.3 Авторитарна гіперсоціалізація (Навчальний заклад)	☐
2.6.3 Висока агресивність учнів (Навчальний заклад)	☐
3.4.3 Висока асоціальність учнів (Навчальний заклад)	☐
3.10.3 Висока екстернальність в учнів (Навчальний заклад)	☐

Методично-засобовий елемент	
Потенційні можливості	
3.31.3 Актив в класних колективах домінує над пасивним (Навчальний заклад)	☐
3.29.3 Високий рівень інтеграції учнів в класних колективах (Навчальний заклад)	☐
3.15.3 Відсутність "груп ризику" в класних колективах (Навчальний заклад)	☐
3.17.3 Відсутність відторгнених учнів в класних колективах (Навчальний заклад)	☐

потрібно самому вивчити проблему, щоб пояснити важливість впровадження інноваційної технології в практику роботи школи. Для цього потрібно розуміти, у чому є ці зміни, вміти проаналізувати переваги проектного підходу, довести ефективність використання технології. У чому ж переваги педагогічного проектування навчально-виховного процесу за допомогою діагностично-проектуючого комплексу «Універсал 4 online»?

По-перше, у можливості системного бачення проблемних зон розвитку ді-

тей, їх сильних сторін та потенційних можливостей. З упевненістю можемо констатувати, що *без комп'ютерних технологій це неможливо зробити*. За допомогою технологічних модулів «Діагностика», «Аналіз» практичний психолог навчального закладу здійснює діагностичні дослідження в класних колективах за методиками «Соціально-комунікативний розвиток», «Вади особистісного розвитку», «Ціннісні орієнтири», «Ставлення батьків», «Фізичний розвиток» та ін. Результати вносяться до комплексу. *У лічені хвилини психолог отримує результати діагностики у вигляді таблиць, схем, діаграм. Проведення відповідного розрахунку без використання комплексу, аналізу та підготовки презентації може зайняти місяці*. Тому зрозуміло, що перша головна перевага — це отримання інформації про індивідуальний розвиток учнів, груп учнів, класних колективів та школи в цілому. Це є підґрунтям для побудови навчально-виховного процесу на науковій основі.

Наступна перевага — це автоматичне конструювання завдань освітнього закладу та задач особистісного розвитку. Ні для кого не є секретом те, що *без конкретних знань про проблеми освітнього закладу та його учнів неможливо побудувати особистісно орієнтовану освітню траєкторію*. Ті, хто працює в системі проектування, має цю можливість, тому що розуміє проблеми та потенційні можливості

Рис. 2

Проект класного керівника

Проектування сюжетної лінії проекту		Проектування навчально-виховних проектів класного колективу 4-В класу на I сем. 2014 - 2015 н.р.
Проект		14. Гуманно-особистісний підхід до дитини в освітньому просторі
Код проекту	14	14.1. Я і мої однокласники
Назва проекту	Гуманно-особистісний підхід до дитини в освітньому просторі	14.1.1. Анкетування 14.1.2. Бесіда з дітьми 14.1.3. Похід 14.1.4. Похід 14.1.5. Створення проектів 14.1.6. Тренінгові заняття з учнями
Модуль		14.1.7. Доповідь
Код модуля	1	14.1.8. Виховна година 14.1.9. Виступи агітбригади 14.1.10. Акція самоврядування
Назва модуля:	Я і мої однокласники	14.1.11. Круглий стіл з батьками 14.2. Соціально-комунікативний розвиток учнів
Міні-модуль		14.3. Я і людина
Код міні-модуля	1	14.4. Обдарована дитина 14.5. Співпраця з батьками 14.6. Організаційно-методична робота
Вид роботи	Анкетування	14.7. Розвиток педагогічної майстерності
Вид роботи з програми:	Анкетування	14.8. Безпека життєдіяльності дитини
Основний зміст		
«Я і мої однокласники»		

кожного окремого учня. Поетапне вирішення проблем залежить від конструювання завдань та задач, об'єднання зусиль усього педагогічного колективу, дітей та батьків на їх вирішення.

З цією метою ми використовуємо технологічний модуль «Конструювання». Адміністрація навчального закладу спільно з психологічною службою конструює завдання школи. Завдання конструюються на семестр, після проведення повторної діагностики залишаються на II семестр або визначаються нові, за умовою вирішення їх педагогічним колективом. Завдання стосуються фізичного, соціального, психічного та духовного розвитку учнів (рис. 1).

Задачі особистісного розвитку конструюються практичним психологом спільно з класним керівником. Це є вже тактичними задачами, тому що спрямовані на особистісний розвиток окремих учнів. Переваги конструювання полягають у тому, що вже немає безліч не пов'язаних між собою завдань і задач, що ставлять перед собою педагоги. Кожний педагог знає, що для усього педагогічного колективу сконструйовані єдині завдання та задачі, тому колектив рухається в одному напрямку, розуміючи стратегію цього руху. По закінченні процесу конструювання кожний класний керівник отримує візитну карту з переліком проблем класного колективу, потенційних можливостей, зважає на результати

при розробці індивідуальних планів та проектів (Рис. 2).

По-третє, на основі діагностики кожний педагог, учень та батько може отримати характеристики на дитину та практичні рекомендації. Практичний психолог коректує їх, роздруковує та

Рис. 3

Підтвердження участі в шкільних заходах			
1. Реалізація проблемних завдань школи 1.1. Проектування навчально-виховного процесу 1.1.1. Засідання піклувальної ради 1.1.2. Аналіз документів 1.1.3. Конференція 1.1.4. Педагогічна рада 1.1.5. Засідання адміністрації 1.1.6. Методична скарбничка 1.1.7. Відвідування уроків 1.1.8. Семінар-практикум 1.1.9. Майстерня 1.1.10. Семінар-практикум 1.1.11. Засідання Ради навчальч 1.1.12. Нарада при директорі 1.1.13. Семінар-практикум 1.1.14. Батьківські шкільні збори 1.1.15. Підготовка публікацій 1.1.16. Нарада при директорі 1.1.17. Семінар-практикум 1.1.18. Педагогічна рада 1.1.19. Конференція 2. Експериментальна діяльність 3. Розвиток соціальної компетентності 4. Адміністративно-організаційний 5. Експериментально-дослідницький 6. Соціум (корекційно-виховний тренінг 7. Цінності особистості 8. Науково-методичний супровід 9. Виховання та розвиток особистості школяра 10. Учнівські канікули 11. Обдарована дитина 12. Безпека життєдіяльності та охорона 13. Соціально-психологічний супровід учнів 14. Профілактика правопорушень 15. Сім'я і школа	Виховні завдання навчального закладу:		
	<ul style="list-style-type: none"> ● Знизити рівень впливу „груп ризику” навчального закладу через підвищення соціального статусу активних вихованців в класних колективах методом демонстрації позитивних рис особистості. ● Підняти соціальний статус ізольованих учнів в класних колективах навчального закладу шляхом відлучення вихованців від... 		
	Задачі особистісного розвитку учня класу: I сем II сем.		
	Проект:		
	Реалізація проблемних завдань школи		
	Код:	Назва модуля:	Термін проведення:
	1	Проектування навчально-виховного змісту	Протягом I семестру
	Код:	Вид роботи:	
	10	Нарада при директорі	
	Основний зміст роботи в міні-модулі:		
	Аналіз навчально-виховної роботи за I чверть 2014-2015 н. р. Звіт про виховну роботу за I чверть 2014-2015 н. р., (ГР, музеї, виховні заходи тощо),		
	Учасники / організатори:		Відповідальні за виконання:
	2014-11-06		

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Технології проектування в практиці роботи загально-освітнього навчального закладу: теорет.-практ. аспект : посіб. / В. О. Киричук, В. П. Неділько, С. А. Руденко [та ін.]; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т обдарованої дитини. – Київ : ІОД НАПН України, 2014. – 335 с.
2. Проектні технології загальноосвітнього навчального закладу в системі навчально-виховного процесу: метод. посіб. / В. О. Киричук, О. В. Прашко, В. О. Смотрін [та ін.]; НАПН України, Ін-т обдарованої дитини. – К., 2011. – 72 с. – Бібліогр.: с. 68–70. – С. 69.
3. Технології проектування обдарованості в комп'ютерному комплексі "Універсал4": навч.-метод. посіб. / В. О. Киричук, О. В. Прашко ; Нац. акад. пед. наук України, Ун-т менеджменту освіти, Ін-т обдарованої дитини. – К. : Інфосистеми, 2010. – 97 с.
4. Соціально-педагогічне проектування розвитку обдарованості учня в системі навчально-виховного процесу : посіб. / за заг. ред. В. О. Киричука; Ін-т обдарованої дитини. – К., 2014. – С. 192.
5. Прашко О. В. Педагогічне проектування як складова інноваційного процесу становлення особистісно-орієнтованої школи / О. В. Прашко // Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2012. – № 22 (257). – С. 132–139.

Светлана Завадская

Педагогическое проектирование в практической деятельности современного учебного заведения

Сегодня изменения, что происходят в образовании, вызывают потребность концентрировать усилия педагогов на разработке и реализации педагогических проектов. Творчество в создании и реализации педагогических замыслов, конструкций, направленных на совершенствование образования, его развитие и превращение в конкретных условиях, можно определить как педагогическое проектирование, выделяя задачи совершенствования педагогических процессов как специфический тип педагогических задач, а проектирование – как особенный вид деятельности педагога. В статье автор описывает опыт использования компьютерного диагностическо-проектирующего комплекса в практике работы образовательного заведения, показывает преимущества педагогического проектирования над традиционными подходами к организации учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: диагностическо-проектирующий комплекс, диагностика, проектирование, учебно-воспитательный процесс.

Svitlana Zavadskaya

Pedagogical projecting in the practice of modern educational institution

Nowadays the changes that are taking place in education are creating a need to concentrate the efforts of teachers in the development and implementation of educational projects. Creativity in the establishment and implementation of pedagogical concepts and constructions aimed at improving education, its development and transformation in specific circumstances, can be defined as a pedagogical projecting, highlighting the problems of educational processes improvement as a specific type of pedagogical tasks, and planning - as a special kind of teacher's activity. The article describes the experience of using a computer diagnostic projecting complex in the practice of educational institution, shows the advantages of pedagogical projecting over traditional teaching approaches to the educational process.

Key words: diagnostic and projecting complex, diagnostics, projecting, educational process.

пропонує учасникам навчально-виховного процесу.

Що стосується самого процесу проектування, то і в цьому плані є позитивні особливості. Розробивши окремі проекти за допомогою комплексу, ми отримуюмо безліч планів в автоматичному режимі:

1. Системно-комплексний план навчального закладу.
2. Проектно-модульний.
3. За напрямками діяльності.
4. За підрозділами (план можна роздрукувати для кожного учасника навчально-виховного процесу).
5. Помісячний, на семестр, на рік та ін.

Комп'ютер за лічені хвилини розраховує, систематизує матеріал.

Будь-який педагог, якому присвоєно логін і пароль адміністратором навчального закладу, може зайти на свою особисту сторінку, побачити завдання та задачі, з їх урахуванням розробити свій власний проект. Класним керівникам приходять для затвердження усі види роботи, сплановані адміністрацією на розв'язання визначених завдань для відповідного класного керівника та закріпленого за ним колективу учнів. Це дозволяє реалізувати складну функцію своєчасного інформування педагогічного колективу про будь-які освітні заходи, що відбуватимуться протягом навчального року (рис. 3).

Педагогу потрібно лише поставити знак «Пташка» у відповідних вікнах та підтвердити згоду на участь в запланованих заходах.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ЛІЦЕЮ ТА УМОВ ДЛЯ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

Педагогіка
школи

УДК
37.014.544:159.923.2

Від школи чекають створення для кожного учня ситуації успіху сьогодні і в майбутньому. Тому головне завдання школи – допомогти дитині знайти свій шлях у житті, що дозволить їй розкрити свої приховані і наявні здібності й обдарування, особистісні якості.

Інтелектуальний і сталий розвиток учнів, підготовку до активної самостійної творчої діяльності, самовизначення в майбутній професії в НВК-лицей № 100 забезпечує проектування особистісно-розвиваючого простору багатoproфільного лицю через розробку та впровадження інноваційних технологій, що створює кожному учневі умови для самореалізації, збачує його здатність до безперервного навчання, власної орієнтації на постійне самооновлення, самозміни шляхом усвідомленого отримання і оцінювання нових вражень, нової інформації.

**Олена
МАДЖБУР**

Заступник директора
НВК-лицей № 100
м. Дніпра¹

Ключові слова: модель багатoproфільного лицю, психолого-педагогічне проектування, фасилітація, живе знання.

XXI століття – новий період розвитку людства, який потребує удосконалення системи освіти та виховання. Школі відведена особлива місія в суспільстві – підготувати до життя людину: надати якісну освіту,

навчити діяти в колективі,

¹У рамках виконання Закону про декомунізацію Постановою Верховної Ради України №3864 від 19 травня 2016 року місто Дніпропетровськ Дніпропетровської області перейменовано на місто Дніпро. Ця Постанова набрала чинності з дня її прийняття.

Директор школи, лицю, гімназії № 4-6'2016

дати знання про світ і навчити в ньому жити.

Від школи чекають створення для кожного учня ситуації успіху сьогодні і в майбутньому. Тому головне завдання школи – допомогти дитині знайти свій шлях у житті, що дозволить їй розкрити свої приховані і наявні здібності й обдарування, особистісні якості.

Інтелектуальний і сталий розвиток учнів, підготовку до активної самостійної творчої діяльності, самовизначення в майбутній професії в НВК-лицей № 100 забезпечує проектування особистісно-розвиваючого простору багатопрофільного лицю через розробку та впровадження інноваційних технологій, що створює кожному учневі умови для самореалізації, збагачує його здатністю до безперервного навчання, власної орієнтації на постійне самооновлення, самозміни шляхом усвідомленого отримання і оцінювання нових вражень, нової інформації.

Досвід педагогічного колективу НВК-лицей № 100 м. Дніпропетровська (відтепер – м. Дніпро) засвідчує, що робота з розробки моделі багатопрофільного лицю як школи нового типу на засадах психолого-педагогічного проектування вимагає належної змістової наповненості занять, зорієнтованості на новизну інформації та різноманітні види пошукової, аналітичної, розвиваючої, творчої діяльності. Вона під силу висококваліфікованим, не байдушим до свого предмета вчителям.

Застосування новітніх педагогічних, управлінських та інформаційно-комп'ютерних технологій у навчально-виховному процесі, впровадження інтерактивних і активних форм навчання дає змогу значно підвищити якість освіти, розвинути творчий потенціал учнів і сприяти їх соціальній адаптації в сучасному світі.

Ефективність формування інноваційного простору багатопрофільного

лицю залежить також від подальшого розвитку колективу педагогів та учнів, який характеризується індивідуальною активністю, науковою творчістю, здійсненням всебічної діагностики компетенцій, нахилів, здібностей та уподобань учнів та вчителів, системного підходу до управління лицем.

У межах цього підходу особлива увага педколективу лицю спрямована на пошук ефективних форм і методів організації навчального процесу. Визначальна ідея інноваційного пошуку – відхід від одноманітності, перехід до педагогічної фасилітації – специфічного виду педагогічної діяльності вчителя, яка має за мету допомагати дитині в усвідомленні себе як самоцінності, підтримувати її прагнення до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, сприяти її особистісному зростанню, розкриттю здібностей, пізнавальних можливостей, актуалізувати ціннісне ставлення до людей, природи, національної культури на основі організації товариського, гуманістичного, діалогічного, суб'єкт-суб'єктного спілкування, атмосфери безумовного прийняття, розуміння та довіри.

Особистісно-розвиваючий освітній простір багатопрофільного лицю – це сукупність інновацій, які дають можливість учням розкрити та розвинути свою обдарованість.

Головною метою в роботі педагогічного колективу лицю №100 є формування у лицейців світогляду активного творчого дослідника. *Особистості лицейста надається можливість визначити деяку частину змісту своєї особистої освіти, що відповідає його потребам, нахилам, інтересам і професійному вибору на майбутнє.* Педагогічна система інноваційного розвитку лицейців передбачає використання різноманітних методів навчання, серед яких дослідницький та пошуковий посідають провідне місце (див. схему 1).

У процесі проектної діяльності учні навчаються породжувати знання, а не тільки отримувати їх ззовні. Саме на таке «живе знання» орієнтуються сьогодні програми навчання обдарованих дітей. Тому не тільки результат навчання (знання формул, вміння розв'язувати рівняння тощо), але й процес породження цього знання учнем у такому випадку постає повноправним критерієм результативності та ефективності навчання.

Враховуючи специфіку навчального закладу, пріоритетним є виявлення, подальший розвиток та виховання інтелектуальної обдарованості. На це спрямована науково-експериментальна робота ліцею, яка забезпечує інтелектуальний і духовний розвиток дитини, підготовку до активної самостійної творчої діяльності в галузі науки та сприяє самовизначенню в майбутній професії. Основною метою науково-практичної роботи з учнями є розвиток активної самостійної діяльності та професійна підготовка.

Робота з формування інноваційного простору ліцею базується на наступних етапах. Першим є робота творчих предметних лабораторій з вивчення передового педагогічного досвіду, освітніх інновацій, інформаційних технологій, розробки власних програм, уроків, підручників та посібників, завдань підвищеної складності.

Наступний етап – це пробудження творчих здібностей учнів, створення необхідної мотивації для науково-пошукової, дослідно-експериментальної, інформаційно-технічної діяльності. Це досягається на учнівських семінарах та конференціях, у груповій або індивідуальній роботі над проблемними завданнями, при вирішенні експериментальних задач, у підготовці авторських творчих проєктів тощо (див. схему 2).

Інформатизація сучасного суспільства потребує від педпрацівників інтенсивного розвитку та уміння використовувати у своїй роботі новітні

інформаційно-комп'ютерні технології. Вимоги, які постають перед освітою, змінилися: окрім базових знань і постійного оволодіння новими методиками, вчитель повинен уміти продуктивно реалізовувати прикладні інформаційні системи. Тому в ліцеї здійснюються конкретні заходи з впровадження інформаційних технологій у навчально-виховний процес. Ефективна інтеграція ІТ в навчання є ключем до забезпечення нового рівня освіти. Умови існування людства у новому тисячолітті вимагають реорганізації освіти на основі високоефективних технологій.

Для формування інноваційної свідомості педагогічного колективу необхідно створювати творчий простір для науково-експериментальних досліджень. Саме тому вчителі ліцею беруть активну участь у семінарах, виставках, майстер-класах та круглих столах різного рівня.

Але не кількість комп'ютерів, наявність інтерактивних дошок та іншої техніки забезпечують розвиток учнів, а вміння вчителя використовувати техніку ефективно. У нашому ліцеї цьому приділяється найбільша увага.

Реалізація мети та завдань формування інноваційного простору та умов для самореалізації учнів ґрунтується на таких принципах: мотиваційного підходу до аналізу діяльності, науковості, цілеспрямованості, систематичності та послідовності, опосередкованості, інтенсивності, динамічності; гуманістичної спрямованості, єдності навчально-виховного процесу (опори на позитивні якості, цінності дитини, на її морально-соціальний, комунікативний досвід, повагу і довіру у взаємовідносинах з нею, реалізацію потреб дитини у самоствердженні); єдності діагностики й корекції; опори на провідну діяльність; психологічної комфортності.

Одним з важливих кроків до реформування навчально-виховного простору ліцею стало використання

технології психолого-педагогічного проектування та програмного комплексу „Універсал”, розробленого на основі інноваційних авторських технологій кандидатом педагогічних наук **В.О.Киричуком**.

З 2006 року на базі ліцею проводяться дослідження ефективності застосування системи психолого-педагогічного проектування на вчально-виховного процесу на всеукраїнському та з 2015 року – на місцевому рівні.

Для ефективного впровадження технології психолого-педагогічного проектування на основі сучасних програмних комплексів необхідна додаткова підготовка педагогічного колек-

тиву: семінари, тренінги, творчі лабораторії, лекції, курси тощо.

Психолого-педагогічне проектування у змістовному плані – це діяльність вчителя, спрямована на обґрунтування цільової ідеї, розробку, створення моделі та реалізацію педагогічного проекту як інноваційної моделі освітньо-виховної системи, орієнтованої на масове використання. Основними функціями психолого-педагогічного проектування є мотиваційна, управлінська, контролююча, корегуюча, координуюча, оцінювальна, комунікативна, прогностична. Педагогічне проектування у структурно-функціональному плані представляє єдність структурних компонентів та відповідних їм функцій, що послідовно і циклічно змінюють одна одну і, тим самим, створюють певну педагогічну технологію.

Зміст, структура і функції проектно-педагогічної діяльності відображають технологічну сторону побудови проекту, методи і технології вирішення педагогічних ситуацій і задач. Робота вчителя з освоєння основ психолого-педагогічного проектування розглядається нами як єдиний структурно-функціональний процес, що має загальне значення як для його навчання, так і для педагогічної діяльності.

Основний зміст психолого-педагогічного проектування полягає у визначенні сукупності засобів, що дозволяють розв’язати наявні

Схема 1

Забезпечення особистісно-розвивального змісту науково-методичної роботи ліцею через використання інноваційних технологій

Схема 2

Впровадження випереджаючих стратегій розвитку ліцею через роботу предметних методичних комісій

завдання та проблеми у справі організації виховного процесу, досягти поставлених цілей. Ці засоби фіксуються у двох формах: як система параметрів об'єкта та сукупність дій, що забезпечують їх реалізацію.

Особлива роль психолого-педагогічного проектування зумовлена тим, що воно є найголовнішою сферою єднання теорії і практики виховання. Це цілеспрямоване творче визначення і конструювання програми діяльності суб'єктів педагогічного процесу в їх взаємодії та її подальшої реалізації, яка спрямована на забезпечення особистісно-розвивального підходу до виховання.

Проектування виховного процесу є етапом, який *стає основою безпосередньої управлінської діяльності, спрямовує на реалізацію педагогічних цілей та завдань*. Він виступає саме тим засобом, за допомогою якого стає можливим усвідомлене визначення основних орієнтирів виховної діяльності ліцею за певних умов та на деякий період; дає змогу систематизувати введення інновацій та коректив у виховний процес; дозволяє уникнути абстрактності при організації та плануванні виховної діяльності. Аналітичний етап у системі психолого-педагогічного проектування дозволяє відстежити у динаміці розвиток особистості кожного учня, класного колективу та навчального закладу в цілому, зробити висновок про ефективність виховних проектів, що реалізуються з

Зустріч авторської групи проекту «Обдарована дитина» з науковим керівником В.О.Киричуком, кандидатом педагогічних наук, доцентом Університету менеджменту освіти НАПН України

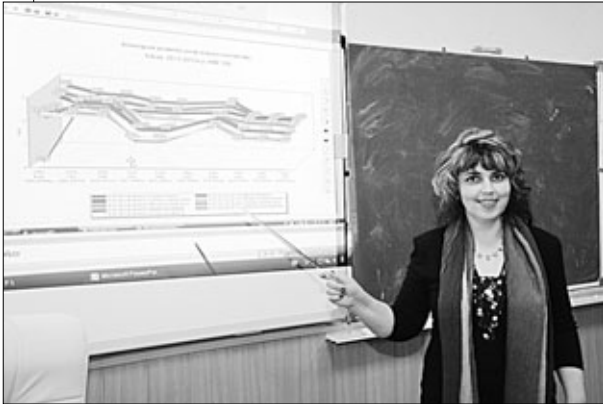
Всеукраїнський семінар на базі НВК-ліцею № 100 «Психолого-педагогічне проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу»

Презентація проекту «Моя сім'я» учнями початкової школи

Аналіз ефективності виховного процесу ліцею за допомогою програмного комплексу «Універсал»

Всеукраїнська виставка «Інноватика освіти в Україні», де педагоги ліцею доповідали про впровадження системи психолого-педагогічного проектування

На базі ліцею працює інформаційно-ресурсний центр для допомоги школам області із впровадження технології психолого-педагогічного проектування

метою вирішення проблемних завдань.

Основним об'єктом психолого-педагогічного проектування є виховний процес, який у свою чергу, складається з системи виховних заходів, спроектованих на учасників виховного процесу. У цій тріаді основним і найважливішим для психолого-педагогічного проектування є особистісно-розвивальний зміст виховного процесу, який вимагає створення ефективних виховних систем, здатних скоректувати вади особистого розвитку учнів та підштовхнути до розвитку їх потенційні можливості. Шляхом психолого-педагогічної діагностики можна отримати інформацію про рівень сформованості ключових компетенцій учнів та спроектувати виховний процес так, щоб кожний виховний захід став гармонійною частиною системи заходів, а кожна система посіла своє важливе місце у річному плані виховної роботи школи.

Крім загальних принципів виховання на засадах сталого розвитку, які визначають результативність проектування виховного процесу, можливо виділити і особливі цілі психолого-педагогічного проектування: підвищення життєвої активності учнів, формування ціннісних орієнтацій та ціннісних пріоритетів вихованців, розформування групи ризику в класних колективах та освітньому закладу в цілому. Якщо підбирати шляхи та методи виховання під конкретних дітей, а не

виховувати абстрактного середнього учня, то ефективність спільних дій педагогічного колективу значно зростає. Дуже важливо те, що у системі психолого-педагогічного проектування враховуються не тільки проблеми та потенційні можливості дітей, а й усіх учасників навчально-виховного процесу – тобто, батьків та вчителів.

Результатом психолого-педагогічного проектування є створення проекту виховного процесу, основними формами якого можуть бути проектно-модульний план виховної роботи школи та творчі проекти класних керівників, що знаходять подальшу реалізацію під час організації життєдіяльності школярів. Ефективність спроектованого виховного процесу можна відстежувати за допомогою технології «Реалізація», запропонованої Киричуком В.О. [1].

Наявність психолого-педагогічного проекту дозволяє в узагальненому вигляді, тобто у взаємозумовлених та систематизованих зв'язках, представити ряд складових успішності управління виховним процесом. Це, передусім, вимоги щодо потреби та достатності обраних цілей виховання, уявлення про послідовність дій, що ведуть до їх досягнення з конкретним результатом.

Аналіз літературних, дослідницьких джерел говорить про те, що підготовкою вчителя до проведення проектної діяльності займалися ще на початку ХХ століття як в США, так і в інших країнах, де використовували

метод проектів у освітній практиці.

Починаючи з 90-х років ХХ століття, в ході реформ системи освіти прокинувся інтерес до проектної діяльності в закладах освіти України.

Схема 3

Схема 4

В умовах розвитку поліінформаційного суспільства та формування нових концептуальних основ і пріоритетів освіти, ми спостерігаємо значний розвиток інноваційних процесів у системі освіти як галузі постійного професійного зростання педагогічних працівників. Останнім часом відбувається оновлення змісту освіти через упровадження сучасних методик, технологій навчання та виховання. Інновації істотно змінюють результати освітнього процесу, дозволяють створити удосконалені або нові освітні виховні системи; педагогічні технології; методи, форми та засоби розвитку особистості; технології управління навчальним закладом. Використання ІКТ та підвищення комп'ютерної грамотності вчителів підняли освітній процес на якісно новий рівень.

Сучасні проблеми модернізації навчально-виховного процесу в освітньому закладі нового типу можна розв'язати лише на основі впровадження в освітній процес інноваційних технологій, що стосуються як педагогічної, так і управлінської діяльності.

Перед освітянами постає важлива педагогічна проблема впровадження педагогічних інновацій через підготовку вчителів до засвоєння інноваційних технологій навчання й виховання, яка одним із своїх завдань ставить підготовку до практичної роботи вчителів, які не тільки ознайомлюються з різними інноваціями, але і навчаються використовувати здобуті знання на практиці, одночасно вдосконалюючи свою педагогічну майстерність, уміння і навички.

Використання інноваційної діяльності в системі позаурочної роботи ліцею дозволяє активно впроваджувати в практику нові технології, форми і методи, що оновлюють процес виховання, зацікавлюють учнів новими видами діяльності, допомагають до-

сягти нових рівнів вихованості тощо. Як відомо, важливим завданням сучасної освіти є ґрунтовна підготовка вчителів до організації позаурочної виховної роботи, оволодіння педагогами основами управління виховною позаурочною діяльністю, яка останнім часом насичена педагогічними інноваціями, що істотно змінюють зміст і напрями роботи педагогічного колективу (див. схему 3).

Набирає сили тенденція гармонійного поєднання інтересів учасників виховного процесу: вихованця, який прагне до вільного саморозвитку і збереження своєї індивідуальності; суспільства, зусилля якого спрямовуються на моральний саморозвиток особистості; держави, зацікавленої в тому, щоб діти зростали громадянами-патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце у цивілізованому світі. Запитом суспільства є необхідність підготовки такого фахівця, який би стояв не над дитиною, а діяв разом з нею, зміг організувати спілкування з дітьми у вигляді діалогу, дискусії, групової роботи тощо, володів би різними засобами підтримки уваги та працездатності учнів, був спроможний самостійно моделювати, конструювати нові інноваційні прийоми, методи, технології навчання і виховання, створював освітні проекти, які мають відповідати потребам учня, бути ефективними, педагогічно виправданими і компетентними у багатьох сферах. Тому **підготовка вчителів до використання психолого-педагогічного проектування у виховному процесі стає нагальною потребою нашого часу.**

Розглядаючи питання основних завдань сучасного вчителя, який організує виховну роботу в школі, ми приходимо до висновку, що головним акцентом стає створення виховного середовища, що включає в себе духовний простір учня і педагога, простір культури, який впливає

на розвиток особистості. У ньому має бути представлений весь універсал культурних цінностей і норм життя. Це простір соціальних, життєвих виборів особистості, яка самореалізується у різних виховних середовищах. Вчителю слід звернути особливу увагу на реальну, доцільну насиченість навчального року якісними, цікавими, дієвими заходами, спрямованими на задоволення інтересів і потреб учнів, розширення їх особистісних можливостей, розвитку талантів, індивідуальних творчих здібностей, і як наслідок, підбір дієвих форм і методів виховання, яке б дозволило розвинути лідерські індивідуальні здібності, основи управлінської роботи, розвиток дитячої творчості (див. схему 4).

Підготовка вчителів до використання системи психолого-педагогічного проектування містить такі завдання: оволодіння вчителями теоретичними та практичними основами проектної технології у процесі навчання; розвиток творчих проектних вмінь та навичок, що сприяють формуванню проектного світогляду і майбутнього досвіду проектної діяльності; оволодіння вчителями методикою організації позаурочної проектної діяльності та усвідомлення ролі педагогічного керівництва нею; ви-

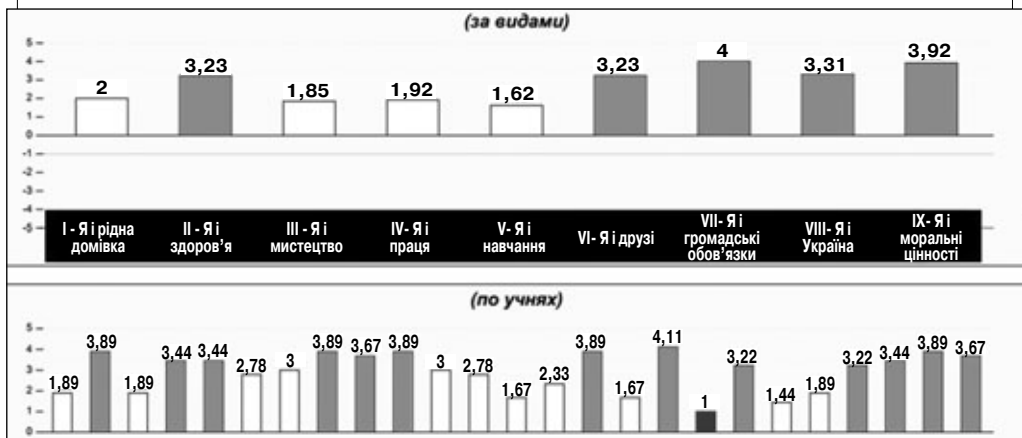
ховання потреби в постійному самовдосконаленні та формування компетентнісного педагогічного зростання засобами проектної діяльності; усвідомлення шляхів власного подальшого впровадження проектної технології у практичну педагогічну діяльність в позаурочний час.

Таким чином, на сферу освіти сьогодні покладаються визначні завдання, до яких ми відносимо не тільки формування загальної компетентності людини, яка складається із сукупності ключових компетенцій, а і проблеми постійного педагогічного удосконалення і професійного зростання, що досягається значною мірою із впровадження у педагогічну практику інновацій, до яких належить і проектна технологія. Грунтовне наукове забезпечення освіти щодо впровадження в практику роботи вчителів інновацій, які використовуються у навчально-виховному середовищі загальноосвітньої школи, стає запорукою професійного зростання і нового погляду вчителя на власні потенціальні можливості.

Необхідно також попереднє формування мотивації класних керівників до використання системи психолого-педагогічного проектування у виховному процесі через системи

Схема 5

Ціннісні пріоритети 4-В класу НВК-ліцею №100 м. Дніпропетровська 2015-2016 н.р.

ознайомлювальних семінарів, тренінгів, майстер-класів тощо.

Невід'ємною та дуже важливою частиною системи психолого-педагогічного проектування навчально-виховного процесу є фізичний розвиток учнів. Аналізуючи життєву активність, ціннісні орієнтації та ціннісні пріоритети дітей у фізично-оздоровчій діяльності, спираючись на такі показники здоров'я, як індекс Руфьє, зріст, вага, діагноз, рівень фізичного впливу на психічний розвиток, група здоров'я, можна зробити висновок про проблеми та потенційні можливості учнів.

Для гармонійного розвитку особистості необхідно, щоб проектування виховного процесу було здійснене на основі здоров'язберігаючих технологій, щоб задачі особистісного розвитку класних колективів були сконструйовані на основі комплексного аналізу фізичного, духовного, соціального та інтелектуального розвитку всіх учасників навчально-виховного процесу.

Тому психолого-педагогічне проектування набуває все більшого значення. Шляхом моніторингу особистісного розвитку учнів ми маємо можливість вчасно відреагувати на проблеми кожної дитини та спонукати її розвиток. Діагностика ціннісних орієнтацій учнів дозволяє вчителю правильно обрати тематику класних годин, а аналіз ціннісних пріоритетів демонструє щирість та відвертість дитячої поведінки. Це дуже важливо стосовно тих учнів, які занурюються у світ соціальних мереж зі шкодою для нормальної соціальної активності (див. схему 5).

Таким чином, час настирливо вимагає створення нових методів, прийомів та технологій, *здатних підвищити мотивацію вчителів* на шляху оволодіння інноваційними методиками. Одним із таких методів є *діагностика класних керівників у ролі учнів*. Завжди краще розумієш те, що спробував на собі. Деякі вчителі здивовано виявляють у себе недостатню сформованість ціннісних пріоритетів та орієнтацій, або наявність вад психічного розвитку. Такі «знахідки» дуже стимулюють для подальшого пошуку шляхів та методів вирішення проблем, що потім стає дуже корисним у роботі з учнями.

Для оцінки готовності вчителів до використання системи психолого-педагогічного проектування у виховному процесі ми *виділили два критерії: мотивація та тривожність*. Для їх діагностики ми застосовували методику визначення мотивації успіху і боязні невдачі А. Реана та рівня реактивної тривожності Ч. Спілберга.

Таким чином, розробка та *впровадження інноваційних технологій* у навчально-виховний процес *дозволяє реконструювати зміст освіти на основі засад випереджаючого навчання для сталого розвитку, демократичних цінностей, ринкових*

засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Киричук В. О. Проектування навчально-виховного процесу в комп'ютерному комплексі "Універсал": навч.-метод. посіб. / О. В. Киричук. – К. : Інфосистеми, 2011. – 241 с.
2. Киричук В. О. Технологія діяльності класного керівника з учнівським колективом: діагностика, аналіз, планування, організація корекційної роботи / О. В. Киричук. – Ковель, 2000. – 86 с.
3. Киричук В.О. Психолого-педагогічне проектування в системі виховного процесу загальноосвітньої школи / О. В. Киричук // Практична психологія та соціальна робота. – 2002 – № 8.
4. Киричук В.О. Технологія психолого-педагогічного проектування соціального розвитку / О. В. Киричук // Нива знань. – 2002. – № 4.
5. Киричук В. О. Управління особистісним розвитком учнів засобами психолого-педагогічного проектування / О. В. Киричук // Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. / ред. кол.: В.В.Олійник (гол.ред.) [та ін.]. – К. : Геопринт, 2007. – Вип. 6.
6. Киричук В. О. Проектування навчально-виховного процесу в комп'ютерному комплексі "Універсал": навч.-метод. посіб. / О. В. Киричук. – К. : Інфосистеми, 2011. – 241 с.
7. Методи діагностування та розвитку творчої та інтелектуальної обдарованості дітей: метод. посіб. / Киричук В.О., Єнотаєва Л.Є., Вдовченко В.В. [та ін.]. – К. : Інфосистеми, 2009. – 100 с.
8. Киричук О. В. Народження та зростання духовної особистості: теорія, діагностика, тренінг: наук.-метод. посіб./ Киричук О. В., Киричук В. О., Киричук В. В.; Ін-т обдарованої дитини, АПН України. – К. : Либідь, 2008. – 90 с.
9. Проектні технології загальноосвітнього навчального закладу в системі навчально-виховного процесу: методичний посібник / Киричук В.О., Прашко О.В., Смотрін О.В. [та ін.] ; Ін-т обдарованої дитини, НАПН України. – К., 2011. – 72 с.
10. Киричук В. О. Технології проектування обдарованості в комп'ютерному комплексі "Універсал-4": навч.-метод. посіб. / Киричук В. О., Прашко О. В. – К. : Інфосистеми, 2010. – 98 с.

Елена Маджбур

Формирование инновационного пространства лицея и условий для самореализации учащихся через использование системы психолого-педагогического проектирования

В статье раскрываются средства, используемые педагогическим коллективом лицея в создании для каждого ученика ситуации успеха сегодня и в будущем. Своей главной задачей в лицее считают помощь ученику в поиске своего пути в жизни, что позволит ему раскрыть свои явные и скрытые способности и таланты, личностные качества.

Интеллектуальное, устойчивое развитие учащихся, подготовку к активной самостоятельной творческой деятельности, самоопределение в будущей профессии в УВК-лицее №100 обеспечивается проектированием личностно-развивающего пространства многопрофильного лицея через разработку и внедрение инновационных технологий, что создаёт каждому учащемуся условия для самореализации, обогащает его готовностью к непрерывному обучению, личной ориентацией на постоянное самообновление, самозменения путём осознанного получения и оценивания новых впечатлений, новой информации.

Ключевые слова: модель многопрофильного лицея, психолого-педагогическое проектирование, фасилитация, живые знания.

Olena Madzhybur

The formation of innovative environment of lyceum and conditions for self-development of students through the use of psychological and pedagogical projecting system

The school is expected to create a situation of success for each student both nowadays and in the future. Therefore the main task of the school is to help the child in finding the way in life that would reveal its hidden and existing abilities, talents and personal qualities.

Intellectual and sustainable development of students, preparation for independent creative work in the future, self-determination in the professional field is provided in the EC-lyceum №100 by the means of projection of personality-developing space of multidisciplinary lyceum through the development and implementation of innovative technologies. That creates conditions for each student's self-realization, foresees capacity of lifelong learning, self-orientation to continuous self-renewal, self-transformation through conscious receipt and evaluation of new experiences, new information.

Key words: multidisciplinary lyceum model, psychological and pedagogical projecting, facilitation, live knowledge.

ДУХОВНО-КАТАРСИСНИЙ РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НА ЗАСАДАХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ОСОБИСТІСНО РОЗВИВАЛЬНОГО ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ з досвіду роботи НВК

Проблема обдарованості дітей надзвичайно актуальна. Здібні, талановиті люди в будь-якому суспільстві є його «локомотивом». Їхніми інтелектуальними зусиллями забезпечується прогрес суспільства, плодами якого користуються усі. В Україні склалася критична ситуація з поповненням національної еліти молодими кадрами. «Старіння» української науки вже сьогодні негативно позначається на інноваційно-технологічному розвитку держави.

У статті розкривається суть інноваційного підходу до духовно-катарсичного розвитку обдарованої особистості учня загальноосвітнього навчального закладу на засадах цілісності психолого-педагогічного проектування навчально-виховного процесу.

Ключові слова: обдарована дитина, особистість, самопізнання, самоосвіта, саморозвиток, здоров'я людини, духовно-катарсичний розвиток, духовність, акмеологічний освітній простір, творчий розвиток учителя і учня.

Альона ЯКУБОВСЬКА

Заступник з науково-методичної роботи НВК «загальноосвітня школа II ступеня – ліцей» м. Білгород-Дністровський Одеської області

Валентин БОНДАРЕНКО

Директор НВК «загальноосвітня школа II ступеня – ліцей» м. Білгород-Дністровський Одеської області

Ми живемо в епоху побудови нового типу цивілізації, яка потребує значного підвищення рівня інтелекту української нації, її свідомості, духовних і моральних цінностей. Центральне місце у вирішенні цих завдань належить системі освіти, яка й покликана стати провідником із формування національної самосвідомості народу, створення фізично і духовно здорового соціуму і виступати в ролі національ-

ного ресурсу щодо оновлення суспільного життя.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні зазначається: «Освіта належить до найважливіших напрямків державної політики, це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості. З огляду на визначені пріо-

ритети найважливішим для держави є виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів суспільства і держави». Відповідно, це й зумовлює швидку модернізацію системи шкільної освіти з метою досягнення нової якості освіти.

Проблема обдарованості дітей надзвичайно актуальна. Здібні, талановиті люди в будь-якому суспільстві є його «локомотивом». Їхніми інтелектуальними зусиллями забезпечується прогрес суспільства, плодами якого користуються усі. В Україні склалася критична ситуація з поповненням національної еліти молодими кадрами. «Старіння» української науки вже сьогодні негативно позначається на інноваційно-технологічному розвитку держави.

Складна ситуація з пошуком, розвитком і підтримкою обдарованої молоді викликана відсутністю цілісної загальнодержавної системи роботи з обдарованими дітьми (начебто нормативно і прописана, але на практиці ...); відсутністю цільового асигнування; слабкою матеріально-технічною, науково-дослідницькою та експериментальною базою навчальних закладів; неповнотою соціального захисту обдарованої молоді з боку держави (взяти хоча б останнє скасування пільг при вступі до вищих навчальних закладів: держава, на жаль, не зацікавлена у зростанні

інтелектуальної та творчої обдарованості).

За даними М. Карне, у шкільному віці виявляється 3-5 % обдарованих дітей, хоча, зрозуміло, їх від природи значно більше, але їхні здібності згасають від неправильного навчання і виховання. Виникає наступна загальнодержавна проблема – проблема супроводу обдарованої особистості впродовж життя, тісно пов'язана як із соціально-психологічними проблемами самореалізації особистості в навколишньому соціумі і загалом у суспільстві, так і з соціально-економічними проблемами якості трудового потенціалу та стратегічного кадрового менеджменту, головним завданням якого є розстановка кадрів згідно зі здібностями та діловими якостями і з урахуванням набутих професійних знань й умінь.

Прийняття законів України «Про освіту» та «Про загальну середню освіту» законодавчо закріпило прогресивні зміни, які відбуваються в системі освіти України, заклало ряд суттєво нових підходів до розвитку шкільної справи. В основу освіти XXI століття покладена розвивальна, культуротворча домінанта, при якій ставиться

Альона ЯКУБОВСЬКА

Валентин БОНДАРЕНКО

за мету виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти й саморозвитку, уміє використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни. З'явилася нагальна потреба суспільства у творчих, діяльних, обдарованих, інтелектуально й духовно розвинутих громадянах. На вістрі цих проблем відбувся бурхливий ріст таких навчальних закладів, як ліцеї, гімназії, спеціальні заклади для обдарованих дітей, школи-комплекси, приватні, авторські, пілотні школи тощо.

У зв'язку з невирішеністю вищезазначених проблем у нашій державі виникає потреба в дослідженні: яким же чином супроводжується обдарована дитина до своєї життєвої вершини, чи максимально використовуються здібності й задатки, що одержані від природи й розвинуті чи не розвинуті протягом перебування у навчальному закладі. Життєва вершина – «Акме», вершина в розвитку людини, – представлена як цілісний розвиток, а значить як психофізіологічний розвиток індивідуума, психосоціальний розвиток особистості, духовно-моральний розвиток мотивів і потреб особистості, саморозвиток і здоров'я людини.

Центром концепції розвитку навчальних закладів нового типу є творча особистість, індивідуальна робота з обдарованими дітьми, які вирізняються насамперед високим інтелектом, що є наслідком як природних задатків, так і сприятливих умов виховання. Обдаровані діти привертають до себе увагу завдяки певним особливостям поведінки, вмінню абстрагувати, ставити цікаві запитання, робити висновки. У результаті досліджень науковцями виділено шість царин обдарованості дітей:

- **Інтелектуальна царина** (дитина вирізняється гарною пам'яттю, жвавим мисленням, допитливістю, добре розв'язує різні задачі, зв'язно

викладає свої думки, має здібності до практичного застосування знань).

- **Царина академічних досягнень** (це успіхи з математики, мови, хімії та інших навчальних предметів).
- **Креативність** (дитина надзвичайно допитлива, виявляє незалежність і оригінальність мислення, висловлює цікаві думки).
- **Соціально-комунікативна площина** (добре пристосовується до нових ситуацій, легко спілкується як з дорослими, так і з однолітками, виявляє лідерство, ініціативна, бере на себе відповідальність саме за свої дії).
- **Царина художньої діяльності** (виявляє неабиякий інтерес до візуальної інформації, захоплюється художньою діяльністю).
- **Рухова царина** (тонка і точна моторика, чітка зорово-моторна координація, широкий діапазон рухів, добре володіє тілом).

Важливою проблемою для педагогічних працівників є виявлення, розпізнавання вагомих потенційних можливостей розвитку дитини у майбутньому. Якщо ж у процесі навчання учнів педагог враховує їхні вікові та психологічні особливості, успіх досягається швидше і за мінімальних витрат часу. Кожна обдарована дитина – це індивідуальність, що потребує особливого підходу, а значить навчально-виховний процес має розглядатися як засіб творчого розвитку учителя і учня:

- **якісний підбір педагогічних кадрів** (мають бути чутливими й доброзичливими; особистісно зрілими, емоційно стабільними; мати високий рівень інтелектуального розвитку, динамічний характер, почуття гумору й позитивну Я-концепцію);
- **упровадження технологій інтерактивного навчання;**
- **високий ступінь свободи у виборі видів занять** не лише у навчальному закладі, а й поза межами;
- **уведення нових предметів та курсів за вибором;**

- профілізація навчально-виховного процесу;
- зростання професійної компетентності педагогів, їх творчого потенціалу;
- вироблення інноваційного стилю діяльності навчального закладу;
- психолого-педагогічне проектування особистісного розвитку дитини.

Закономірно постає питання про створення школи майбутнього, школи, що плекала би творчу особистість, забезпечила умови для повноцінного фізичного, психічного, соціального і духовного розвитку дитини. У цьому розумінні у Білгород-Дністровському НВК «загальноосвітня школа II ступеня – лицей» змінено акценти у навчально-виховному процесі та розроблено модель школи життєтворення особистості, що ґрунтується на засадах психолого-педагогічного проектування (див. схему 1). Починаючи з березня 2005 року НВК є експериментальним навчально-виховним комплексом із впровадження інноваційної системи Валерія Киричука – «Психолого-педагогічне проектування особистісного розвитку учнів загальноосвітніх навчальних закладів», що дає змогу забезпечити приведення існуючих освітніх і виховних систем у якісно новий стан, оптимізувати їх зміст, організацію та управління. З 2007 року – всеукраїнським експериментальним майданчиком із впровадження психолого-педагогічної технології «Проектування особистісно розвивального змісту на-

вчально-виховного процесу навчального закладу».

Ця психолого-педагогічна освітня технологія дозволяє поступово розв'язувати наступні педагогічні задачі:

- розвиток фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дитини;
- створення сприятливого освітнього середовища особистісного розвитку учня, його соціального захисту;
- підвищення рівня усіх видів діяльності учнів на засадах прийнятих правил і норм навчального закладу;
- ефективна ділова та

Схема 3

Проектно-модульна програма (15 проектів)

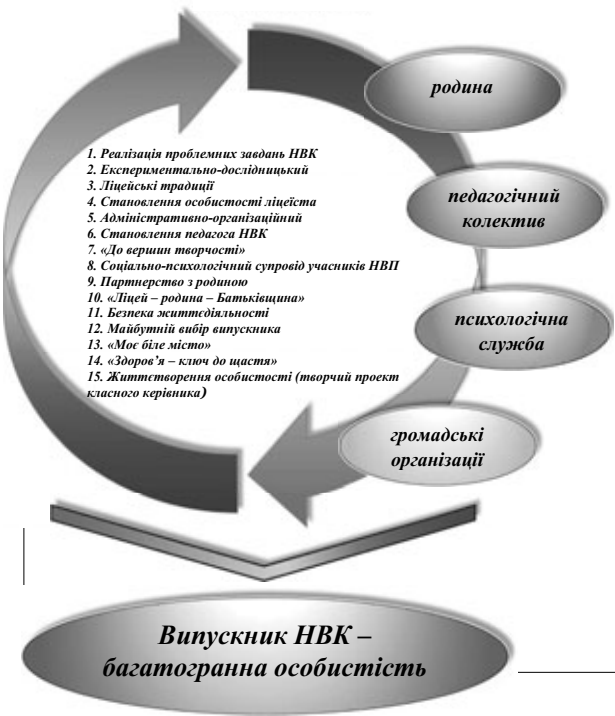

Схема 4

Технологія розвитку обдарованої дитини на засадах психолого-педагогічного проектування

міжсуб'єктна комунікація;

- самопізнання, самооцінка, самовизначення, самореалізація.

У практиці роботи НВК відбувається поетапне впровадження елементів психолого-педагогічного проектування (див. схему 2).

За представленою моделлю *традиційна система* навчально-виховного процесу (**0-й рівень**) за результатами 2-го зрізу психолого-педагогічного моніторингу має *очевидні обмеження щодо цілісного психосоціального розвитку особистості* учня, оскільки класний керівник чи вчитель-предметник слабко або і зовсім не орієнтується в конкретних психолого-соціальних запитах вихованців. У результаті в *переважній частині* учнівського колективу *формування особистості проходить не зовсім ефективно*.

Використання ж результатів комплексної діагностики (**1-й рівень**) покращує результати розвитку вихованців, моделювання та конструювання шляхів і методів впливу – програмування (**2-рівень**). Творчі проекти класних керівників і вчителів-предметників (**3-й рівень**) дають змогу створювати сприятливі умови для цілісного розвитку особистості та виправити можливі відхилення.

За результатами системно-комплексного аналізу цілісного розвитку особистості учнів, встановлення максимально конкретного діагнозу, розробки основних тактичних навчально-виховних задач створено проектно-модульну про-

граму навчального закладу. Особливо яскраво вона представлена технологією розвитку особистості учня НВК (див. схему 3).

За одинадцять років плідної роботи педагогічному колективі вдалося за допомогою цієї освітньої моделі забезпечити цілеспрямований і усвідомлений підхід до визначення навчально-виховної стратегії й тактики життєдіяльності загальноосвітнього закладу, у повній мірі реалізовувати педагогіку співробітництва, партнерства і співтворчості, цілеспрямовано керувати навчально-виховним процесом, уникаючи експромтів і стихійності у навчанні й вихованні учнів; методологічно грамотно конструювати психолого-педагогічні заходи впливу та умови стимулювання соціальної активності через включення учнів до різноманітних колективних справ, а також широкого спектру людської діяльності, створено ряд цільових корекційно-розвивальних програм психо-соціального розвитку особистості, що значною мірою впливає на підвищення якості навчальних досягнень учнів, результативності роботи з педагогічними кадрами та обдарованими дітьми в цілому.

Антон Семенович Макаренко вважав, що справжній розвиток психолого-педагогічної науки пов'язаний з її здатністю «проектувати особистість», тобто визначати з певною метою ті її якості і властивості, що мають бути сформовані у процесі навчання і виховання. Психолого-педагогічне проектування здійснюється на засадах системного підходу (взаємодія виховання, навчання й особистісного розвитку дитини); враховує особливості зіткнення особистісного «Я» з природним соціокультурним середовищем; сприяє цілісному розвитку особистості дитини, конструктивно впливаючи на формування її готовності до активного й успішного життя як у навчальному закладі, так і у майбутньому дорослому житті; використовуються валідні діагностичні психолого-педагогічні

методики щодо об'єктивного й оперативного оцінювання фізичного, психічного, соціального і духовного розвитку, рівня розвитку розумових операцій; використовуються механізми внутрішнього і зовнішнього стимулювання життєвої активності кожної особистості і колективу загалом.

Після проведення глибокої психолого-педагогічної діагностики та комплексного аналізу (I рівень технології психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку дитини) педагогічний колектив НВК здійснює поетапне моделювання та конструювання шляхів і методів педагогічного впливу (систематизація проблем і потенційних можливостей дитини, постановка цілей і завдань психолого-педагогічного впливу і, нарешті, визначення та обґрунтування тактичних задач взаємодії учителя й учня). На III етапі за технологічною картою відбувається педагогічне конструювання та планування корекційно-розвивальних програм, що, в свою чергу, ґрунтується на підборі та створенні відповідних програм впливу, творчих наукових проектів, прогнозуванні педагогічного управління, плануванні й організації діяльності та творенні сценаріїв психолого-педагогічного впливу.

Сучасна педагогічна наука стверджує, що духовність — спосіб розвитку особистості. У контексті конструювання особистості та її менталітету прийнято розглядати духовність як індивідуальну вираженість у системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби жити і діяти для інших.

Ось чому духовно-катарсична активність розглядається В.О. Киричуком не просто вищим ступенем особистісного вдосконалення людини розумної, а й організуючим стартом її взаємостосунків з навколишнім світом і з самою собою.

Розроблена В.О. Киричуком технологічна модель духовно-катарсичної активності й стала підґрунтям у

реалізації науково-методичної проблеми навчального закладу протягом п'яти останніх років «*Духовно-катарсичний розвиток обдарованості дитини на засадах психолого-педагогічного проектування особистісно розвивального змісту на-*

вчально-виховного процесу». Технологія розвитку обдарованості дитини на засадах психолого-педагогічного проектування представляється нами у вигляді моделі (див. схему 4):

Цілеспрямована робота з розвитку духовно-катарсичної активності обдарованої дитини вимагає належної змістової наповненості занять, зорієнтованості на новизну інформації та різноманітні інтерактивні види пошукової, аналітичної, розвиваючої та творчої діяльності. Така діяльність під силу виключно професіоналам, нами у свою чергу розроблено алгоритм професійного зростання педагога навчального закладу (див. схему 5).

Отже, ця психолого-педагогічна програма дозволяє:

- допомогти учневі глибше здійснити процес самопізнання і самовдосконалення;
- педагогам розкрити потенційні можливості учнівського колективу і виважено підійти до процесу планування і реалізації навчально-пізнавальної діяльності вихованців;
- покращити показники особистісного зростання учнів і водночас учителів;
- відбуваються суттєві позитивні зміни у динаміці розумового та інтелектуального розвитку дитини, її духовного зростання (див. схему 6).

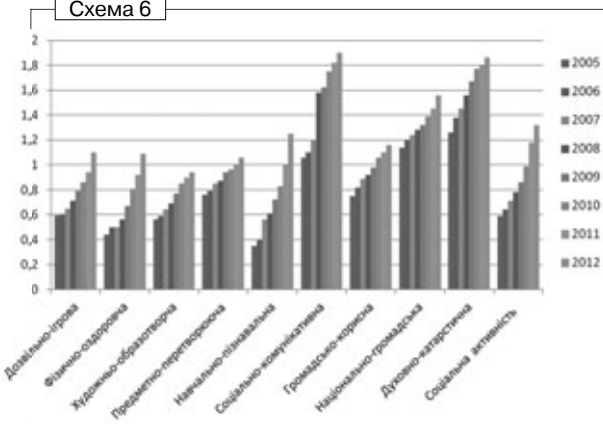
Школа в усі часи була і залишається своєрідною моделлю, дзеркалом, яке відображає життя і проблеми суспільства, тому освіта

Схема 5

Алгоритм професійної підтримки творчого учителя НВК

Схема 6

сьогодні – важливий чинник управління змінами у цьому суспільстві. Вона має стати засобом підвищення інтелектуального рівня громадян, чинником економічної стабільності, а для цього необхідно забезпечити учням якісну освіту, особистісний розвиток з урахуванням індивідуальних особливостей і здібностей; батькам – упевненість за долю їхніх дітей, а педагогам – умови для професійного зростання і самореалізації. Саме тому необхідно модернізувати зміст освіти, створювати досконалі моделі управління НВП, активно впроваджувати інноваційні технології, які мали б забезпечити соціальний розвиток особистості й сформувати високо духовну, фізично здорову людину, власне на це і працює педагогічний колектив НВК «загальноосвітня школа II ступеня – ліцей».

Покращення результатів з усіх напрямків роботи загальноосвітнього навчального закладу **дозволило** педагогічному колективу **НВК** у 2012 році здобути почесне звання «Флагмани освіти» України і увійти до ТОП – 50 найкращих закладів освіти України, а у 2014, 2016 рр. стати лауреатами всеукраїнського конкурсу «Науковці та освітяни України», пройти відбір до **100** потужних освітніх закладів серед **500** до українсько-польського проекту «Відкрита Польща», **стабільно утримувати першу позицію серед закладів освіти нового типу Одеської області.**

Від редакції

ПЕРШИЙ ЗАКЛАД НОВОГО ТИПУ на півдні Одеської області

Сучасну людину можна виховувати виключно в оновленому освітньому закладі. Таким і вважають ліцей його учні та вчителі.

Заклад відкрито як Школу юних менеджерів у 1991 р. У 1993 р. він отримує статус ліцею, а в 2006 р. – НВК «загальноосвітня школа II ступеня-ліцей».

У 2007/2008 н. р. заклад атестовано на «відмінно». Цього року **заклад** – двічі **ювіляр**¹: **10** років НВК, **25** – навчальному закладу!

Педагогічний колектив – це талановиті вчителі:

60 % – «вчителі-методисти» і «старші вчителі», **7** «відмінників освіти України», а **2** – мають відзнаки: «Сofія Русова» та «Василь Сухомлинський».

Вони – призери, лауреати та дипломанти різноманітних конкурсів.

Не випадково у 2016 р. саме учитель НВК став абсолютним переможцем міського і обласного конкурсів «Учитель року».

НВК – постійно в пошуку інновацій, є експериментальним майданчиком всеукраїнського рівня. «Від творчого вчителя – до творчого учня» – основне завдання науково-методичної роботи в НВК, яка спрямована на удосконалення професійної майстерності вчителів і розвиток творчої особистості учнів. Через різноманітні соціальні проекти, що реалізуються під гаслами: «Пам'ятай, що ти людина!» та «Не питай, що дала тобі Україна, спитай себе, що ти зробив для неї», щоденно в атмосфері патріотичності, креативності, духовності здійснюється життєдіяльність вихованців.

¹**Наші щирі вітання славному колективу педагогів і учнів Білгород-Дністровського НВК!**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: наук.-метод. посібник / Бех І. Д. — К. : ІЗМН, 1998. — 204 с.
2. Гільбух Ю. З. Розумово обдарована дитина: психологія, діагностика, педагогіка / Гільбух Ю. З. — К. : Віпол, 1993. — 75 с.
3. Данилова Г.С. Акмеологічна школа: нова якість освіти / Данилова Г.С. // Освіта і управління. — 2009. Т.12, № 2. — С. 96–108
4. Киричук В. О. Проектування навчально-виховного процесу в комп'ютерному комплексі «Універсал»: навч.-метод. посіб. / Киричук В.О. - Третє видання, допов. — К. : Інфосистеми, 2010. — 223 с. — Бібліогр. : 227 с.
5. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості: монографія / Помиткін Е. О. — К. : Наш час, 2005. — 278 с.

Понад 12 років керує колективом однодумців **Бондаренко Валентин Дмитрович**, керівник нового типу, який об'єднує всіх заради спільної ідеї (перший справа).

За п'ять останніх років учителями підготовлено:

- **750** переможців II етапу Всеукраїнських предметних олімпіад, **155** — III етапу;
- **1265** призерів Всеукраїнських інтерактивних конкурсів.

За значні особисті досягнення **30 вихованців 7-11 класів** НВК отримали нагрудний знак «*Надія ліцею*».

Більшість з випускників закладу (а їх майже **1600** учнів) поповнили студентство бюджетних відділень провідних вишів України.

Тож цілком логічно, що у 2016 р. НВК став лауреатом всеукраїнського конкурсу-рейтингу «Школа — джерело талантів».

Тому **400** учнів і **41** учитель вважають свій ліцей таким освітнім закладом, в якому лише і можна виховувати сучасну людину!

Алена Якубовская, Валентин Бондаренко Духовно-катарсическое развитие одарённого ребенка на основе психолого-педагогического проектирования личности развивающего содержания учебно-воспитательного процесса. Из опыта работы УВК «общеобразовательная школа II ступени — лицей»

В статье раскрывается сущность инновационного подхода к духовно-катарсическому развитию одарённой личности ученика общеобразовательного учебного заведения на основе целостности психолого-педагогического проектирования учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: одарённый ребёнок, личность, самопознание, самообразование, здоровье человека, духовно-катарсическое развитие, духовность, акмеологическое образовательное пространство, творческое развитие учителя и ученика.

Aliona Yakubowska, Valentin Bondarenko Spiritual-cathartic development of a gifted child based on the integrity of the psychopedagogical projection of personality developmental content of an educational process. From the work experience

This is the gist of the innovative approach to the spiritual-cathartic development of a gifted personality in the secondary school environment. This method is based on the integrity of the psychopedagogical projection of the educational process.

Key words: a gifted child, a personality, self-knowledge, self-education, self-development, health, spiritual-cathartic development, spiritual quality, acmeological educational process, teacher's and student's creative growth.

УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

**УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКА ЗНЗ
В СИСТЕМІ ПРОЕКТУВАННЯ С. 212 – 229**

- *Цілісна система управління НВП ЗНЗ дає можливість забезпечити значну економію часу для всіх учасників комплексу.*
- *Широке застосування цілісної системи управління НВП з використанням ДПК «Універсал» дозволяє в умовах навчального процесу у ЗНЗ оптимізувати стан розвитку учнів і конструктивно впливати на їх особистісне зростання.*
- *Комп'ютерний комплекс «Універсал 3» використовується у практичній роботі більш ніж 500 ЗНЗ України протягом 18 років.*
- *На його основі створено «Універсал 4 online», бази даних комплексів є повністю сумісними.*
- *Технологічні модулі комплексу «Універсал 4 online» не мають аналогів у світовій загальноосвітній практиці.*

РОЛЬ ДПК ДЛЯ РІЗНИХ СУБ'ЄКТІВ ЗНЗ С. 230–256

СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО ІН- ФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В УПРАВЛІННІ ОСВІТНІМ ЗАКЛАДОМ

НА ЗАСАДАХ ПРОЕКТНО- МОДУЛЬНОГО ПІДХОДУ

Управління
школою

УДК 37.091.313:
004.775-024.24

Завдання сучасного навчального закладу – вчасно виявити творчі та професійні задатки дитини та спрямувати їх на засвоєння первинних знань, необхідних у майбутньому для здобуття ними професії. У статті показана поетапна апробація проектно-модульного підходу в організації і управлінні навчально-виховним процесом. Це дало можливість педагогам чітко визначити проблеми, потенційні можливості учасників навчально-виховного процесу, планувати виховний та навчальний процеси відповідно до конкретних проблемних завдань школи, класу та кожного учня. Навчальна діяльність кожного учня розглядається як система, яка спрямована на підготовку його до майбутнього життя у сучасних умовах.

**Микола
НЕРУШ**

Науковий кон-
сультант ДПК
„Універсал”

Ключові слова: модуль, міні-модуль, функціональна спрямованість модулю, сюжетна лінія.

**Володимир
СМОТРИН**

Завідувач районним
навчально-мето-
дичним центром
психологічної
служби відділу освіти
Бориспільської рай-
держадміністрації
Київської області

«Школа — це маленька держава. Вона не може існувати без ідеї, задуму, що захоплює дітей, учителів і батьків. Якщо така ідея зникає й не народжується нова, школа зупиняється у своєму розвитку. У ній нудьга і немає прогресу».

Олександр Захаренку. Чи варто щось додавати. За період з 2007 р. поетапно проходить апробація проектно-модульного підходу в організації і управлінні навчально-виховним процесом. З практики роботи Мирненської, Глибицької, Гнідинської загальноосвітніх шкіл I-III ступенів слід відзначити той факт, що використання такого підходу дало можливість педагогам чітко визначити проблеми, потенційні можливості учас-

Ці слова належить визначному педагогу-практику

ників навчально-виховного процесу, планувати виховний та навчальний процеси відповідно до конкретних проблемних завдань школи, класу та кожного учня. Навчальна діяльність кожного учня розглядається як система, яка спрямована на підготовку його до майбутнього життя у сучасних умовах.

Важливою складовою в роботі цих навчальних закладів є психолого-педагогічне вивчення соціального й інтелектуального розвитку учня, як молоді особистості, поступова його адаптація до реалій суспільного життя, мета якої – стати конкурентоздатною та успішною у сучасному глобалізованому світі. В освітніх закладах району, які працюють на засадах проектно-модульного підходу в організації навчально-виховного процесу, та діяльність яких спрямована на здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини на різних етапах скеровування впливу освітнього середовища на збагачення її (дитини) розвитку, а не на прискорення. Тому на першому етапі, спираючись на первинні результати виявлення проблем і вивчення можливостей кожного учня, формуються певні завдання для батьків, класних керівників, всього педагогічного колективу освітнього закладу за допомогою практичних психологів. Щорічні моніторингові зрізи дають можливість відслідковувати динаміку змін у фізичному, розумовому, соціальному та духовному розвитку кожного учня і в цілому учнівських колективів.

На основі дослідження динаміки розвитку особистості учня адміністрація навчальних закладів має можливість переходу до різноманітних моделей організації педагогічного процесу і в тому числі до моделі особистісно-розвивальної. Покладання на реальні проблеми, які існують в школі в системі управління навчально-виховним процесом, дає можливість проектувати процес фізичного, психічного, соціального і духовного розвитку ди-

тини, який, у певній мірі, буває достатньо стихійним.

Щорічний системно-комплексний аналіз, прогнозування особистісного розвитку учнів, цілеспрямована робота педагогів дає позитивні результати, що, зокрема, позначається як на якісному рівні, так і на кількісному, а саме результативність шкільного колективу в навчально-виховному процесі, різноманітних олімпіадах, конкурсах, змаганнях, тощо. Робота в системі проектно-модульного проектування потребує значних навиків та знань, широкої інформованості педагогів, системності та тісної взаємодії, співпраці. Змінюється на краще відношення батьківської громади до справ школи, органів місцевого самоврядування, дійова допомога для поліпшення матеріально-технічного стану школи. Доречно сказати, що відділом освіти саме такому важливому чиннику, як постійному діалогу з місцевою громадою, батьками, громадськими структурами надається, якщо не пріоритетне, то далеко не останнє місце. Ми завжди мусимо пам'ятати, що батьки є нашими роботодавцями, не зважати на це – абсолютно програшна позиція для управлінської ланки на різних її рівнях. При цьому важливо надати рівноправний законодавчий та нормативний інструментарій, який дозволяє будувати відносини держави та громадськості в освітній галузі, при цьому ефективно використовувати ресурси місцевої громади, сміливо брати з боку освітніх установ на себе частку відповідальності за стан справ спільноти.

Можливості цього підходу дозволило створити ефективні виховні програми з урахуванням місцевих чинників, бази даних шкіл, адаптовані плани роботи шкіл, банк цікавих позашкільних свят, спрямувати певні категорії учнів до занять у гуртках та спортивних секціях, тощо.

Практика роботи шкіл дозволила знайти певний алгоритм у проектно-модульному підході до управлінської і

організаційної діяльності з боку адміністрації навчальних закладів. Так як більшість сучасних освітніх проєктів має на меті розвиток таких способів організації соціальної та навчальної взаємодії, які дозволять інтенсифікувати процес соціалізації особистості з одночасним розвитком його індивідуальності, спрямованої на творче перетворення навколишньої дійсності.

Особистісно зорієнтований підхід до навчання і виховання тісно пов'язаний з проблемами розвивального навчання, індивідуалізацією навчання, диференціацією освіти, соціалізацією виховання. А це ставить проблему використання таких технологій навчання, як: різнорівневе навчання, навчання у співпраці, метод проєктів, інформаційні технології, які займають особливе місце в середовищі «методів проєкту». Метод проєктів у роботі навчального закладу пропонує вирішення певних проблем.

Психолого-педагогічне проектування особистісного розвитку полягає у визначенні сукупності засобів, що дозволяють вирішити наявні завдання і проблеми у справі організації навчання, розвитку та виховання, створенні єдиного інформаційно-освітнього простору в управлінні освітнім закладом.

Проектування навчально-виховного процесу в умовах сучасної школи є етапом, який передує безпосередній управлінській діяльності, спрямовує на реалізацію педагогічних цілей і завдань кожної з підсистем: виховання – самовиховання, навчання – самонавчання, розвиток – саморозвиток. Проектування особистісного розвитку учнів виступає саме тим засобом, за допомогою якого стає можливим усвідомлене визначення основних орієнтирів діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу за певних умов і на деякий період, дає можливість систематизувати введення інновацій та корективів у навчально-виховний процес в цілому. Педагогічний колектив враховує ту обставину, що цілеспрямована робота з різними ка-

тегоріями учнів та за різними напрямками можлива лише при заздалегідь продуманих, адекватних проєктах, які забезпечать особистісно-розвиваючий підхід до розвитку учня і дають можливість перетворити навчально-виховну роботу в цілісну систему психолого-педагогічної взаємодії всіх його учасників. Проєкт, як унікальна діяльність, передбачає координацію виконання взаємопов'язаних робіт для досягнення певних цілей в умовах певного часу і наявних ресурсів.

Планування проєкту – творчий процес, спрямований на узгодження конкретних найкращих способів і дій для поетапного виконання завдань з урахуванням усіх внутрішніх і зовнішніх факторів його реалізації. Проєкт, як система організації освітнього простору та управління ним, включає в себе не тільки моніторингові компоненти, але і підкріплює, доповнює змістовним, технологічним та методичним наповненням діяльності, являє собою комплекс організаційно-технологічних, контрольно-координуючих, управлінських взаємопов'язаних заходів, які сприяють всебічному розвитку учнівського та педагогічного колективів. Проєкти створюються на конкретну проблему в роботі з дітьми в масштабі одного класу, групи класів, методичних об'єднань вчителів, творчих груп, психологічної служби установи освіти, навчального закладу в цілому і т. п. Серед проблем можуть бути питання освітнього характеру, емоційно-вольової сфери, соціально-комунікативного спрямування, психолого-педагогічного супроводу виховного процесу, розвитку творчості серед учнів. На підготовчому етапі визначається коло учасників реалізації проєкту, залежно від завдань. До них, як правило, належать: адміністрація навчального закладу для організації, координації та контролю за виконанням програми проєкту учасниками, працівники психологічної служби з числа практичних психологів і со-

ціальних педагогів, вчителі з різних предметів, батьки, діти.

Проект складається з двох умовних частин, а саме, визначення мети й сюжетної лінії. Основними компонентами цілепокладання є: актуальність проекту, мета проекту, завдання проекту. Додатковими компонентами цілепокладання можуть бути: очікувані результати від проекту, об'єднання, фінансове забезпечення та ін. Основною функцією проекту є формування єдиної системи роботи з дітьми та дорослими як умови розвитку ключових їх компетентностей. Цілі проекту відображають його очікувані кінцеві результати. Наприклад, якщо мета проекту – підвищення активності обдарованих дітей у позаурочних заходах, участь в олімпіадах, конкурсах, в роботі МАН, то кінцевий результат виражається, як правило, в якісних і кількісних показниках, збільшенні кількості учасників, що зайняли призові місця. Вирішуючи питання професійної орієнтації учнів старших класів, метою буде підготовка їх до професійного самовизначення і вступ до вищих навчальних закладів за їх реальним самостійним професійним вибором. Для проекту, мета якого вирішення соціально-комунікативних проблем учнів, кінцевим бажаним результатом буде зміна статусу дитини в учнівських колективах та формування навичок емоційно-вольового регулювання (див. таблицю 1). Проект можна вважати реалізованим в тому випадку,

коли його кінцеві результати можна побачити і вони вимірюються в певних параметрах.

Змістовна сторона проекту відбивається в технологічній частині і становить його сюжетну лінію. Компонентами сюжетної лінії проекту є модулі, які створюються для реалізації конкретних завдань проекту.

Таблиця 1

Взаємозв'язок навчального та технологічного модулів	
Навчальний модуль	Технологічний модуль
Завдання – навчити педагогів орієнтуватися у світі сучасних професій та виявляти професійні інтереси та нахили у обдарованих дітей через інтерактивні методи і форми проведення занять	Завдання – сформувати навички створення творчих проектів роботи з профільного навчання обдарованих дітей через використання інноваційних технологій
Збір інформації	Збір інформації
Вивчення результатів діяльності за робочою документацією	Вивчення досвіду роботи
Створення банку психологічного діагностичного інструментарію	Створення банку психолого-педагогічного інструментарію
Співбесіда з педагогами	Анкетування педагогічних працівників
Тестування, анкетування педагогічних працівників	Аналіз анкетування
Аналіз тестування/анкетування	Формування творчих груп
Формування навчальної групи	Планування роботи творчих груп
Створення програми навчання	Консультації
Індивідуальні консультації	Психолого-педагогічний консилиум
Навчальний семінар "Професія і творча особистість".	Проблемні методичні семінари "Допрофільне навчання та розвиток через проблемно-пошукову діяльність"
Методичний консилиум	Творчі звіти
	Науково-практична конференція

Сюжетна лінія на прикладі проекту з профорієнтаційної роботи з обдарованими дітьми складається з модулів, які за своїми функціями можуть бути: навчальними, технологічними, корекційними, розвивальними, пропагандистськими.

Модуль є функціональним вузлом проекту. Залежно від завдань і учасників за своїми функціями модулі можуть бути взаємозалежними і взаємопов'язані у систему. При випаданні одного з них цілісність системи втрачається і кінцевий результат може бути досягнутий не в повній мірі. За своєю суттю модуль відображає одну з

розв'язуваних завдань проекту.

Модуль створюється для реалізації одного конкретного завдання і складається з міні-модулів (системи заходів). Кожен міні-модуль в модулі логічно продовжує цілісну сюжетну лінію на виконання конкретного завдання, а не набору не пов'язаних між собою заходів.

Залежно від завдання, модуль на основі загального підходу може мати свою специфіку побудови сюжетної лінії і категорії учасників. Отже і визначається його функціональна спрямованість. Наприклад, базова сюжетна лінія проекту «Професійне самовизначення учнів» складається, як правило, з 5-6 модулів: перші два модулі спрямовані на роботу з вчителями (навчальний і технологічний модулі), третій-п'ятий модулі – робота з учнями (корекційно-розвиваючий, розвиваючий, дослідницько-пошуковий модулі), шостий модуль спрямований на роботу з батьками (пропагандистсько-консультативний модуль).

Нижче наводяться приклади сюжетних ліній цих модулів у зіставленні один з одним, так як вони взаємопов'язані і доповнюють один іншого. Наприклад, після навчального модуля з вчителями, де вони набувають загальні знання про учнів старших класів і психолого-педагогічні особливості роботи з ними, необхідно виробити навички та технології такої роботи, це функції технологічного модуля. У реалізації

Таблиця 2

Взаємозв'язок розвивального та корекційного модулів

Розвивальний модуль	Корекційний модуль
Завдання – розвивати інтелектуальні здібності у дітей через інтерактивні форми проведення занять з профільних предметів	Завдання – сформувати комунікативні здібності обдарованої дитини через участь у суспільному житті учнівського колективу
Збір інформації	Збір інформації
Вивчення робочої документації	Вивчення робочої документації
Створення банку психолого-педагогічного інструментарію	Підготовка до психолого-педагогічного скринінгу
Тестування учнів	Психолого-педагогічний скринінг
Аналіз тестування	Аналіз результатів психолого-педагогічного скринінгу
Формування навчальних груп	Формування груп
Створення творчих програм	Створення програми соціально-комунікативного тренінгу
Заняття факультативів	Заняття соціально-комунікативного тренінгу "Лідерство" та ін.
Заняття гуртків	
Практична конференція	

цих модулів беруть участь методична служба і психологічна служба навчального закладу разом з педагогами. Робота з дітьми безпосередньо зорганізується при реалізації розвиваючих і науково-пошукових модулів. Модулі відрізняються між собою насамперед змістом міні-модулів та учасниками (див. таблиці 1-3).

Беручи участь у реалізації корекційного, розвивального та пошуково-дослідного модулів учні вибудовують свій освітній маршрут в системі згідно з результатами первинної психолого-педагогічної діагностики, визначаючи для себе пріоритетні напрямки розвитку власних здібностей і задатків. При цьому основним завданням психологічної служби навчального закладу на всіх етапах роботи є моніторинговий та консультаційний супровід школяра у процесі просування в освітньому просторі школи.

На етапі самовизначення відбувається верифікація результатів діагностики і власної освітньої діяльності як самими учнями так і їх педагогами за допомогою здійснення діяльності у ряді соціально-освітніх міні-модулів, які є основними в структурі модуля. При цьому дозволяється проблема обмеження можливостей з розкриття та реалізації потенціалу особистості учня в її саморозвитку і самоактуалізації в рамках традиційної системи навчання.

Блоки міні-модулів як основні у вище зазначених модулях для самоактуалізації представляють для учнів можливості зовнішнього

пред'явлення їх здібностей на основі особистісного досвіду, отриманого на попередніх етапах навчання в рамках традиційної школи. У цьому блоці створюються умови для виходу учня в освітні простори інших соціально-освітніх інститутів зі своїми освітніми ініціативами і можливостями.

Фактично три ці модуля є шляхом для розвитку та способом інтеграції проекту в системі роботи з обдарованими дітьми (див. таблицю 2).

Таблиця 3

Взаємозв'язок розвивального та пошуково-дослідницького модулів

Розвивальний модуль	Пошуково-дослідницький
Завдання – розвивати інтелектуальні спеціальні здібності у дітей через інтерактивні форми проведення занять з профільних предметів	Завдання – розвивати креативні здібності у дітей через участь у пошукової та дослідницької роботи
Збір інформації	Збір інформації
Вивчення робочої документації	Вивчення робочої документації
Створення банку психолого-педагогічного інструментарію	Створення банку психолого-педагогічного інструментарію
Тестування учнів	Тестування учнів
Аналіз тестування	Аналіз тестування
Формування навчальних груп	Створення індивідуальних творчих програм
Створення творчих програм	Формування творчих груп
Заняття факультативів	Планування індивідуальних планів пошуково-дослідницької роботи учнів
Заняття гуртків	Консультації
Практична конференція	Семінари-практикуми: “Наукова творчість”, “Технічна творчість”, “Художня творчість”,
	Творчі зустрічі
	Ділова гра
	Творчий захист проєктів

Так участь дітей у ко-рекційному модулі дозволяють вирішувати їм проблеми емоціонального та соціально-комунікативного характеру, враховуючи їх особливості: реалістичну Я-концепцію, повагу до інших, емпатичне ставлення до людей, терпимість до особливостей інших людей, схильність до самоаналізу,

терпимість до критики, готовність ділитися речами та ідеями, наполегливість у виконанні завдання, незалежність у мисленні і поведінці, відсутність нетерпіння в очікуванні винагороди, змагальність, почуття гумору, чуйність до вирішення моральних проблем, впевненість або невпевненість у своїх силах і здібностях, внутрішня мотивація.

За допомогою розвивального та пошуково-дослідницького модулів створюються умови для самореалізації учнів усіх типів обдарованості, з одночасним розвитком їх ключових компетенцій у процесі проходження низки соціально-навчальних практик (див. таблицю 3).

Виходячи з очікуваних результатів проектів з питань професійного самовизначення учнів, а саме: розвитку професійних здібностей до освоєння та побудови дитиною досвіду творчого життя, яке виражається у моральних цінностях і творчій діяльності, спілкуванні, відносинах; підвищення рівня соціальної компетенції учнів; створення умов для самоактуалізації та самореалізації особистості школяра як учня; розвитку ключових компетенцій, які сприяють успішному професійному самовизначенню.

При проектно-модульній структурі діяльності навчального закладу створюється єдиний освітній простір, в якому дитина може самостійно самовизначатися, вибудовуючи власний освітній маршрут. При цьому діяльність різних освітніх структур та інститу-

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волченкова Т. Г. Управление образовательными проектами в инновационной общеобразовательной школе (на материалах города Екатеринбург) : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Т. Г. Волченкова. – Москва, 2004, – 204 с.
2. Корсаков Ю. А. Теория, организация и организационное проектирование: учеб. пособие / Корсаков Ю. А., Слонов Н.Н., Фокина Т.П.. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1997. – 240 с.
3. Новиков А. М. Проектное и процессное управление образовательными системами / Новиков А. М., Новиков Д. А. // Школьные технологии. – 2009. – № 3. – С. 50–57.
4. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати. практико-зорієнтований збірник / І. Г. Єрмаков. – К. : Вид-во Департ, 2003. – 500 с.
5. Плетенева О. В. Проектирование методической работы в образовательном учреждении в условиях внедрения ФГОС / Плетенева О. В. // Методист. – 2011. – № 6. – С.56–58.
6. Проектна діяльність у школі // Лучшие страницы педагогической прессы. – 2004. – № 1. – С. 46–49.
7. Полат Е. Что такое проект? Типология проектов / Полат Е. // Відкритий урок. – 2004. – №5–6. – С. 10–17.
8. Порох Л. Робота зі здібними та обдарованими дітьми: організаційно-управлінський аспект / Порох Л., Осінна Н. // Рідна школа. – 2011. – №3. – С. 39–42.
9. Сиденко А. С. Метод проектов: история и практика применения / Сиденко А. С. // Завуч для админ. школ. – 2003. – № 6. – С.96–111.
10. Стеців Л. Реалізуємо метод проектів / Стеців Л. // Директор школи (шкільний світ). – 2005. – № 40. – С. 19–20.
11. Хуртенко Л. О. Метод проектів і особливості його використання / Хуртенко Л. О. // Хімія. – 2005. – № 21. – С. 3–6.
12. Ярулов А.А. Управление образовательными системами: методологические подходы / Ярулов А. А. // Школьные технологии. – 2009. – №4. – С. 18–20.

тів інтегрується з досягненням єдиної мети.

Зміст діяльності в рамках єдиної системи проектно-модульного підходу не зупиняється у вузькоспеціалізованих рамках, а намагається виходити на різні рівні, що дозволяє говорити про впровадження компетентнісного підходу до процесу організації функціонування такої технології.

За функціональними ознаками можна визначити й інші проекти навчального закладу, що складе єдину інформаційну систему для закладу й набагато спростить управління та координацію його діяльності:

- Організаційно-управлінські (адміністрація).
- Контрольно-координуючий (адміністрація).
- Науково-методичні (адміністрація, методична служба закладу, педагоги).
- Навчально-методичні (методична служба закладу, педагоги, психологічна служба).
- Навчально-технологічні (методична служба закладу, педагоги).
- Науково-дослідницькі (методична служба закладу, педагоги, учні).
- Навчально-розвивальні (педагоги, учні, психологічна служба).
- Формуючі (виховні) – (педагоги, учні).
- Пошуково-творчі (педагоги, учні, методична служба).
- Предметно-навчальні (спрямовані на обдаровану дитину, профорієнтаційну роботу, дітей з особливими освітніми

потребами) – (педагоги, учні, методична служба, психологічна служба).

- Корекційно-розвивальні (педагоги, учні, психологічна служба).

Таким чином, створюються умови для самореалізації учнів, з одночасним розвитком їх ключових компетенцій у процесі проходження низки соціальних та навчальних проектних практик.

Завдання сучасного навчального закладу – вчасно виявити творчі і професійні задатки дитини та спрямувати їх на засвоєння первинних знань, необхідних у майбутньому для здобуття ними професії.

Николай Неруш, Владимир Смотрин

Создание единого информационно-образовательного пространства в управлении образовательным учреждением на основе проектно-модульного подхода

В статье показана поэтапная апробация проектно-модульного подхода в организации и управлении учебно-воспитательным процессом. Это дало возможность педагогам чётко определить проблемы, потенциальные возможности участников учебно-воспитательного процесса, планировать воспитательный и учебный процессы в соответствии с конкретными проблемными задачами школы, класса и каждого учащегося. Учебная деятельность каждого ученика рассматривается как система, направленная на подготовку его к будущей жизни в современных условиях.

Ключевые слова: модуль, мини-модуль, функциональная направленность модуля, сюжетная линия.

Mykola Nerush, Vladimir Smotrin

The creation of a single integrated informative-educational space in the field of an educational institution management, based on projection-modular approach

The task of modern educational institution is to detect creative and professional inclinations of the child and direct it to mastering the primary knowledge required in the future profession attainment. The current paper shows the phased approbation of a projection-modular approach in the organization and management of educational process. This enabled teachers to clearly define issues and potential opportunities of participants of the educational process, plan the educational processes according to the specific problematic assignments of school, class and each student. Educational activity of each student is seen as a system which aims at preparing it for the future life in the modern world.

Key words: module, mini module, functional orientation of the module, subject line.

Управління
школою

УДК 159.922.76.-
056.45:37.091.313

РЕАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ У ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ОСОБИСТІСНО-РОЗВИВАЛЬНОГО ЗМІСТУ НВП

*„Учень... це не посудина, яку потрібно
наповнити, а факел, який треба запалити”*
К.Д. Ушинський

Ірина ЛІЩУК

Директор
Новосілівської
загальноосвіт-
ної школи І-ІІІ
ступеня Києво-
Святошинської
районної держав-
ної адміністрації
Київської обл.

Робота з обдарованими дітьми, що передбачає розвиток здібностей особистості, її самовизначення, соціальну адаптацію та культурне становлення, є одним із пріоритетних завдань на етапі розбудови сучасної освітньої системи. Вона вимагає більш глибокого вивчення й опрацювання її методологічних основ, сучасного осмислення і розв'язання низки певних проблем. У статті йдеться про те, як ці проблеми виявляються і вирішуються в Новосілівській школі в процесі дослідно-експериментальної роботи за темою “Проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу”.

Ключові слова: обдаровані діти, розвиток, дослідно-експериментальна робота, програма «Обдарована дитина».

На підставі рішення колегії Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів (протокол №5 від 27 листопада 2009 р.) «Про підтримку ініціативи Новосілівської школи І-ІІІ ступенів щодо надання закладу освіти статусу експериментального регіонального рівня», Угоди про співпрацю з Інститутом обдарованої дитини АПН України №47 від 14.03.2008 року діяльність педагогічного колек-

тиву була спрямована на роботу у дослідно-експериментальній роботі за темою “Проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу” під науковим керівництвом Валерія Олександровича Киричука. Це один із варіантів реалізації системи роботи з обдарованими дітьми у Новосілівській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів, де поєднуються зусилля учених, представників пси-

холого-педагогічної науки, учителів, методистів, адміністрації загальноосвітнього навчального закладу.

У Проекті «Обдарована дитина» комплексно-цільової Програми розвитку Новосілівської загальноосвітньої школи I-III ступенів на 2010-2020 роки з метою забезпечення стимулювання інтелектуального потенціалу закладу в системі безперервного пошуку та підтримки здібних і талановитих учнів визначені такі завдання:

1. Виявлення та підтримка обдарованих дітей, розвиток їхніх талантів, інтелектуальних здібностей, стимулювання творчої діяльності.
2. Удосконалення системи пошуку обдарованих дітей методом діагностування, спостереження та залучення до навчальної, виховної та трудової діяльності.
3. Підготовка учнів до участі в предметних олімпіадах, спортивних змаганнях, конкурсах; написання та захист науково-дослідницьких робіт членами МАН.
4. Упровадження сучасних педагогічних технологій і методів навчання й виховання для розвитку творчого потенціалу, критичного, логічного мислення учнів.
5. Розширення мережі факультативів, гуртків, спортивних секцій для обдарованих дітей.

Змістова частина Проекту «Обдарована дитина» розкривається через модулі:

1. „Інтелект та обдарованість”.
2. „Дослідники МАН”.

Емблема школи

Козаченко Ольга, Руденко Ольга – переможці конкурсу декоративно-ужиткового мистецтва «Скарби рідного краю»

Громова Дарина – переможець Всеукраїнського конкурсу дослідно-експериментальних робіт із природознавства «Юний дослідник»

Неодноразові чемпіони України із баскетболу серед дівчат. Тренер – Нагорна Ірина Петрівна

Фоміна Олена Леонідівна, керівник гуртка декоративно-ужиткового мистецтва

Учасники конкурсу патріотичної пісні «До тебе, Україно, піснею лину»

3. „Олімпіадний рух”.
4. „Олімпійський резерв”.
5. „Відкрий в собі талант!”
6. „Лідер”.
7. „Психологічний супровід обдарованих дітей”.

Цими модулями передбачено:

- організацію науково-методичного та кадрового забезпечення;
- створення та застосування системи пошуку обдарованих дітей, їх ідентифікацію;
- навчання, виховання та розвиток обдарованих дітей;
- залучення учнів до участі в олімпіадах з базових дисциплін, конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт, творчих конкурсах, спортивних змаганнях, концертах тощо;
- забезпечення психолого-педагогічного супроводу обдарованих дітей.

Порівняльний аналіз роботи з обдарованими учнями у нашій школі показує, що за останні роки вдалося не тільки налагодити роботу з обдарованими дітьми, а й досягти високих результатів. Про це свідчить стійка динаміка росту рейтингу школи щодо підготовки учасників Всеукраїнських учнівських олімпіад навчальних дисциплін, захисту науково-дослідницьких робіт членів МАН та різноманітних конкурсів, фестивалів, змагань. Однією з ефективних моделей роботи щодо виявлення та розвитку креативного типу обдарованості, соціально-комунікативного (лідерського), художнього,

психомоторного (спортивного) є залучення учнів до занять у різноманітних гуртках, спортивних секціях, танцювальних студіях, наукових товариствах та діяльності в шкільному самоврядуванні. Це дає можливість для встановлення ділових партнерських стосунків між учнями, учнями і вчителями. Діти проявляють ініціативу, самостійність та самовдосконалюються.

Численні перемоги у танцювальних конкурсах, спортивних змаганнях, результативна робота гуртків є унікальним засобом формування не лише освітнього, а й розвивального потенціалу обдарованої особистості.

За підсумками минулого навчального року, значно збільшилася кількість учасників творчих конкурсів, акцій, фестивалів, форумів, а саме:

- міжнародного рівня – 6 переможців;
- всеукраїнського рівня – 15 переможців;
- обласного рівня – 27 переможців;
- районного рівня – 79 переможці.

Учні школи беруть активну участь у спортивних фестивалях, турнірах та змаганнях. Серед них призери та переможці:

- міжнародного рівня – 1 (Велетнюк Єлизавета, 2-Б);
- всеукраїнського рівня – 36 учнів;
- обласного рівня – 28 учнів;
- районного рівня – 32 учні.

Саме за підтримки Інституту обдарованої дитини НАПН України у

Каюк Олександр, Приходько Костянтин – призери Всеукраїнського турніру з велосипедного спорту BMX

Приходько Ольга, переможець конкурсу декоративно-ужиткового мистецтва «Скарби рідного краю»

Киричук В. О. під час проведення практичного семінару в школі

школі були проведені семінари, «круглі столи», консультації, тренінги з педагогами школи щодо впровадження на той час дослідно-експерименталь-

Серед учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції на базі Луцької гімназії №4 ім. Модеста Левицького вчені Інституту обдарованої дитини НАПН України та директор школи **І.О. Ліщук** і заступник директора з виховної роботи – **Н.М. Каюк**

V Міжнародна виставка «Сучасні заклади освіти – 2014»: нагороджені Золотою медаллю в номінації «Педагогічна майстерність – домінанта професійної дії вчителя, викладача» та Дипломом «За презентацію досягнень в інноваційній модернізації національної освіти»

ної роботи «Проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу». Також делегація школи була учасником Всеукраїнських науково-практичних конференцій на базі Стрільківської школи-інтернату Львівської області з теми „Управлінський ресурс розвитку обдарованості учнів засобами психолого-педагогічного проектування”, Луцької гімназії №4 ім. Модеста Левицького – «Здоров’язберігаючі технології проектування розвитку обдарованості в контексті інтеграції України до європейського освітнього простору», у м. Івано-Франківську – «Розвиток та підтримка соціально-комунікативної обдарованості учнів в контексті проектування особистісно-розвивального змісту НВП».

У листопаді 2012 року на базі школи був проведений регіональний науково-практичний семінар «Проектування розвитку обдарованості в системі проектування навчально-виховного процесу», на якому науковці Інституту обдарованої дитини, завідувачі районними методичними центрами Київської області, директори шкіл обговорювали проблеми виявлення, розвитку та підтримки обдарованості у системі проектування навчально-виховного процесу навчального закладу.

Як наслідок тісної співпраці з методичною службою Києво-Святошинського району, Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів та науковцями Інституту обдарованої ди-

тини НАПН України, колектив Новосіклівської загальноосвітньої школи I-III ступенів на IV Міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти – 2013» був відзначений Дипломом та Срібною медаллю в номінації «Професійна діяльність вчителів в інноваційному навчальному закладі»; на V Міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти – 2014» Золотою медаллю в номінації «Педагогічна майстерність – домінанта професійної дії вчителя, викладача» та Дипломом «За презентацію досягнень в інноваційній модернізації національної освіти». У жовтні 2014 року заклад брав участь у VI Міжнародному форумі «Інноватика в сучасній освіті» та здобув Медаль лауреата конкурсу I ступеня в номінації «Інноваційні засоби навчання, програми, проекти та рішення для впровадження в систему освіти», а також Диплом за активну діяльність з інноваційного оновлення змісту національної освіти.

Проте очевидним є той факт, що робота з обдарованими дітьми вимагає більш глибокого вивчення й опрацювання її методологічних основ, сучасного осмислення й розв'язання низки певних проблем. Серед них - низький рівень взаємодії педагогів та інших фахівців з батьками обдарованих дітей, відсутність механізму надання адресної допомоги кожній дитині, потреба в розробці індивідуальних освітніх маршрутів з урахуванням специфіки творчої та інтелектуальної обдарованості учня.

Проблемним полем залишається недостатній рівень професійної підготовки педагогів, які працюють із категорією обдарованих (недосконале володіння психолого-педагогічними знаннями у сфері обдарованості, моделями й технологіями навчання). Через стереотипи, що склалися в системі навчання, такій категорії вчителів досить складно вибудувати професійно-особистісні відно-

Золота медаль (2014 р.)

Ми пишаємося нашими випускниками

На Сьомій Міжнародній виставці „Сучасні заклади освіти - 2016” отримали нагороди: Золоту медаль та диплом у номінації „Пошуково-дослідницькі підходи у вивченні навчальних предметів, дисциплін в умовах становлення інформаційного суспільства”

Ірина Лищук

Реализация системы работы с одарёнными детьми в школе в контексте проектирования личностно-развивающего содержания УВП

Работа с одарёнными детьми предполагает развитие способностей личности, её самоопределения, социальной адаптации и культурного становления, является одной из приоритетных задач на этапе трансформации современной системы образования. Она требует более глубокого изучения и осмысления её методологических основ, современного понимания и решения некоторых проблем. В статье раскрывается, как эти проблемы выявляются и решаются в Новосёлковской школе в процессе опытно-экспериментальной работы по теме «Проектирование личностно-развивающего содержания учебно-воспитательного процесса общеобразовательного учебного заведения».

Ключевые слова: одарённые дети, развитие, опытно-экспериментальная работа, программа «Одарённый ребёнок».

Iryna Lischuk

The implementation of system of work with gifted children in schools in the context of projection of personality-developing contents in educational process

Working with gifted children involves the development of individual skills, self-determination, social adaptation and cultural development, is a priority at the stage of modern education system building. It requires further study and elaboration of methodological bases of modern thinking and solving a number of problems. The article is about how these issues are identified and resolved in Nevosilkivsa school in the process of the experimental work on “Designing personality-developing content of the educational process in an educational institution.”

Key words: gifted children, development, experimental work, the „Gifted Child” program.

сини з обдарованими дітьми в навчально-виховному процесі. Отже, виникає потреба в науково-методичній підтримці та психологічному супроводі педагогів, підвищенні якості їх підготовки для роботи з обдарованими дітьми.

Таким чином, інноваційна система психолого-педагогічного проектування, на наш погляд, є педагогічно доцільною.

Навчання і виховання за цією системою сприяє цілісному психосоціальному розвитку інтелектуально-обдарованих дітей, соціалізації особистості й ефективно включає вихованців у різні форми сумісної та колективної діяльності.

У процесі корекційно-виховної роботи за цією системою створюються сприятливі умови розвитку учнів, розробки і застосування особистісно-розвивальних освітніх технологій в загальноосвітніх навчальних закладах.

УПРОВАДЖЕННЯ „УНІВЕРСАЛУ”: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Управління
ШКОЛОЮ

*«У кожній людині є сонце,
треба тільки дати йому можливість світити»*
Сократ

УДК 37.014.62-027.22

У статті автор повідомляє, що їх школа ще на шляху впровадження зазначеної програми, але вже можуть сказати про неї наступне: за допомогою ДПК «Універсал» з'являється можливість мати про дитину об'єктивну цілісну інформацію, яка й забезпечує особистісний підхід до кожної дитини у шкільному просторі. Автор запевняє, що цього ніколи не зробиш, якщо користуватися психологічними тестами традиційних методик.

Автор переконаний сам в об'єктивності програмового комплексу і інших заохочує вважати, що «Універсал» здатен „вивести на чисту воду” усі спроби необ'єктивного втручання.

Ключові слова: „Універсал”, цілісна об'єктивна інформація про дитину, особистісний підхід.

**Людмила
ТЕРЗІЛОВА**

Директор
Вознесенської
загальноосвітньої
школи I-III ступенів
№ 10 Миколаївської
області, учитель
історії вищої
категорії, учитель-
методист

Вознесенська загальноосвітня школа №10 незвичайна. У ній навчаються учні 12 національностей, тому питання спільного співіснування дітей у школі, взаємовідносини між батьківською громадськістю займають важливе місце.

Величезні зміни в суспільстві дають можливість ще раз замислитись над питанням, якою повинна бути сучасна школа. Це місце, де і учень, і учитель, і батьки почуватимуть себе комфортно. Виникає питання: хто цей комфорт повинен створити? Зрозуміло, усі разом. Тільки спільно ми зможемо

створити той неповторний острівець радості, взаєморозуміння, доброзичливості, якого потребує особистість кожного учня, що формується.

Саме тому педагогічний колектив нашої школи прийшов до висновку, що можливість передбачити конфліктні ситуації, попередити прояви агресії у дітей та об'єктивно оцінити стан взаємовідносин між дітьми у класному колективі, з'ясувати виховні завдання кожного класного колективу та школи в цілому дає програма «Універсал». Науковий консультант —

Директор школи, ліцею, гімназії № 4-6'2016

автор програми, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології управління Університету менеджменту освіти НАПН України **Киричук Валерій Олександрович**. Створена ним інноваційна система «*Проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу*» дає можливість побачити особистість кожного учня, кожного вчителя.

Сучасні умови роботи школи вимагають внесення суттєвих змін у зміст, форми і методи роботи з учнями.

Один із напрямків діяльності роботи ЗОШ I-III ступенів №10 м. Вознесенська є психолого-педагогічне проектування соціального розвитку особистості учнів. Це передбачає поступове впровадження у систему роботи школи психолого-педагогічного проектування всього навчально-виховного процесу, а саме: проектування комунікативної активності школярів, створення єдиної системи виховних впливів сім'ї і школи, вдосконалення системи планування та проведення корекційно-виховної роботи.

Цей напрямок передбачає комплексну психолого-педагогічну діагностику, системний якісно-описовий аналіз, психолого-педагогічне прогнозування, постановку цілей та конструювання виховних завдань, моделювання міжсуб'єктної взаємодії, модульну систему планування виховного процесу тощо.

В алгоритмах програми передбачена генерація різних варіантів анкет, що значно підвищує достовірність отриманої інформації при колективному опитуванні учнів у класах та можливість проводити діагностику всіх учасників НВП в online-режимі.

Результатом обробки інформації, занесеної на магнітні носії програми, є, в першу чергу, статистичний аналіз рівня розвитку властивостей і якостей особистості в учнівському колективі, які визначають психологічні й соціальні чинники. Вони в алгоритмах програми систематизуються та піддаються кореляційному аналізу, результати якого можна аналізувати

за допомогою відповідних таблиць, соціометричних та координатно-соціограмних матриць, графіків, діаграм тощо. Отримані результати виводяться на екран монітора ПК та роздруковуються на принтері як за окремими класами, так і в системі зведеної та систематизованої інформації по навчальному закладу.

У програмі передбачено перегляд та друк результатів на конкретного учня в динаміці його особистісного розвитку.

Системний аналіз, що проводиться за результатами діагностики, передбачає отримання інформації про основні проблеми та потенційні можливості розвитку учня, груп учнів, конкретного класу та в цілому навчального закладу.

Кореляційний аналіз, що проводиться за результатами діагностики, передбачає визначення основних проблем та потенційних можливостей розвитку особистості за чотирима напрямками: фізичний, психічний, соціальний, духовний. Програмою передбачено прогнозування розвитку особистості учня на основі факторного аналізу за **51 критерієм**, систематизація проблем та потенційних можливостей за окремими класами.

На основі результатів тестування та анкетування всіх учасників навчально-виховного процесу (учнів, батьків, педагогів) соціально-психологічна служба проводить первинну обробку діагностичної інформації на персональних комп'ютерах та надає діагностичні матеріали класному керівнику для подальшого комплексного аналізу, прогнозування, моделювання, програмування, конструювання та планування виховного процесу.

Ця інформація (результати тестування учнів) є недоступною для інших учнів та батьків.

Програма дозволяє здійснити особистісний підхід до кожної дитини. Це ніколи не зробиш за допомогою психологічних тестів традиційних методик. Крім того, процес спостереження за розвитком особистості відбувається двічі на рік і після кожного

тестування проводиться аналіз та корекція діяльності учня.

Колектив нашої школи тільки на шляху впровадження цієї програми, але вже сьогодні можемо сказати про швидкий процес тестування та обробку тестів, надання рекомендацій класному керівникові з корекції виховного процесу, виходячи з реальних проблем міжособистісних стосунків учнів у міні колективах; врахування особистісних нахилів розвитку учня. Тобто, ми вже впевнилися, що вплинути на результати діагностики ані учитель, ані класний керівник, ані психолог не може. **Програмовий комплекс швидко „виведе на чисту воду” усі спроби необ’єктивного втручання.**

Отже, технології проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу у Вознесенській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів № 10 – багаторівнева система взаємопов’язаних психолого-педагогічних компонентів, яка забезпечує послідовність навчально-виховного процесу і розкриває цілісний характер взаємодії учасників залежно від поставлених цілей і завдань на певному етапі.

Освіта міста Вознесенська ніколи не стояла осторонь новацій, тому управління освіти Вознесенської міської ради на чолі з **Кисільовою Світланною Вікторівною** та директором МНМЦ **Колосовою Людмилою Миколаївною**, кандидатом педагогічних наук, зацікавились впровадженням програми «Універсал» на рівні не однієї школи, а в цілому – освітнього процесу міста. Саме вони стали ініціаторами проведення регіонального семінару «Психолого-педагогічний супровід обдарованої особистості в системі проектування навчально-виховного процесу» для директорів ЗНЗ та завідувачів ДНЗ, практичних психологів міста та заступників директорів з НВР та ВР, запросивши автора програми **Киричука Валерія Олександровича** та психолога вищої кваліфікаційної категорії **Єнотаєву Людмилу Євгенівну**.

Модератор регіонального семінару **Киричук Валерій Олександрович** заці-

кавив усіх присутніх результативністю застосування комплексу. Учасники заходу стали ініціаторами впровадження програми у своїх навчальних закладах.

Час, що пройшов після перших спроб користування програмою, дає нам можливість заявити, що «Універсал» виправдовує покладені на нього сподівання.

Програма «Універсал» дає можливість роздивитися у кожній дитині її світло, тільки у комфортних умовах вона засяє і буде бачити світло інших. Таку можливість нам і надає ця програма, а створити такий засіб могла людина, яка безмежно любить дітей і дбає про їх майбутнє.

Добре спроектоване шкільне життя сьогодні – запорука міцної держави в майбутньому.

Людмила Терзілова

Внедрение „УНИВЕРСАЛА”: практический аспект

В статье автор извещает, что их школа еще на пути внедрения данной программы, но уже могут сказать о ней следующее: при помощи ДПК «Универсал» появляется возможность иметь у ребенка объективную целостную информацию, которая и обеспечивает личностный подход к каждому ребенку в школьном пространстве. Автор заверяет, что этого никогда не сделаешь, если пользоваться психологическими тестами традиционных методов. Автор убежден сам в объективности программного комплекса и других поощряет считать, что «Универсал» способен «вывести на чистую воду» все попытки необъективного вмешательства.

Ключевые слова: «Универсал», целостная объективная информация о ребенке, личностный подход.

Lyudmila Terzilova

The practical aspects of implementation of the "Universal"

The author proclaims that their school is on the way to the implementation of the current program, so they can say the following about it: being assisted by the program "Universal" it is possible to have the coherent and objective information about the student, this provides personal approach to each child at school. The author asserts that this result is very difficult to achieve using only traditional methods of psychological tests.

The author is convinced in the objectivity of program complex and encourages others to believe that "Universal" is able to indicate all the attempts of unobjective interference.

Key words: "Universal", coherent and objective information about the student, personal approach.

Управління
школою

УДК 37.014.5-056.22:613

ФІЗИЧНИЙ БЛОК У СТРУКТУРІ ДПК УНІВЕРСАЛ ТА ДПК ON-LINE

(ДЛЯ АДМІНІСТРАТОРІВ СИСТЕМИ ЗНЗ УКРАЇНИ)

Останнє десятиліття характеризується особливо агресивним впливом шкільного соціального середовища на формування здоров'я школярів. Для медичних працівників, психологів та педагогів прийшов час розглядати дитину не лише як фізичний організм та суб'єкт навчального процесу, а і як комплексну систему з тільки їй притаманними психологічними, фізичними особливостями та соціальними реакціями. У статті обґрунтовується значення фізичного блоку у структурі ДПК «Універсал» та його структура: фактори психолого-педагогічного характеру, які впливають на стан здоров'я школярів, складові елементи фізичного блоку ДПК, показники фізичного розвитку школярів.

Ключові слова: здоров'я школярів, фактори психолого-педагогічного характеру, складові елементи, показники.

**Сергій
РУДЕНКО**

Старший науковий співробітник відділу наукових проблем організації медичної допомоги дітям і матерям Інституту педіатрії, акушерства і гінекології (ІПАГ) НАМН України, доктор медичних наук, лікар вищої категорії, магістр охорони здоров'я

О х о р о н а здоров'я дітей на сьогодні залишається пріоритетною проблемою сучасної медицини. Особливо актуальним є формування здоров'я найбільш масового контингенту дитячого населення – дітей шкільного віку. Саме у шкільні роки ми спостерігаємо надзвичайно стрімку динаміку формування відхилень у стані здоров'я – утворення преморбідних¹ станів

¹ Преморбідний (від лат. *prae* = перед + *morbus* = хвороба); п-й стан – стан організму, що передуює розвитку хвороби /Новий словник іншомовних слів. – К.: Арії, 2008. – 672 с. – С. 493.

та хронічних захворювань. Останнє десятиліття характеризується особливо агресивним впливом шкільного соціального середовища на формування здоров'я школярів. Це відбувається не лише завдяки прямому впливу на стан здоров'я дітей гострих контактних інфекцій, явищ гіпоксії та гіподинамії, порушень режиму та якості харчування, але і через фактори психолого-соціального характеру: високу інтенсивність шкільної програми, темп наростання інформаційного впливу, критичні стани у процесі соціалізації дитини до умов школи та шкільного колективу, порушенні формування ціннісних пріоритетів дитини,

формуванні вад особистісного розвитку та, зокрема, часто неадекватного, травматичного впливу сім'ї.

Для медичних працівників, психологів та педагогів прийшов час розглядати дитину не лише як фізичний організм та суб'єкт навчального процесу, а і як комплексну систему з тільки їй притаманними психологічними, фізичними особливостями та соціальними реакціями.

На кожну дитину мають вплив фактори навколишнього середовища, а в умовах школи значне місце займають фактори психолого-педагогічного характеру, особливо такі, як інтенсивність шкільних програм, соціальна атмосфера шкільного оточення, взаємостосунки школярів між собою та з учителями й ін.

Велике значення для гармонійного формування здоров'я дитини мають стан психічного розвитку, рівень адаптації дитини до шкільного колективу та стан її соціально-комунікативного розвитку. На стан здоров'я дитини впливають також дефекти особистісного розвитку, які часто обумовлюють формування індивідуальних особливостей психо-емоційних реакцій. Важливим для вивчення механізмів формування стану здоров'я дитини є формування ціннісних пріоритетів особистості, розумовий, зокрема креативний розвиток дитини, формування її мотиваційної діяльності. Суттєвий вплив на стан здоров'я та розвиток дитини виявляє психолого-соціальний клімат, який склався у її родині.

Актуальними проблемами залишаються поглиблене вивчення показників здоров'я дитини за час її навчання у школі з урахуванням вікових, гендерних та територіальних відмінностей, зокрема вивчення динаміки показників фізичного розвитку, фізичного здоров'я, стану фізичної та соціальної адаптації дитини до умов школи. Не менш актуальним є висвітлення проблем захворюваності сучасних школярів, аналіз динаміки груп здоров'я та вивчення факторів впливу на формування стану здоров'я дитини. Однією з особливостей дослідження можна вважати саме комплексність,

системність дослідження особливостей впливу на формування функціональних відхилень та хронічних захворювань комплексу специфічних медико-психолого-соціальних чинників.

Існуючий стан профілактичної та оздоровчої діяльності медичних працівників, особливо в умовах реформування та введення системи сімейної медицини не може задовольняти і піддається справедливій критиці з боку багатьох вчених-медиків. Зокрема *однією з найбільш слабких ланок практичної роботи в галузі шкільної медицини є незначна кількість робіт вітчизняних та зарубіжних вчених у напрямку організації системи профілактики та оздоровлення на базі школи по типу функціонального профілактично-оздоровчого центру, який має працювати у рамках навчального процесу. Ідеальним місцем для реалізації програм з охорони здоров'я дітей є саме школа. Удосконалення якості медико-профілактичного забезпечення дітей у загальноосвітніх навчальних закладах стало невідкладним завданням для збереження і зміцнення здоров'я дитячого населення — майбутнього нашої держави, а реалізація в загальноосвітніх навчальних закладах України суто фізіологічного підходу до медичного забезпечення на сьогоднішній день застаріла і потребує проведення модернізації (див.: вріз на С. 232). Проведені соціологічні дослідження показали, що більше 70% школярів та 82% їх батьків відмічають погіршення стану здоров'я дітей саме за час навчання у школі.*

МЕТОДОЛОГІЯ БАЗОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ:

збереження здоров'я дітей під час НП²

Актуальність проблеми обумовлена тим, що вказана проблематика розробляється з урахуванням міжгалузевої взаємодії між медиками, педагогами та психологами. Очікується проведення дослідження з метою визначення рейтингу впливу причин формування преморбідних станів та хронічних захворювань. *Що є первинним — фізіологічні, психологічні чи педагогічні фактори, які*

² НП — навчальний процес

впливають на формування здоров'я дитини у загальноосвітньому навчальному закладі? Після проведення відповідного аналізу та встановлення комплексного діагнозу з'явиться можливість створення індивідуальної програми оздоровлення для

кожної дитини. Відбудеться активізація співпраці медиків, педагогів та психологів. Система медико-психо-педагогічного проектування розвитку дитини дасть можливість здійснити не тільки різнобічне визначення параметрів здоров'я, а також об'єктивізує стан диспансерної роботи і проведення аналізу якості диспансеризації.

Без сумніву, великий вплив на формування здоров'я дітей в умовах школи виявляють фізичні фактори шкільного оточення: порушення санітарно-гігієнічного режиму, внутрішньошкільні та сезонні інфекції, гіподинамія, неадекватний режим дня і харчування та ін., що негативно впливає на їх стан здоров'я і призводить до формування у дітей преморбідних станів, зокрема явища хронічної гіпоксії центральної нервової системи і хронічних захворювань. *Склалась характерна динаміка структури та специфіки захворювань, які можна було б назвати професійними захворюваннями дітей шкільного віку, серед яких захворювання дихальної та нервової систем, опорно-рухового апарату та системи шлунково-кишкового тракту та ін. Велике значення для формування здоров'я школярів має динаміка фізичного розвитку, прискорення розвитку у різні вікові періоди, зокрема прелубертатного та пубертатного періодів, тому проведення досліджень у цьому напрямку має особливу актуальність саме для дітей шкільного віку.*

Особистісно-розвивальний підхід потребує створення інноваційних медико-психолого-педаго-

ФІЗИЧНИЙ БЛОК В СИСТЕМІ «УНІВЕРСАЛ»: обґрунтування його введення

На жаль, ці надзвичайно важливі проблеми не знайшли достатнього висвітлення у сучасній медичній літературі. Медичні працівники часто не враховують психолого-соціальні особливості розвитку дитини і аналізують лише особливості її фізичного розвитку. Це спонукало нас розробити та запровадити у практику «Фізичний блок» в системі Універсал для забезпечення системної роботи з урахуванням впливу комплексу медико-психолого-соціальних чинників та оптимального супроводу школяра в умовах навчального процесу.

Діти шкільного віку є найбільш поширеним контингентом дитячого населення, від здоров'я яких великою мірою залежить здоров'я дорослого населення. Між тим проведені наукові дослідження свідчать про те, що в умовах збільшення емоційного і нервового їх навантаження, порушення режиму праці і відпочинку, недостатньої уваги до фізичного виховання, погіршення якості харчування значно знижені показники їх здоров'я.

Наукові дослідження, які були проведені за програмою «Здоров'я нації» показали, що протягом навчальних років зменшується відносна кількість школярів з гармонійним фізичним розвитком, зменшується кількість здорових дітей, наростає група з хронічними захворюваннями, значна частина має незадовільну адаптацію до навчання та знижені фізичні можливості.

Аналіз організації медичної допомоги школярам показав, що існуюча система огляду дітей, забезпечення їх оздоровлення потребує значного удосконалення.

Значною мірою здоров'я дітей залежить від проведення навчально-виховної роботи в школах, від участі у збереженні здоров'я педагогів, психологів та батьків.

Враховуючи те, що Інститут обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України розробляє психолого-педагогічну технологію проектування навчально-виховного процесу в загальноосвітніх закладах, було вирішено розробити медико-організаційний блок, який буде висвітлювати стан здоров'я школярів та вплив на нього факторів шкільного оточення. Поряд з цим необхідним є вивчення умов життя і виховання дітей в сім'ї – з цього приводу планувалась розробка спеціальної анкети для батьків.

гічних систем, які мають забезпечити повноцінний розвиток кожної дитини стосовно реалізації спільної мети отримання повноцінної освіти та збереження стану здоров'я під час навчального процесу. Досвід роботи вказує на необхідність розвитку специфічного рівня у медико-педагогічній практиці – рівня проектування. Це вимагає використання наукових здобутків до нових навчально-виховних систем та технологій медико-психолого-педагогічної спрямованості через спільну пошукову роботу науковців і практиків через реалізацію міжгалузевих науково-практичних програм.

Варіантом інноваційного підходу є створення системи медико-психо-педагогічного проектування навчального процесу, який базується на основі комп'ютерної програми Універсал 3, розробленої спеціалістами Інституту обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук та Інституту педіатрії, акушерства і гінекології Академії медичних наук. Унікальність програми ґрунтується на детальній розробці механізмів корелятивного зв'язку медичних, соціальних, психологічних та педагогічних чинників, які впливають на формування стану здоров'я дитини, учнівського колективу і загалом школи як домінуючої системи. З'явилась можливість не лише аналізувати чинники виникнення патологічних станів здоров'я дитини, а і проводити глобальну корекцію патологічного процесу через відповідні проектно-рецептурні заходи. Наприклад: ми отримали можливість вивчити залежність між агресив-

СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ФІЗИЧНОГО БЛОКУ ПРОГРАМИ

При визначенні методологічних засад ми орієнтувалися на дотримання наступних умов: максимальна спрощеність занесення інформації в базу даних, інформативність показників, взаємодоповнення, відповідність державним стандартам, практична значимість отриманих результатів.

Проведені дослідження дали можливість обґрунтувати доцільність внесення до автоматизованої психолого-педагогічної системи «Універсал» Інституту обдарованої дитини НАПН України медичного блоку, до якого ввійшли наступні показники:

а) фізичний розвиток (зріст, вага, окружність грудної клітки);	ж) група фізкультури;
б) гармонійність фізичного розвитку;	є) показник фізичного здоров'я (індекс Руф'є);
в) артеріальний тиск;	є) адаптаційний стан дитини;
г) показники соматичного здоров'я;	и) умови життя та виховання дитини в сім'ї;
д) група здоров'я;	к) вплив показника здоров'я дитини на її психологічний стан.

Постало завдання компактного розміщення вказаних розділів у єдиному блоці в рамці єдиного інформаційного поля.

Графічне зображення робочої панелі¹ (див. мал. 1) розбито на основні функціональні блоки, які можна було б узагальнити як:

I. Зона анкетних даних.

II. **Діагноз**, встановлений лікарями при попередньому обстеженні.

III. **Антропометричні дані**: зріст, вага, окружність грудей та артеріальний тиск: вікно для систолічного та діастолічного артеріального тиску.

IV. Індекс Руф'є.

У. Окремим блоком виділяються діагнози, з метою проведення систематизації та комплексної статистичної обробки. Внесено додаткові вікна: 1 (**Вікно діагнозів МКХ 10**) та 2 (**Інші діагнози**).

VI. **Група здоров'я та група фізичної культури**. Дані заносяться оператором згідно результатів експертного висновку лікаря.

¹ Розробка дизайн-проекту робочої панелі проводилась спільно зі спеціалістами Львівської компанії програмного забезпечення «Мета – плюс». При розробці дизайну вікна вводу інформації використовувались поради психологів щодо графічного та тонального оформлення, зручності роботи та позитивного психологічного ставлення операторів.

Мал. 1

Макет графічного зображення робочої панелі для внесення даних медичного блоку

АРТЕРІАЛЬНИЙ ТИСК:

Спеціальна підготовка медичних працівників до обстеження дитини

У вимірюванні цього параметру (йдеться про артеріальний тиск) ми передбачаємо найбільші ускладнення, які можна звести до кількох основних:

1. *Медичні працівники* не вимірюють артеріальний тиск, часто не орієнтуються в методах його оцінки і тому не звикли використовувати показники артеріального тиску у своїй практиці.

2. Наявність відповідної апаратури та володіння технікою вимірювання артеріального тиску – немає дитячих манжет, апарати часто не стандартизовані або старих моделей.

Наведемо для прикладу декілька стандартних вимог до правильного вимірювання артеріального тиску:

а) людина, яка проводить дослідження, повинна мати нормальну гостроту слуху, але навіть при гарному слуху важливо мати високоякісний стетофонендоскоп;

б) за 30 хвилин перед вимірюванням потрібно виключити прийом їжі, фізичне напруження і вплив холоду;

в) перед вимірюванням АТ потрібно спокійно поспити або полежати і розслабитися;

г) вимірювання починається через 5 хвилин після перебування у вищевказаному положенні;

д) при вимірюванні АТ в положенні сидячи спина обов'язково повинна мати опору, тому що будь-які ізометричні напруження негайно призводять до підйому АТ. Середня точка плеча повинна знаходитися на рівні серця (IV міжребер'я);

е) вимірювання виконуються на обох руках пацієнта в положенні:

- сидячи: плече, на яке накладається манжета, розміщене під кутом 45⁰ стосовно передпліччя, яке лежить на горизонтальній опорі;

- лежачи: плече, на яке накладається манжета, розміщене на одному рівні з передпліччям, рука перебуває на горизонтальній опорі;

ж) манжета апарата повинна відповідати довжині й окружності плеча або стегна. Ширина плечової манжети для немовлят повинна бути 2,5-4 см, довжина 5-10 см, для грудних 6-8 см й 12-13 см, для дошкільнят 9-10 см й 17-22 см відповідно; для школярів може використовуватися стандартна манжета шириною 12-13 см. і довжиною 22-23 см; для вимірювання тиску на ногах використовується стандартна стегнова манжета для дітей і дорослих.

Варто пам'ятати: використання непомірно великої манжети дає показники нижче справжніх, а маленької – завищені результати вимірювань. *Щоб уникнути можливих помилок при вимірюванні, необхідно мати всі збережені розміри манжет;*

и) манжета повинна накладатися так, щоб її нижній край розміщувався на 2-3 см. вище ліктьового або колінного згину, а середина гумового мішка доводилася на проекцію плечової або стегнової артерії;

к) перед початком вимірювання в манжету нагнітається повітря до рівня на 20 мм рт. ст. вище того, при якому зникає пульс на променевій артерії;

л) швидкість зниження тиску повітря в манжеті повинна становити 2 мм в секунду, що дозволить забезпечити точність вимірювання ± 2 мм рт.ст. ;

м) за рівень систолічного АТ приймається показник, при якому з'являється регулярний тон

дітини, проблемами хребта, станом роботи щитовидної залози та успіхами у навчальному процесі. *Визначення зони формування проблеми, блоку чинників формування та їх нейтралізація стало реальністю і не потребує великих затрат часу та складної механічної роботи.* При кваліфікованому введенні відповідних показників перед нами постане *реальна картина стану фізичного, психічного, соціального та педагогічного здоров'я дітей закладу.*

У медичний блок програми ми заклали антропометричні показники (зріст, вагу, окіл грудей, показники артеріального тиску) та відповідні комплексні показники – індекс Руф'є, індекс гармонійності фізичного розвитку Пушкарьова, показники адаптації дитини до шкільного оточення, групи по фізичній культурі та групи здоров'я. Крім того, створено програмне забезпечення з адаптацією до міжнародної класифікації хвороб (МКХ 10) з наданням відповідних рекомендацій медичним працівникам, педагогам та батькам відповідно до специфіки стану здоров'я окремої дитини. Програма діє з урахуванням вимог Комітету з біоетики та має відповідні коди доступу, які забезпечують конфіденційність інформації (див. вріз на С. 233).

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ:

алгоритм оцінки індивідуальних показників

I. На малюнку представлено: дві третини правої частини робочого поля займає інформація про порядковий номер обстеження учня/учениці (дату обстеження і номер зрізу), клас, прізвище та ім'я, стать, а також діагноз, встановле-

ний в результаті лікарського обстеження. Праву третину робочого поля займають вікна меншого розміру. Вікна розміщуються паралельно, у відповідності до порядку заповнення.

II. У правому верхньому куті передбачене вікно для введення додаткових даних щодо обстеження, яке може бути проведене на базі школи, наприклад додаткове антропометричне обстеження. Вертикальним стовпчиком із трьох вікон 1 на 1,5 сантиметри знаходяться активні поля для внесення параметрів зросту, ваги та окружності грудей. *Оцінка параметрів антропометричних показників буде проводитись у відповідності до існуючих нормативів по стандартизації з відповідною хромоіндикацією згідно вентиляним групам.*

Стандартні відхилення зросту в таблицях програми позначено індикаторами кольору:

- 0 – високий (червоний); (від 97 центиль і вище);
- 2 – вище середнього (білий); (від 75 до 97 центиль);
- 3 – норма (жовтий); (від 75 до 25 центиль);
- 2 – нижче середнього (білий); (від 25 до 3 центиль);
- 0 – низький (червоний); (від 3 центиль і нижче).

III. Дещо нижче два паралельних вікна для внесення результатів вимірювання артеріального тиску. Цифри „нормального” або „робочого” артеріального тиску у дітей змінюються з віком та в залежності від стану здоров'я й наявності того або іншого захворювання. Протягом усього періоду дорослішання цей показник поступово збільшується. Для нашого дослідження ми будемо використовувати стан-

Короткова, за показник діастолічного – момент зникнення регулярного тону, що відповідає четвертій фазі тонів Короткова; при цьому виконується округлення показників до найближчого знизу парного значення шкали; цей підхід дозволяє уникнути неточностей, пов'язаних з аритмією; таким чином, результати вимірювання можуть закінчуватися тільки на парну цифру (0, 2, 4, 6, 8);

н) *при первинному вимірі:* вимірювання АТ проводиться у положенні лежачи, на обох руках додатково вимірюється АТ й на одній нозі, стоячи, через 2 хвилини після прийняття вертикального положення; *таким чином визначається умовно „базовий тиск”;*

п) *при повторних оглядах:* вимірювання АТ проводиться триразово, з інтервалом між вимірюваннями не більше 10 хвилин; в розрахунок приймається найвищий результат.

Отже існує цілий комплекс вимог, який спеціалістами часто не дотримується.

СЕРЦЕВО-СУДИННА СИСТЕМА ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ:

технологія оцінки функціонального стану

Оцінка проводиться за допомогою проби Руф'є.

Після 5 хвилин спокійного стану у сидячому положенні рахують пульс за 15 секунд (P_1), потім на протязі 45 секунд виконують 30 присідань. Одразу ж після присідань підраховують пульс за перші 15 секунд (P_2) і останні 15 секунд (P_3) першої хвилини періоду відновлення. Присідання виконуються з витягнутими вперед руками.

Учнів пропонують самостійно і голосно проводити рахунок („один”, „два” та ін.), що дозволяє уникнути затримки дихання. Отримані дані записують до протоколу. Під час виконання проби необхідно стежити за збереженням стандартних умов виконання навантаження, за зовнішніми ознаками втоми дитини. Результати оцінюються по індексу, який визначають по формулі Індекс Руф'є (ІР):

$$IP = (4 \cdot (P_1 + P_2 + P_3) - 200) : 10$$

Оцінка праездатності серця (ОПС) за індексом Руф'є наступна:

- менше 0 – атлетичне серце;
- менше 3 – високий рівень функціонального резерву серця;
- 4 - 6 – вище середнього ;
- 7 - 9 – середній рівень функціонального резерву серця;
- 10 - 14 – нижче середнього;
- більше 15 – низький рівень функціонального резерву серця.

Умовні позначення Індексу Руф'є (колір граф в таблиці результатів) наступні:

- 3 – атлетичне серце (жовтий);
- 3 – високий рівень функціонального резерву серця (жовтий);
- 3 – вище середнього;
- 2 – середній рівень функціонального резерву серця (білий);
- 1 – нижче середнього (зелений);
- 0 – низький рівень функціонального резерву серця (червоний).

Для внесення індексу передбачається два варіанти – безпосереднє внесення результатів виміру оператором у вікна P_1 , P_2 та P_3 , та у разі наявності попереднього вимірювання внесення кінцевого результату в окремо виділене вікно – вікно механічного введення.

дартизовані показники артеріального тиску в залежності від віку і статі.

Умовні позначення: (колір граф в таблиці результатів) наступні:

- 0 – високий (червоний);
- 2 – вище середнього (білий);
- 3 – середній «норма» (жовтий);
- 2 – нижче середнього (білий);
- 0 – низький (червоний);
- «с»- систолічний тиск;
- «д» - діастолічний тиск.

За нормальні тиск приймаються показники середнього рівня, показники вище середнього та нижче середнього відносяться у групи ризику формування низького або високого тиску. Діти, показники яких відносяться до граф низького та високого артеріального тиску, підлягають дообстеженню та консультації лікаря педіатра, або кардіолога (технологія вимірювання АТ – у врізі на С. 234).

IV. Наявність затверджених стандартів передбачає розмежування між якісними нормативами на рівні одного міліметра ртутного стовпчика, що за наявності вищевказаних проблем ставить вирішення завдання у важку ситуацію.

Ми ж розуміємо, що вимірювати тиск необхідно, тому будемо намагатись знайти вихід із зазначеної ситуації.

V. В окремий блок виділяється система вікон, пов'язана із показниками індексу Руф'є. Оцінка функціонального стану серцево-судинної системи дітей шкільного віку проводиться за допомогою проби Руф'є³ (з технологією оцінювання – знайомтеся у врізі на С. 235).

Ми можемо вносити як результати вимірювання показників для проведення підрахунку системою, так, в разі наявності показників, і через механічне введення результатів.

VI. В окреме вікно виноситься систематизація і групування діагнозів окремої дитини. Проводиться консультування з практичними лікарями-психологами та психологами-наук-

цями щодо *можливості оцінки впливу діагнозу на психологічний стан дитини та рівень її адаптативних можливостей.*

Передбачені робочі поля для ідентифікації діагнозів, у відповідності до класифікаційної належності. Діагнози будуть автоматично відфільтровані в зону МКХ 10 та інші, що дасть можливість зробити висновок про рівень кваліфікації лікарського персоналу і поставити перед спеціалістами завдання з уточнення діагнозу.

VII. Нижню праву частину панелі займають робочі вікна з визначення **групи здоров'я та групи по фізичній культурі.**

Групи здоров'я визначаються лікарем на основі встановлених діагнозів (результатів обстежень).

Розрізняють 5 груп здоров'я:

- I – здорові діти;
- II – діти з наявністю преморбідних факторів – група ризику формування хронічних захворювань;
- III – діти з наявністю хронічних захворювань у періоді компенсації;
- IV – діти з наявністю хронічних захворювань у періоді субкомпенсації;
- V – діти з наявністю хронічних захворювань у періоді декомпенсації.

Для хромоіндикації груп здоров'я запроваджені наступні умовні позначення (колір граф в таблиці результатів):

- 3 – I група здоров'я (жовтий);
- 2 – II група здоров'я (білий);
- 1 – III група здоров'я (зелений);
- 0 – IV група здоров'я (червоний);
- 0 – V група здоров'я (червоний).

Групи фізкультури визначаються лікарем на основі проведення щорічного обстеження, результатів проведення функціональних проб та оцінки параметрів фізичного здоров'я. Система проводить оцінку трьох груп фізкультури:

- I – основна (здорові діти без відхилень у стані здоров'я);
- II – підготовча (діти з медичними застереженнями до фізичних навантажень, діти після хвороб (реконвалісcentи) та діти із низьким рівнем функціонального резерву серця – за пробою Руф'є);
- III – спеціальна (діти з медичними за-

³Проба Руф'є проводиться згідно спільного наказу Міністерства охорони здоров'я та Міністерства освіти і науки №№ 518, 674 від 29.07.2009 р. «Про забезпечення медико-педагогічного контролю за фізичним вихованням учнів у загальноосвітніх навчальних закладах».

стереженнями та низькими функціональними показниками, які потребують індивідуальної програми занять на уроках фізичної або лікувальної фізкультури).

Умовні позначення (колір граф в таблиці результатів) наступні:

3 – I – «основна» (жовтий);

1 – II – «підготовча» (зелений);

0 – III – «спеціальна» (червоний). Звільнені від занять із фізичної культури діти не підлягають внесенню для обробки.

Підсумковий аналітичний етап фізичного блоку, який дає уявлення про проведені обстеження є **вікно «Результат»**. Вікно «Результат» є дуже важливим для візуалізації аналізу отриманої інформації і прийняття відповідних рішень щодо покращення здоров'я кожної дитини. Тут відображені результати математичної обробки попередніх даних і подається наочний аналіз класу через показники, які характеризують стан здоров'я дітей.

Після прорахування індивідуальних показників **відбувається перерахунок показників для класного колективу**.

Для інформаційного аналізу у вікні будуть подані результати аналізу зросту, окружності грудей, ваги, гармонійності, артеріального тиску, рівня адаптативних можливостей, та індексу Руф'є. Панель «Результат» є відображенням кінцевого етапу досліджень первинної бази даних (див.: вріз на С. 233 та табл. 1 на С. 239).

«ПРОТОКОЛ» ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ: ІНФОРМАТИВНІ ГРАФИ

До складу Протоколу входять **десять** основних **інформативних граф**:

1. Прізвище та ім'я.

2. Зріст – відбувається заключне визначення ростового показника і здійснюється хромоіндикація рівня зросту за п'ятибальною шкалою. *Ми можемо на цьому етапі розрізнати дітей, які мають середній, нижче, або вище середнього, високий або низький зріст.*

3. Окружність грудей (ОГ) – відбувається заключне визначення показника окружності грудей і здійснюється хромоіндикація рівня окружності грудей за п'ятибальною шкалою – *ми можемо визначити дітей, які мають середні, нижче, або вище середнього, високі або низькі показники окружності грудей.*

4. Вага – відбувається остаточне визначення ваги і здійснюється хромоіндикація показника ваги за п'ятибальною шкалою – *ми можемо визначити дітей, які мають середню, нижче або вище середньої, високу або низьку вагу.*

5. Гармонійність – відбувається остаточне визначення стану гармонійного розвитку дитини, а також характер гармонійності розвитку з відповідною хромоіндикацією. Розподіл дітей відбувається відповідно за п'ятьма групами гармонійності: П2 – пікноідний тип з ознаками хронічного захворювання, П1 – пікноідний тип з преморбідними ознаками, гармонійний розвиток, А1 – астеноідний тип з преморбідними ознаками, А2 – астеноідний тип з ознаками хронічного захворювання.

Згідно наших досліджень лише від **20 до 25%** дітей з перевищенням ваги (П2) були індикувані лікарями як діти з перевищенням ваги або ожирінням (про неоднозначну ситуацію з лікарями – на С. 238 і 239).

6. Артеріальний тиск (АТ) – відбувається остаточне визначення показників артеріального тиску і здійснюється хромоіндикація рівня артеріального тиску за п'ятибальною шкалою – *ми можемо розрізнати дітей, які мають середній, нижче або вище середнього, високий або низький артеріальний тиск.*

7. Оцінка працездатності серця (ОПС) (індекс Руф'є) – відбувається заключне визначення показника індексу Руф'є і здійснюється хромоіндикація за п'ятибальною шкалою. *Показники індексу доводяться до відома вчителям фізкультури з метою попередження проявів серцевосудинних перевантажень під час проведення уроків фізичної культури.*

8. Рівень адаптаційних можливостей (РАМ) – відбувається остаточне визначення показника адаптаційного потенціалу і здійснюється хромоіндикація показника адаптації за чотирибальною шкалою – *ми можемо визначити дітей, які мають задовільну, напружену, незадовільну адаптацію та зрів адаптації.* Тож даний **показник є критично необхідний для практичних лікарів, педагогів та психологів.**

9. Група здоров'я – відбувається остаточне визначення групи здоров'я з урахуванням додаткових обчислень і здійснюється хромоіндикація групи здоров'я за п'ятибальною шкалою – *ми можемо визначити дітей, які мають I, II, III, IV та п'яту групи здоров'я.*

10. Група по фізичній культурі – відбувається остаточне визначення групи по фізкультурі з урахуванням додаткових обчислень і здійснюється хромоіндикація показника групи по фізичній культурі за трірівневою шкалою – *ми можемо визначити дітей, які мають основну, підготовчу та спеціальну групи фізичної культури.* Діти із групи звільнених не входять у параметри системи.

Ольга
ВИГОВСЬКА

РЕФЛЕКСІЯ НЕБАЙДУЖОГО ЧИТАЧА

ПРОБЛЕМА № 1:

перевантаження лікарів та як її вирішив автор

Читаючи статтю, стає очевидно: щоб визначити зріст, вагу, окружність грудей та артеріальний тиск лікар має використати спеціальні центильні таблиці, складені з урахуванням віку і статі для кожного учня або учениці, і записати результат. Після цього він повинен вирахувати гармонійність, індекс Руф'є та рівень адаптивних можливостей, використовуючи спеціальні формули, і теж записати результат. Головне, він має співставити те, що отримано, і зробити обчислення для класу і школи (уявити об'єм його роботи допоможуть табл.1 на С. 239 та врізи на С. 234 і С. 235).

Щоб отримати бажаний результат, лікарю треба витратити надзвичайно багато часу на математичні формули і надзвичайно складну процедуру обрахунків й ін. "Який лікар зятеп на такий подвиг сьогодні?", – риторично запитує автор цієї статті, і задається питанням, чи потрібно йому займатись цією нудною/виснажливою/благодійницькою, а отже і непрофесійною роботою? – Звичайно ні! А якщо згадати про дітей, відповідь стане ствердною – **«так»!**

Залишалася лише проблема надзвичайного перевантаження лікарів. Її вирішення перебрав на себе **фізичний блок «Універсалу»** як певний засіб отримання важливої інформації про стан здоров'я дітей. З його допомогою лікар не витрачає багато часу на усілякі обрахунки, а результат отримує достовірний. Відповідно в школі/родині з'явилася можливість створювати оптимальні умови щодо покращення здоров'я кожної дитини.

Так автором створено прецедент для дієвого поліпшення системи охорони здоров'я школярів у спосіб оптимізації медичного супроводу дітей.

ПРОБЛЕМА № 2:

готовність медиків сприяти здоров'ю дітей

Здавалося б: які проблеми можуть бути з вимірюванням артеріального тиску (АТ) у лікарів, якщо більшість з нас самі вимірюють його у себе вдома?

Наш автор привертає увагу читача до ситуації, яка наявна сьогодні в країні, коли **медичні працівники не вимірюють** артеріальний тиск, часто **не орієнтуються** в методах його оцінки і тому **не звикли** використовувати показники артеріального тиску у своїй практиці. Більш того, наголошує, що існують стандартні вимоги щодо правильного вимірювання артеріального тиску, яких, на жаль, **спеціалісти часто не дотримуються.**

Знайомлячись зі статтею автора для цього специвипуску журналу, мене приголомшила ситуація, яка склалася у нас в країні стосовно профілактики здоров'я дітей у школах: його більш ніж незадовільний стан, а головне – чи можемо виправити і що треба для цього зробити.

Щоб актуалізувати увагу читачів до зазначеної проблеми, зробила аналітичну підбірку позицій і думок автора і представила Вашій увазі їх узагальнений варіант. Знайомтеся!

ПОТРЕБУЄМО НОВОГО ЛІКАРЯ: що робити?

Зазначений у проблемі № 2 стан спричинено, з *одного боку*, рівнем кваліфікації лікарського персоналу, зокрема й недостатнім рівнем його інформованості, з *другого* – відсутністю відповідної апаратури, тоді як наявна часто не стандартизована або старих моделей (про це йдеться і у врізах на С. 234 та С. 235). Наслідком зазначеного стала тотальна недовіра громадян країни діагнозам лікарів, а найголовніше – маємо недостатньо дієву охорону здоров'я, зокрема **медико-профілактичне забезпечення дітей у ЗНЗ**, яке є

найслабкішою ланкою практичної роботи в галузі шкільної медицини.

Тому автор і говорить, що «на жаль...», але ...знаходить певні рішення виходу з ситуації, що склалася в системі охорони здоров'я:

- Щоб нівелювати/компенсувати недостатній рівень поінформованості лікарів, ми, наголошує автор, змушені вносити додаткові вікна: 1 (Вікно діагностів МКХ 10) та 2 (Інші діагнози – про це у врізі на С. 233).
- Для ідентифікації діагностів у відповідності до класифікаційної належності передбачено робочі поля, де діагнози будуть автоматично відфільтровані в зону МКХ 10 та інші, що дасть можливість зробити висновок про рівень кваліфікації лікарського персоналу і поставить перед спеціалістами завдання з уточнення діагнозу.
- «Сьогодні ми стоїмо перед проблемою окремої оцінки результатів систолічного та діастолічного артеріального тиску: показник виявився найбільш важким для інди-

кації у зв'язку з необхідністю проведеного точного вимірювання (до 1 мм. рт. ст.).»

Автор наголошує на спеціальній підготовці медичних працівників, у першу чергу, до обстеження дитини. Його пропозиція варта підтримки як громадськості, так і урядовців, хто вирішує ці проблеми.

Маю надію, дорогий читачу, що згодом і кваліфікація українських медиків стане достатньою, і охорона здоров'я дітей – ефективною.

Забезпечення якісного медичного супроводу здоров'я дітей у школах країни вже сьогодні залежить, як ми могли переконатися і за цією статтею, від багатьох чинників, зокрема – від ініціативи та бажання всіх причетних до збереження здоров'я дітей, тож і від Ваших нестандартних управлінських рішень, і вони – за Вами, шановний Читачу!

Таблиця 1

«Протокол» фізичного розвитку

№	Прізвище, ім'я	Ріст	Окр. грудей	Вага	Гармонійність	АД	ОПС	РАМ	Гр. здоров'я	Гр. фіз.
1	Александренко Юлія	середній	середня	в.сер.	д/г П2	високий	добре	Напружена	третя	підготов.
2	Галатюк Катерина	н.сер.	н.сер.	н.сер.	гарн.	високий	погано	Напружена	перша	підготов.
3	Ганусевич Єлизавета	середній	середня	середня	гарн.	в.сер.	добре	Напружена	перша	основна
4	Гончар Аліна	середній	н.сер.	н.сер.	гарн.	високий	задовіл.	Напружена	третя	підготов.
5	Гончарук Дар'я	н.сер.	середня	середня	д/г П1	високий	погано	Незадов.	третя	підготов.
6	Дуб Аліна	середній	середня	середня	д/г П1	високий	добре	Напружена	друга	основна
7	Дибка Дмитро	н.сер.	низька	середня	гарн.	високий	задовіл.	Напружена	перша	основна
8	Домарещко Юлія	середній	н.сер.	н.сер.	гарн.	низький	добре	Незадов.	перша	основна
9	Дрофа Катерина	високий	низька	висока	д/г А1	високий	погано	Зрів.		
10	Жариков Кирило	в.сер.	середня	в.сер.	гарн.	високий	задовіл.	Незадов.	перша	основна
11	Карпенко Павло	високий	висока	висока	д/г П1	високий	задовіл.	Напружена	друга	основна
12	Ковальчук Владислава	середній	н.сер.	середня	д/г А1	високий	добре	Задов.	третя	підготов.
13	Колос Давид	високий	н.сер.	в.сер.	д/г А1	високий	задовіл.	Напружена	перша	основна
14	Кравченко Дар'я	середній	н.сер.	в.сер.	д/г П1	низький	погано	Задов.	перша	підготов.
15	Кравченко Лілія	середній	середня	середня	гарн.	високий	погано	Зрів.	перша	підготов.
16	Лесів Максим	середній	низька	висока	д/г А1	високий	задовіл.	Незадов.	перша	основна
17	Малюцька Марія	в.сер.	середня	в.сер.	гарн.	низький	погано	Напружена	перша	підготов.
19	Прокотченко Володимир	в.сер.	середня	в.сер.	д/г А1	високий	задовіл.	Напружена		
20	Приходько Маріана	середній	в.сер.	середня	д/г П1	високий	задовіл.	Напружена	третя	підготов.
21	Радзевич Ангеліна	в.сер.	в.сер.	середня	гарн.	високий	задовіл.	Напружена	перша	підготов.
22	Сибатрова Маріана	середній	н.сер.	в.сер.	гарн.	високий	задовіл.	Напружена	третя	підготов.
23	Скоробоган Марія	в.сер.	середня	середня	гарн.	високий	задовіл.	Напружена	перша	основна
24	Смілена Євгенія	в.сер.	висока	висока	д/г П2	високий	добре	Незадов.	третя	основна
25	Стойок Катерина	в.сер.	висока	висока	д/г П2	високий	добре	Незадов.	друга	основна
26	Тихандя Марія	н.сер.	н.сер.	н.сер.	гарн.	високий	погано	Напружена	третя	підготов.
27	Тренбан Оксана	в.сер.	середня	в.сер.	гарн.	високий	задовіл.	Напружена	третя	підготов.
28	Філагова Олександра	середній	в.сер.	в.сер.	д/г П1	низький	погано	Задов.	третя	підготов.
29	Шостак Назар	в.сер.	в.сер.	в.сер.	д/г П1	високий	погано	Напружена	друга	підготов.
	Шкала 1	0%	10,7%	0%	10,7%	14,3%	0%	10,7%	42,9%	39,3%
	Шкала 2	14,3%	28,6%	14,3%	25%	0%	60,7%	14,3%	53,6%	
	Шкала 3	42,9%	35,7%	32,1%	46,4%	0%	25%	21,4%	35,7%	0%
	Шкала 4	32,1%	14,3%	35,7%	10,7%	3,6%	42,9%	7,1%	0%	0%
	Шкала 5	10,7%	10,7%	17,9%	7,1%	82,1%	32,1%	7,1%		

ВИСНОВКИ

Отже, поданий аналіз методологічної концепції статистичного дослідження може бути запропонований як базовий для проведення подальших досліджень.

Результати отриманого аналізу можуть бути оброблені з використанням системи статистичної обробки даних SPSS через методики моно та багатофакторного математичного аналізу.

Насьогодні до введення у практику готуються нові версії програми, у які вводяться значні позитивні якісні

зміни оперативного інформативного змісту.

Чим наявність «фізичного блоку» в системі «Універсал» реально допоможе освітянам і медикам, зокрема керівнику навчального закладу?

- Розроблений інформативний блок щодо характеристик фізичного розвитку класних колективів і школи відтепер надає користувачу можливість отримати класифікаційні характеристики та рекомендації щодо діагнозів та функціональних станів кожної дитини. *Такі рекомендації щодо фізичного розвитку дитини і стану її здоров'я розроблено для медичних працівників, психологів, педагогів, батьків та учнів.*
- Така інформація стає необхідною для контролю стану здоров'я дітей в режимі in-time (на момент обстеження), вдосконалення проведення диспансерного обслуговування та створення системи тест-контролю якості диспансеризації, запровадження або покращення системи профілактики та оздоровлення школярів на базі ЗНЗ, покращення співпраці між медичними працівниками, психологами, педагогами, батьками та дітьми.
- Наявність «фізичного блоку» в системі «Універсал» та «Універсал online» дає можливість керівнику навчального закладу модернізувати систему інформаційного забезпечення та тест-контролю стану здоров'я дітей різних вікових категорій з урахуванням статевих особливостей.
- *Хоча, безумовно, робота з програмою і потребує попереднього тренінгу*, бо існують деталі щодо інтерпретації отриманих результатів та адаптації їх до психолого-педагогічних чинників, та **розроблений алгоритм є простим у використанні**, не потребує додаткових фінансових вкладень для застосування і **дає можливість керівнику закладу досягнути якісних успіхів у покращенні ефективності навчання дітей без шкоди для стану здоров'я.**

Сергей Руденко

Физический блок в структуре ДПК «Универсал» и ДПК on-line

(для администраторов системы ОУЗ Украины)

В статье обосновывается значение физического блока в структуре ДПК «Универсал» и его структура: факторы психолого-педагогического характера, влияющие на состояние здоровья школьников, составляющие элементы физического блока ДПК, показатели физического развития школьников. Использование «физического блока» в системе «Универсал» и «Универсал on-line» помогает руководителю учебного заведения модернизировать систему информационного обеспечения и тест-контроля состояния здоровья детей разных возрастных категорий с учётом гендерных особенностей.

Ключевые слова: здоровье школьников, факторы психолого-педагогического характера, составляющие элементы, показатели.

Sergiy Rudenko

The physical block in the structure of the DPC and DPC Universal on-line

(for system administrators of educational institutions in Ukraine)

The last decade is characterized by especially aggressive school social environment on the formation of schoolchildren's health.

It is time for medical workers, psychologists and educators to consider the child not only as a physical organism and a subject of educational process but also as a comprehensive system with its inherent psychological, physical characteristics and social reactions.

The article states the importance of physical block in the DPC Universal structure and its formation: psycho-pedagogical factors that affect the health of schoolchildren, constituent elements of the physical DNA block and indicators of physical development of schoolchildren.

Key words: pupils health, psycho-pedagogical factors, constituent elements, indexes.

МОЖЛИВОСТІ УЧИТЕЛЯ-ПРЕДМЕТНИКА В ДПК «УНІВЕРСАЛ 4-ONLINE»

Управління
школою

УДК 37.011.3-051:
37.091.2

У статті розкриваються особливості роботи учителя-предметника в ДПК «Універсал 4 – online», а саме: створення графічної сітки, створення сюжетної лінії проекту вчителя-предметника, створення календарного плану, створення нового авторського навчального плану, створення сценарію (конспекту) уроку. Сучасний вчитель має враховувати ту обставину, що цілеспрямована навчально-виховна робота можлива лише за заздальгідь продуманими навчально-виховними проектами, що забезпечать особистісно-розвивальний підхід до розвитку учня та надасть можливість перетворювати навчально-виховну роботу із мало впорядкованої сукупності дій на цілісний навчально-виховний процес.

Юлія ВЕСЕЛКА

Позаштатний науковий співробітник ІОД НАПН України, м.Київ

Ключові слова: ДПК «Універсал 4-online», учитель-предметник, проект, психолого-педагогічні технології, навчальний проект вчителя-предметника.

Діагностично-проектувальний комплекс функціонує на основі восьми взаємозалежних і взаємодоповнюючих психолого-педагогічних технологій, а саме: діагностика, аналіз, конструювання, програмування, моделювання, планування, творення, реалізація, що складають цілісну навчально-виховну систему загальноосвітнього навчального закладу.

Для користувача «Учитель-предметник» в діагностично-проектувальному комплексі «Універсал 4-online» створені можливості для проектування особистісно-розвивального змісту уроку.

Зазначимо, що ДПК «Універсал» розрахований

на вчителів усіх класів ЗОШ. Основні джерела змісту – навчальні програми, затверджені Міністерством освіти та науки України.

Зазначимо, що у технологічному модулі програмування створюється графічна сітка вчителя-предметника. Особливістю графічної сітки є те, що вчитель-предметник може сам вибирати той клас, який потрібен йому для роботи. Також це стосується навчальних груп, з якими буде працювати вчитель-предметник. Безперечно, перевагою створення графічної сітки є те, що вчитель може працювати з календарними планами ЗОШ.

Для того, щоб працювати в індивідуальному режимі,

УЧИТЕЛЬ-ПРЕДМЕТНИК В ДПК «УНІВЕРСАЛ» ТА ТРАДИЦІЙНІЙ СИСТЕМІ

Учитель-предметник має широкі можливості у роботі з ДПК «Універсал».

Навчальні заклади, що працюють за системою «Універсал», конструюють завдання навчального закладу та психолого-педагогічні задачі особистісного розвитку учнів на основі прогнозування та аналізу виявлених проблем потенційних можливостей розвитку особистості учнів. У комп'ютерному комплексі «Універсал» передбачені можливості для учителів-предметників навчального закладу здійснювати проектування змісту навчально-виховної роботи, програмування предметно-орієнтованого змісту, моделювання проблемно-цільового змісту та планування реалізації особистісно-орієнтованого змісту за допомогою взаємозв'язаних технологічних модулів «Програмування», «Моделювання», «Планування», «Творення». Усі вчителі мають унікальну можливість працювати у єдиній системі над рішенням спільних визначених завдань [1].

Учитель-предметник за допомогою комплексу може здійснювати наступне:

1. Проектувати завдання та цілі навчальної програми на конкретні психолого-педагогічні задачі особистісного розвитку учнів класного колективу.
2. Створювати сценарії уроків та навчальні програми.
3. Використовувати Демо-версію банку навчальних програм.
4. Обирати найбільш доцільні та ефективні програми для кожного конкретного класу.
5. Проектувати завдання та цілі навчальної програми на конкретні психолого-педагогічні засади особистісного розвитку учнів класного колективу.
6. Можливість створювати різні типи планів в автоматичному режимі.
7. Здійснювати психолого-педагогічну корекцію проблем та розвитку потенційних можливостей кожного учня.

Загальновідомо, що великий відсоток вчителів-предметників намагаються працювати у звичній традиційній класно-урочній системі, уникають використання інноваційних технологій у практиці роботи, не беруть участь у проектній діяльності. Це можна пояснити такими причинами, як:

1. Відсутність будь-яких знань про інноваційні технології навчання та виховання.
2. Небажання відходити від звичних шляхів, які вже є зрозумілими та вдосконаленими за роки праці в ЗОШ.
3. Звичка до авторитарних методів навчання та виховання.
4. Недостатній рівень знань та педагогічної майстерності.

Не можна сказати, що у школах, які працюють за традиційною класно-урочною системою, *учителі не намагаються розвивати особистість учня*. У багатьох випадках учителі це роблять *підсвідомо*. *Навіть при наявних результатах діагностичних досліджень, одиниці використовують отримані знання на практиці, що виключає системність і знов веде до стихійного розвитку або взагалі ні до чого не веде*. Від цього витікають міфологічні завдання навчального закладу. *Учителі не знають природи проблем у розвитку дитини відповідно і не знають, що саме розвивати в ній.*

адміністратор навчального закладу надає користувачеві логін та пароль, під яким вчитель-предметник може заходити до банку даних.

Також доповнимо, що технічно вчитель-предметник під час створення графічної сітки може групувати предмети, додавати та вилучати предмет, змінювати класи та їх назви, створювати нові навчальні групи, завантажувати демонстраційну графічну сітку, яка потім зберігається.

У технологічному модулі «Моделювання» проводиться проектування сюжетної лінії навчально-виховних проектів навчального закладу, класних колективів тощо.

У цьому модулі знаходиться банк навчальних програм 1-11 класів. Вчитель-предметник, готуючись до уроку, може використовувати необхідну йому для уроків навчальну програму, яка містить актуальність, цілі, завдання програми, саму програму з етапами та елементами уроків. Набагато менше витрачається часу вчителем-предметником, якщо він має повну навчальну програму, яка розроблена відповідно до вимог МОН України.

Також модуль «Моделювання» містить тактико-виховні задачі класу на 2 семестри, що конструюються класним керівником, який паралельно є і вчителем-предметником. Соціально-психологічна служба також має можливість конструювати ці задачі.

Значимо, що при виборі навчальної програми вчитель-предметник порів-

нює певну тактичну задачу із завданням програми.

Також вчитель-предметник у моделюванні може створювати навчальні проекти, додавати до нового проекту модулі та міні-модулі, здійснювати цілепокладання, щоб в подальшому здійснювати цілепокладання та проектувати зміст навчального проекту. Щоб проект був цікавішим та різноманітним вчитель-предметник має можливість прикріпляти презентації, файли з ілюстраціями у вигляді таблиць, схем, презентацій.

Зазначимо, що застосування проектів в загальноосвітньому навчальному закладі створює інноваційно-розвивальне середовище, що забезпечує:

- набуття нового досвіду,
- мотивацію навчальної діяльності учнів,
- орієнтацію на особистісний та колективний досвід,
- набуття учнями як індивідуального, так і групового досвіду,
- інтерактивну організацію освітньої діяльності колективу закладу,
- орієнтацію на креативний розвиток особистості.

Перевагою застосування проектів у модулі «Моделювання» є те, що вчитель-предметник застосовує велику кількість дидактичних підходів: сумісне навчання, дискусія, мозковий штурм, навчання у процесі діяльності, рольові ігри, проблемне навчання, командне навчання тощо. Також під час роботи з навчальними проектами підвищується інтерес учнів до

Не знають як навчати саме цю особистість, який вид діяльності запропонувати, щоб розкрити її потенційні можливості. Для того, щоб подолати ці проблеми, існує ДПК «Універсал».

Для створення навчального проекту учителя-предметника на основі демонстраційної програми використовуються технологічні модулі «Програмування», «Моделювання», «Планування» та «Творення».

Ці модулі розроблені для проектування змісту навчальних проектів, створення нових навчальних програм, календарного планування та створення сценаріїв уроків з особистісно-розвивальним змістом.

У ДПК «Універсал» всі проекти зберігаються, а демонстраційний банк поповнюється.

Щодо створення навчальних програм, то вчитель має можливість вибрати потрібну програму із завантажених в банк програм, звертаючи увагу на структурні компоненти програми та її складову змістовну частину: пояснювальну записку, мету, завдання, календарне планування тощо.

Програма перетягується на поле моделювання стільки разів, скільки навчальних проектів планується створити.

За необхідністю вчитель-предметник може внести зміни до структурних елементів навчального проекту.

При створенні календарного плану вчитель-предметник завдяки добрій структуризації комплексу обирає конкретний клас, рік та предмет.

Коли активується предмет, він проектується на граф-сітку, так само з уроками, коли активується предмет, вчитель-предметник лише натискає кнопку «Проектувати».

Також в комп'ютерному режимі визначаються дати проведення уроків, які календаризуються та друкуються у PDF-форматі.

За допомогою значка вчитель-предметник може працювати з таблицею за необхідністю, тобто збільшувати таблицю, переглядати календарне планування та вносити зміни, якщо це потрібно.

Щоб створити власний проект, вчитель-предметник має свій логін та пароль для роботи у ДПК «Універсал 4-онлайн».

У роботі над авторським проектом учителя-предметника використовуються технологічні модулі:

Технологічний модуль	Вид роботи
Програмування	Графічна сітка вчителя-предметника
Моделювання	Сюжетна лінія проекту
Планування	Календарне планування вчителя-предметника
Творення	Сценарій (конспект) уроку

У технологічному модулі «Творення» створюються корекційно-виховні та навчальні сценарії з особистісно-розвивальним змістом для роботи учителів-предметників.

Програмою передбачено автоматичне переведення учнів до наступних класів з урахуванням позакласної диференціації, перегляд та друк результатів моніторингу розвитку конкретного учня в динаміці його особистісного розвитку, моніторинг розвитку учнів класних колективів та навчального закладу, характеристики на учня та класний колектив, конкретні рекомендації з корекції розвитку учня та класного колективу тощо.

предмета під час виконання завдань проєктів.

У технологічному модулі «Творення» учителем визначається мета міні-модуля (уроку), завдання, обладнання, затверджується або змінюється дата проведення, створюється сценарій уроку з урахуванням навчальних задач та задач особистісного розвитку дітей (конструюються психологічною службою навчального закладу).

Під час роботи з технологічним модулем «Творення» вчитель-предметник має можливість відкрити конкретний предмет та модуль (міні-модуль), написати мету, завдання, обладнання

уроку, затвердити або скорегувати дату проведення міні-модуля, для чого обирається конкретний клас та семестр. Клас та семестр відкривається для відкриття задач особистісного розвитку учнів класного колективу.

Також вчитель-предметник може додавати етап уроку, додавати елемент міні-модуля (вид діяльності учителя та учнів на уроці), визначити час проведення кожного елементу уроку та порівнювати зміст міні-модуля із задачами особистісного розвитку учнівського колективу, визначити форму роботи, а саме індивідуальну, групову або колективну та спроектувати учасників і відповідальних.

Сценарій уроку можна роздрукувати за допомогою приладу для друку.

Таким чином, ми бачимо, що вчитель-предметник має можливість систематизувати свою роботу в ДПК «Універсал», визначити мету міні-модуля (уроку), завдання, обладнання, затвердити або змінювати дати проведення, створювати сценарії уроку з урахуванням навчальних задач та задач особистісного розвитку дітей. Необхідно пам'ятати, що сучасний вчитель має враховувати ту обставину, що цілеспрямована навчально-виховна робота можлива лише за заздальгід продуманими навчально-виховними проєктами, що забезпечать особистісно-розвивальний підхід до розвитку учня та нададуть можливість перетворювати навчально-виховну роботу із мало впорядкованої сукупності дій на цілісний навчально-виховний процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Киричук В. О. Технології проєктування обдарованості в комп'ютерному комплексі «Універсал-4»: навч.-метод. посіб. / Киричук В. О. — К. : Інфосистеми, 2010. — 98 с.
2. Метод проєктів у навчальному процесі / укл. М. Б. Романовська. — Харків : Ранок, 2007. — 160 с.
3. Луков В. А. Социальное проектирование: учеб. пособие / Луков В. А. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Изд-во Моск. гум.-соц. академии : Флинта, 2003.

Юлія ВЕСЕЛКА

Возможности учителя-предметника в ДПК «Универсал 4-ONLINE»

В статье раскрываются особенности работы учителя-предметника в ДПК «Универсал 4 ONLINE», а именно: создание графической сетки, создание сюжетной линии проекта учителя-предметника, создание календарного плана, создание нового авторского учебного плана, создание сценария (конспекта) урока. Современный учитель должен учитывать, что целенаправленная воспитательная работа возможна только по заранее продуманным учебно-воспитательным проектам. Это обеспечит личностно-развивающий подход к развитию ученика и создаст условия для превращения учебно-воспитательной работы из малоупорядоченной суммы действий в целостный учебно-воспитательный процесс.

Ключевые слова: ДПК «Универсал 4 online», учитель-предметник, проект, психолого-педагогические технологии, учебный проект учителя-предметника.

Yuliya Veselka

The possibilities of a subject teacher in DPC «UNIVERSAL 4 ONLINE»

The article reveals the peculiarities of subject teacher work in the DPC «Universal 4 - online», namely: creation of a graphic grid, creation of a project storyline, creating a calendar plan, a new curriculum and creation of a lesson scenario. Modern teacher should take into account the fact that the purposeful educational work is possible only considering the premeditated educational projects that will provide personal and developmental approach to student's growth and will provide an opportunity to transform educational work from slightly ordered set of actions to a holistic educational process.

Key words: diagnostic and projecting complex «Universal 4 - online», subject teacher, project, psychological and educational technologies, educational project of a subject teacher.

ПОРІВНЯННЯ СПЕЦИФІКИ РОБОТИ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ В ТРАДИЦІЙНІЙ СИСТЕМІ ТА СИСТЕМІ ПРОЕКТУВАННЯ

Управління
школою

У статті відображено особливості організації роботи практичного психолога освітнього закладу. Висвітлено особливості роботи психологічної служби в діагностично-проектувальному комп'ютерному комплексі „Універсал”.

УДК 37.091.12:
159-051

Ключові слова: практичний психолог в системі освіти, проектування.

Свою роботу практичний психолог буде у відповідності із широкою нормативною базою: Конституцією України, Закону України «Про освіту», Положенням про психологічну службу системи освіти України», Положенням про психологічну службу системи освіти України, Положенням про експертизу психологічного інструментарію, а також посадовою інструкцією, статутом, нормативно-правовими актами школи, трудовою угодою тощо. Основними напрямками діяльності шкільної психологічної служби є психологічна діагностика, психологічна профілактика, розвиток, корекція та консультування.

Аналіз спеціалізованої літератури та практики роботи експериментальних навчальних закладів дозволяє виокремити найпоширеніші проблеми практичних психологів, що працюють в освітніх закладах:

- технічні (проблеми організації робочого дня, розподілу часу, матеріальні труднощі тощо);
- методичні (брак якісної літератури, методик тощо);
- практичні (труднощі в налагодженні співпраці із педагогічним колективом, незнання особливостей використання окремих психологічних методів, методик тощо).

У роботі практичного психолога можна виокремити три взаємопов'язані компоненти: систематичне відслідковування психолого-педагогічного статусу дитини і динаміки його психічного розвитку в про-

**Марина
МЕЛЬНИК**

Науковий співробітник ІОД НАПН України, кандидат педагогічних наук

Директор школи, ліцею, гімназії № 4-6'2016

цесі шкільного навчання; створення соціально-психологічних умов для всебічного та гармонійного розвитку особистості учня; створення спеціальних

соціально-психологічних умов для надання допомоги дітям, які мають проблеми в навчанні, психологічному розвитку [1]. Варто зауважити, що практичний психолог будує свою роботу у тісному зв'язку із усіма учасниками навчально-виховного процесу, що, доволі часто, не сприяє полегшенню його роботи.

Враховуючи вище зазначене, робота практичного психолога в освітньому закладі повинна будуватись системно задля оптимального вирішення професійних завдань [2]. Досвід роботи психологічної служби в системі освіти України вказує на необхідність розвитку специфічного рівня у практичній психології – рівня проєктування науково-психологічних знань на практичні проблеми сучасного навчального закладу. Реалізації зазначеного сприяє діагностично-проєктувальний комп'ютерний комплекс „Універсал” (автор В. О. Киричук). На сьогодні згаданий комп'ютерний комплекс працює в двох режимах – локальному („Універсал 3”) та онлайн („Універсал 4 online”) [3].

У ДПК „Універсал” міститься вісім взаємопов'язаних технологій: психолого-педагогічна діагностика; системно-комплексний аналіз та прогнозування; конструювання завдань навчального закладу та задач особистісного розвитку; програмування навчально-виховних програм; моделювання сюжетної лінії проєктів; планування роботи учасників навчально-

Таблиця 1

Діагностика розвитку особистості учня в ДПК „Універсал”

Рівні розвитку	Основні завдання діагностики	Методики ДПК „Універсал”
Фізичний розвиток	Кількісні і якісні зміни у розвитку форм і функцій фізичних якостей організму	Блок фізичного розвитку ДПК „Універсал”
Психічний розвиток	Вивчення психологічних особливостей учнів, що впливають на їх навчання та розвиток	ДВОР. Ставлення батьків. Домінуюча система сприйняття. Навчальна активність
Соціальний розвиток	Дослідження соціально-психологічної адаптованості у навчально-виховному колективі, динаміки життєвої активності в різних видах діяльності	Діагностичний комплекс «Соціум» на основі соціометричних та координатно-соціограмних методик та методик «Ціннісні орієнтації» та «Життєва активність» (В. О. Киричук)
Духовний розвиток	Вивчення особливостей ціннісних пріоритетів особистості	«Ціннісні пріоритети» (С. Тищенко)

Рис. 1

Створення проєктів психологічної служби в ДПК „Універсал”

виховного процесу; творення корекційно-розвивальних сценаріїв; реалізація особистісно-розвивального змісту.

Організація та проведення комплексної діагностики учасників НВП (учнів, батьків, педагогів) можливе в традиційному режимі (анкета, бланк) або в діалоговому он-лайн режимі. Предметом діагностики та статистично-кількісного аналізу рівня розвитку властивостей і якостей особистості є фізичний, психічний, соціальний і духовний (табл. 1).

Система моніторингу особистісного розвитку учня, зрізи якого до-

цільно проводити двічі протягом навчального року (травень, грудень), дають можливість проводити аналіз розвитку учнів, порівнювати його з прогнозованим, відслідковувати закономірності розвитку окремих учнів, груп чи класних колективів.

Результати комплексної діагностики дають можливість провести статистично-кількісний аналіз розвитку як особистості учня, так і вихованців у класних колективах в цілому. Варто зауважити, що програмою „Універсал” передбачено відслідковування розвитку особистості учня, класного колективу та навчального

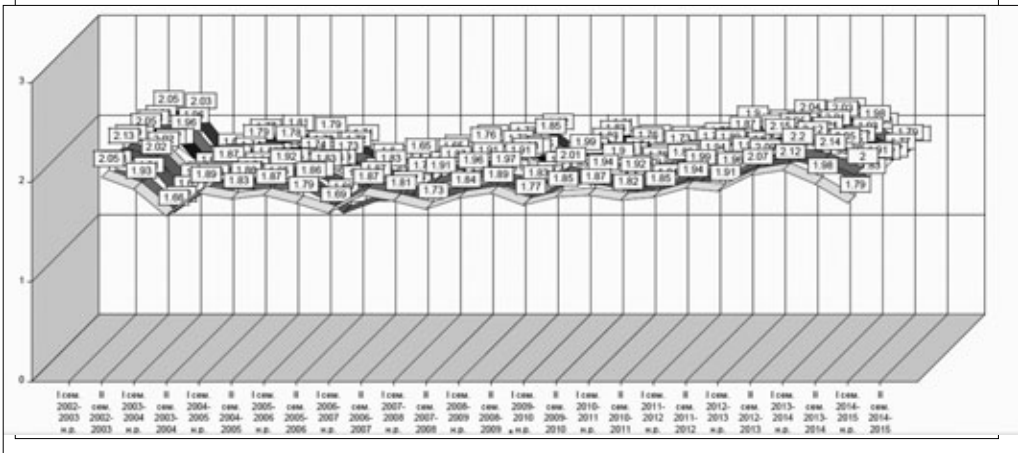
Моніторинг особистісного розвитку учня

Рис. 2

Моніторинг розвитку навчального закладу

Рис. 3

Таблиця 2

Робота практичного психолога в традиційній системі та системі проектування

Види діяльності	Результати	Затрачений час	
		Традиційна система	Система проектування
Виготовлення діагностичного інструментарію	Інструментарій для проведення комплексної діагностики (анкети, бланки, діагностичні списки)	1 робочий день на тиждень	1 год.
Проведення комплексної психолого-педагогічної діагностики та аналізу учасників НВП	Таблиці, графіки, матриці, діаграми тощо	Не можливо	1 клас – 30 хв.
Аналіз та прогнозування результатів діагностики учасників НВП	Статистично-кількісний аналіз та прогнозування особистісного розвитку на семестр	Не проводиться	10 хв.
Конструювання задач особистісного розвитку учнів	Задачі особистісного розвитку на семестр	Не проводиться	1 клас – 15 хв.
Створення корекційно-розвивального банку програм	Банк програм і тренінгів для соціально-педагогічної служби	1 програма-1-2 робочих дні	1 програма – 40 хв.
Створення проектів роботи психологічної служби	Проект роботи психологічної служби на навчальний рік	Не створюють	1 год.
Планування роботи практичного психолога і соціального педагога	Три типи планів (графічний, календарний, системно-комплексний)	1 робочий день	40 хв.
Створення корекційно-розвивальних сценаріїв та тренінгів	Сценарії тренінгів та корекційних занять	2-3 години	1 сценарій – 15 хв.
Моніторинг особистісного розвитку учнів класного колективу, навчального закладу	Аналіз динаміки розвитку учня, класного колективу, навчального закладу	Не проводиться	5 хв.

закладу, порівнювати його з прогнозованим, відслідковувати закономірності розвитку окремих груп учнів, класних колективів (див. рис. 2, 3).

Визначені проблеми та потенційні можливості учасників НВП систематизуються на індивідуальні, групові, колективні. Діагностичні дані в таблицях, діаграмах, матрицях, характеристиках тощо за допомогою комп'ютерної програми роздруковуються для подальшого статистичного аналізу в системі психолого-педагогічного моніторингу особистісного розвитку учня та педагога.

Комплексна діагностика всіх учасників навчально-виховного процесу та статистично-кількісний аналіз дає можливість визначити основні проблеми та потенційні можливості з метою подальшого конструювання психолого-педагогічних задач особистісного розвитку учнів та проектування на їх основі особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу. Саме на вирішення поставлених завдань навчального закладу та задач особистісного розвитку учнів будуватиметься вся подальша робота педагогічного колективу. Зокрема для оптимальної роботи класного керівника практичний психолог, після проведення діагностики, видає візитну картку класу, де вказані основні проблеми та потенційні можливості учнів класу.

ДПК „Універсал” також передбачено можливість

створення проектів психологічної службою на основі програм: побудова проектів з врахуванням визначених діагностикою проблем учнів, класних колективів (див. рис. 1).

Окремо варто наголосити на можливостях планування роботи психологічної служби освітнього закладу в ДПК „Універсал”. Аналіз досвіду роботи експериментальних навчальних закладів показав, що багато практичних психологів будують свою роботу не системно: психологічна діагностика, корекційно-розвивальна та просвітницька робота не пов’язані між собою і переслідують різні цілі, поширення є проведення незв’язаних між собою заходів. ДПК „Універсал” допомагає практичному психологу будувати свою роботу системно: організувати діяльність на вирішення виявлених проблем з використанням потенційних можливостей учнів.

Проведення психолого-педагогічної діагностики учнів, батьків та педагогів, створення проектів, підготовка планів за допомогою діагностично-проектувальних комп’ютерних комплексів «Універсал» дає можливість майже повністю автоматизувати роботу практичного психолога навчального закладу. У таблиці 2 наведено порівняння організації роботи практичного психолога в традиційній системі та системі проектування.

Як свідчать результати моніторингу особистісного розвитку учнів навчальних закладів, що працюють у системі проектування, використання в практиці роботи вище наведених технологій значно поліпшує динаміку психолого-соціального розвитку більшості учнів як у класних колективах, так і навчального закладу в цілому. Так, використання педагогічним колективом навчального закладу технології комплексної психолого-педагогічної діагностики учасників НВП та використання у педагогічній практиці сконструйованих психологічною службою конкретних завдань навчального закладу та корекційно-виховних задач особистісного роз-

витку учнів поліпшують результати розвитку учнів у середньому на 22 %. Окрім того, на результативність розвитку учнів у навчальних закладах суттєво впливає активність включення всіх учасників навчально-виховного процесу в цю систему. Саме за умови, коли педагоги, батьки й учні стають активними співучасниками проектування навчально-виховного процесу та відбувається узгодження зовнішніх і внутрішніх вимог, власних потреб, реальних обставин, розвиваються в учнів процеси самосвідомлення, саморегуляції, самовизначення тощо [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Битянова М. Р. Организация психологической работы в школе / Битянова М. Р. — М. : Совершенство, 1998. — 298 с.
2. Практическая психология образования: учеб. пособие для студ. психол. фак. Ун-ов. — М. : Изд. центр «Академия», 2003. — 448 с.
3. Проектування навчально-виховного процесу в комп’ютерному комплексі «Універсал-3»: навч. — метод. посіб. / авт.: В. О. Киричук. — К. : Інфосистеми, 2011. — 233 с.

Марина Мельник

Сравнение специфики работы практического психолога образовательного учреждения в традиционной системе и системе проектирования

В статье отражены особенности организации работы психолога в образовательном учреждении. Освещены особенности работы психологической службы в диагностически-проектировочном компьютерном комплексе «Универсал».

Ключевые слова: практический психолог в системе образования, проектирование.

Maryna Melnik

The comparison analysis of practical psychologists work organization in the educational institutions in the traditional system and projection system

The article describes the features of the psychologists work organization in the educational institution. The article analyzes the features of the psychological service in the computer application “Universal”.

Key words: practical psychologist in the educational system, designing.

Управління
школою

УДК 37.091.313:
37.011.3-051

ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА В СИСТЕМІ ПРОЕКТУВАННЯ

Саме в класному колективі розвивається пізнавальна діяльність учнів та формуються соціальні стосунки між учнями, вирішуються проблеми дозвілля, здійснюється первинне об'єднання колективу, формується відповідна емоційно-вольова сфера.

У статті проводиться аналіз роботи класного керівника в системі проектування при використанні ДПК «Універсал».

Ключові слова: класний колектив, проектування, метод проектів, ДПК «Універсал».

**Марина
ДАВИДОВА**

Тьютор-консультант
ДПК „Універсал”

Пр а ц я класного керівника — одна з найважливіших в роботі педагогів. Він організовує і спрямовує виховний процес в необхідне русло та відповідає за організацію виховної роботи в класі.

Він організовує і спрямовує виховний процес в необхідне русло та відповідає за організацію виховної роботи в класі.

С а м е в класному колективі розвивається пізнавальна діяльність учнів та формуються соціальні стосунки між учнями, вирішуються проблеми дозвілля, здійснюється первинне об'єднання колективу, формується відповідна емоційно-вольова сфера.

Постійні зміни в суспільстві вимагають конкурентоспроможності учнів, а з іншого боку, ці зміни дають учням можливість самовизначення та самореалізації на основі адекватного вибору способів вирішення власних соціальних проблем чи потреб. Безпосередній вплив на це мають класні керівники.

Вони шукають нові підходи до організації діяльності учасників навчально-виховного процесу як в закладі освіти, так і поза ним. Тому, на нашу думку, необхідними є нові цікаві проекти не лише в змісті освіти, а й у самій структурі взаємостосунків між всіма учасниками навчально-виховного процесу.

Серед різноманітних методів, що сприяють саморозвитку учнів є метод проектів. Цей метод роботи актуальний в системі сучасної освіти перш за все тому, що метод проектів, здебільшого, зорієнтований не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування й здобуття нових (часто шляхом самоосвіти). Учні навчаються планувати свою роботу, використовувати

Серед різноманітних методів, що сприяють саморозвитку учнів є метод проектів. Цей метод роботи актуальний в системі сучасної освіти перш за все тому, що метод проектів, здебільшого, зорієнтований не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування й здобуття нових (часто шляхом самоосвіти). Учні навчаються планувати свою роботу, використовувати

вати різні джерела інформації, самостійно збирати матеріал, аналізувати і зіставляти факти, приймати рішення, установлювати соціальні контакти, створювати «кінцевий продукт», представляти створене перед аудиторією [8, с. 14].

Узагальнюючи наукові дослідження з теоретичного обґрунтування методу проєктів, вважаємо можливим виділити наступні особливості цієї дидактичної технології. Метод проєктів реалізується як цілісна педагогічна технологія навчання, яка дає учням можливість оволодіти методологічними знаннями, вміннями і навичками – основою подальшої самоосвіти, а також сприяє розвитку ключових компетентностей учнів [1; 3].

У ході реалізації методу проєктів умовою ефективної самостійної шкільної і поза-шкільної діяльності учнів є групова і міжгрупова взаємодія. В основі діяльності вчителя лежать такі складові: конструктивно-проектувальна, організаторська, комунікативна [7, с. 95]. Вчитель повинен стати координатором, консультантом, а також рівноправним учасником навчального процесу. Проєкти для занять в класі, коли вони добре сплановані, показали свою дієвість у позитивній мотивації учнів до навчання і саморозвитку, оскільки вони пропонують одночасно цікаві і важливі для них теми, а також можливість подолання труднощів. Існують апробовані способи активізації та залучення класних колективів до дослідницької роботи за допомогою проєк-

тів. Як правило, це групові завдання, а тому доцільні у практиці використання класними керівниками:

- Завдання центруються навколо соціально значущих проблем і питань.
- Проводиться справжнє дослідження, яке веде до справжніх вирішень справжніх проблем. Учні мають відчуття, що вони беруть участь у вирішенні питань, роблять свій внесок у вирішення складної проблеми – тоді вони з більшим захопленням будуть працювати в колективі.
- Предмет дослідження повинен представляти собою різні сторони проблеми: суспільну, історичну, природничо-наукову.
- Завдання передбачають виготовлення предметів, речей, об'єктів, які будуть виставлені під час презентації за результатами і відображають суть отриманих результатів дослідження.
- Завдання формуються таким чином, щоб їх було зручно виконувати в парах чи невеликих групах. Особливо дієво це в тому випадку, коли учні мають можливість відкрито висловлювати свої почуття і думки [2, с. 192–199].

Найбільш узагальненою метою процесу соціально-педагогічного проектування є створення обґрунтованої системи параметрів стану об'єкта управління та забезпечення прогнозування, і розв'язання конкретних актуальних проблем розвитку особистості в умовах освітнього закладу.

***Учитель,
спираючись
на метод
проєктів,
створює
умови для
виявлення
та розвитку
здібностей
обдарованих
дітей та
стиму-
лює їх до
самостійної
пошуково-
дослідницької
роботи***

**Учитель,
спираючись
на метод
проектів,
виступає
в ролі
наставника,
порадника та
організатора,
тобто
здійснює
психолого-
педагогічний
супровід**

Проектування в навчально-виховному процесі є етапом, який передує безпосередній управлінській діяльності, спрямовує на реалізацію педагогічних цілей та завдань кожної із підсистем (виховання-самовиховання, навчання-учіння, розвиток-саморозвиток). Він виступає саме тим засобом, за допомогою якого стає можливим усвідомлене визначення основних орієнтирів діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу за певних умов та на деякий період; дає змогу систематизувати введення інновацій та коректив у навчальний та виховний процес; унеможливує прожектерство та необгрунтовані ілюзії щодо управління організацією й планування навчально-виховної діяльності педагогів.

У науково-практичному розумінні, така цілісна система, спрямована на створення детального нормативного уявлення про реальний навчально-виховний освітній процес. У рамках цієї проблеми система соціально-педагогічного проектування особистісного розвитку учня в навчально-виховному процесі утворює три умовні частини. Це соціальна, що відповідає сучасним умовам виховання та вимогам суспільства; психолого-педагогічна, що розробляється для конкретного навчального закладу на рівні класних колективів і відображає основні напрямки діяльності педагога і групи вихованців у їхній взаємодії; особистісна, як така, що є процесом розробки проекту розвитку

конкретної особистості в рамках малої соціальної групи й характеризує уявлення педагога й самого учня про його близьке і віддалене майбутнє [4, с. 6].

Звідси виділимо основні функції класного керівника:

1. Організаційно-координуюча, що передбачає налагодження взаємодії навчального закладу та родини з вчителями-предметниками й іншими фахівцями школи, які працюють з класним колективом; розвиток і стимулювання різносторонньої діяльності; індивідуальний вплив та взаємодія з кожним учнем класу. Окрім того, ведення переліку необхідних документів.

2. Комунікативна функція вбачає регулювання міжособистісних стосунків між учнями; встановлює суб'єкт-суб'єктних стосунків між вчителем та учнем; створення позитивного клімату в класному колективі та надання допомоги учням у формуванні соціальної компетентності.

3. Аналітико-прогностична передбачає вивчення індивідуальних особливостей учнів і динаміки їх розвитку та визначення стану і перспектив розвитку класного колективу [5, с. 43].

У програмі ДПК «Універсал 4-online» для класного керівника розроблені модулі з метою проектування виховного змісту проектів класного колективу; створення нових проектів; розробки календарного планування та творення сценаріїв класних колективів з особистісно-розвивальним змістом.

Розглянемо детальніше можливості технологічних модулів. У технологічному модулі «Програмування» класний керівник має змогу створити власну графічну сітку на навчальний рік. У технологічному модулі «Творення» класний керівник може створювати сценарії заходів класного колективу.

Для полегшення роботи класних керівників у програмі ДПК «Універсал 4-online» прикріплено Банк навчально-виховних програм. Для створення проекту класного колективу потрібно зайти в технологічний модуль «Моделювання», обрати відповідний рівень програми для подальшої роботи «Індивідуальні», «Групові» і «Класних колективів» та визначитись з необхідними програмами за спрямуванням: корекційно-розвивальні, профілактично-розвивальні, розвивально-корекційні, життєтворення особистості. У будь-який із запропонованих програмою проєктів, класний керівник може внести необхідні зміни, визначити цілі проєкту і отримати власний навчально-виховний проєкт класного колективу.

Програма ДПК «Універсал» надає можливість проектувати учасників і відповідальних за проведення заходів у рамках навчально-виховного процесу, визначити терміни проведення заходу та обрати види діяльності для учнів. Можна відзначити один або декілька видів активності учнів, що передбачається реалізувати під час роботи

над проєктом: дозвоільно-ігрова, фізично-оздоровча, предметно-перетворювальна, художньо-образна, навчально-пізнавальна, соціально-комунікативна, громадсько-корисна, національно-громадянська, духовно-катарсична [6, с. 18].

Відзначимо, що при роботі в ДПК «Універсал 4-online», класний керівник:

1. Має доступ до діагностики життєвої активності учнів класного колективу.

Таблиця 1

Показники затраченого часу в класно-урочній системі та в системі проектування за допомогою ДПК «Універсал»

Види діяльності	Результати	Затрачений час в класно-урочній системі	Затрачений час в системі проектування НВП за допомогою ДПК «Універсал»
Створення банку виховних програм	Банк виховних програм	Не проводиться	1 програма – 40 хв.
Створення проєкту класних керівників	Проєкт на семестр	Не менше 8 годин	До 1 години
План роботи класного керівника	Три типи планів (системно-комплексний, графічний, календарний)	1 тип плану – 3 години	1 год
Виховні сценарії	Виховні сценарії з особистісно-виховним змістом	1-2 години	1 сценарій – 25 хв
Характеристика на учнів та психолого-педагогічні рекомендації на всіх учасників НВП	Вивчення особистісного розвитку учня	1 година - 1 учень	15 хв

2. Може надавати характеристики-рекомендації з особистісного розвитку учня.

3. Розглядає групові та колективні проблеми особистісного розвитку учнів та прогнозування особистісного розвитку учнів класного колективу.

4. У технологічному модулі «Програмування» – програмувати виховні та розвивальні програми.

5. Має змогу моделювати проблемно-цільовий зміст – створювати проекти класних керівників.

6. Створює план роботи класного керівника (планування особистісно-орієнтованого змісту).

7. Створює сценарії виховних заходів (творення особистісно-орієнтованого змісту).

8. Дає можливість педагогам відслідковувати у динаміці розвиток конкретного учня, класного колективу, учнів навчального закладу.

Отже, створена В.О. Киричуком програма ДПК «Універсал» дає вчителям можливість економити власний час. Адже на проектування змісту навчального проекту та календарне планування на основі демонстраційної програми класний керівник витратить близько **20-25 хвилин**; на створення нового проекту класного колективу – до **60 хвилин**; на творення сценарію класного колективу – **20-25 хвилин**.

Можемо стверджувати про ефективність впровадження в практику роботи навчального закладу ДПК

«Універсал». Для порівняння наводимо приблизні показники затраченого часу в класно-урочній системі та в системі проектування за допомогою ДПК «Універсал» (див. табл. 1).

Спираючись у своїй роботі на метод проектів, вчитель цим самим створює умови для виявлення та розвитку здібностей обдарованих дітей та стимулює їх до самостійної пошуково-дослідницької роботи. При такій формі організації навчального процесу вчитель виступає в ролі наставника, радника та організатора, тобто здійснює психолого-педагогічний супровід. А використовуючи ДПК «Універсал», класний керівник не лише економитиме власний час, а й покращить ефективність власної праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горностаев Л. О. Крупные проекты в системе общего образования: смысл и особенности их осуществления / Горностаев Л. О. // Инновации в образовании. – 2012. – № 2. – С. 46.
2. Забелина Г. А. Применение метода проектов в обучении иностранному языку в школе и вузе / Забелина Г. А. // Мир образования – образование в мире. – 2009. – №1 – С. 192–199.
3. Кордуба Б. Роль проектных технологий у створенні сприятливого середовища для розвитку компетентної, цілеспрямованої, творчої, успішної особистості, конкурентоспроможної на ринку праці / Кордуба Б. // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2010. – № 4. – С. 37–42.
4. Соціально-педагогічне проектування розвитку обдарованості учня в системі навчально-виховного процесу / за заг. ред. В. О. Киричука; Інститут обдарованої дитини НАПН України. – К., 2014. – С. 141.
5. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс: учеб. для студ. педвузов. – М., 2000. – Кн. 2: Процесс воспитания. – 340 с.
6. Проектування навчально-виховного процесу в комп'ютерному комплексі «Універсал»: навч.-метод. посіб. / В. О. Киричук. – Четверте вид., допов. – К. : Інфосистеми, 2010. – 227 с. – Бібліогр.: 231 с.
7. Индивидуальный стиль деятельности учителя: Диагностика и формирование : метод. рекомендации / авт.: Рожков М.И. [и др.]. – Ярославль, 1995. – 280 с.
8. Ужва В. І. Метод проектів як засіб навчання, орієнтований на учня сьогодення / Ужва В. І. // Нива знань. – 2011. – № 2. – С. 14.

Марина Давыдова

Эффективность работы классного руководителя в системе проектирования

В статье осуществляется анализ работы классного руководителя в системе проектирования при использовании ДПК «Универсал».

Ключевые слова: классный коллектив, проектирование, метод проектов, ДПК «Универсал».

Maryna Davydova

The effectiveness of a class teacher work in a projection system

The article analyzes work of the class teacher in a projection system using the computer program «Universal».

Key words: class team, design, project method, computer program «Universal».

«УНІВЕРСАЛ» – СПРАВЖНІЙ ПОМІЧНИК У РОБОТІ З БАТЬКАМИ

Управління
школою

УДК.014.623

У більшості випадків батьки не володіють необхідними психологічними і педагогічними знаннями, аби дійсно розуміти свою дитину, допомагати їй дорослішати, розвиватися. За допомоги діагностично-проектувального комплексу «Універсал-4 online» досить просто отримати про дитину цілісну об'єктивну інформацію, на її основі визначити конкретні корекційно-виховні завдання і далі будувати весь освітній процес одночасно для всіх і кожного. Саме тому програма «Універсал-4» може стати порадиником і для батьків.

Ключові слова: «Універсал-4», цілісна об'єктивна інформація про дитину, порадиник для батьків.

Коли батьки ведуть свою дитину до приватної школи, рівень їх запитів є надзвичайно високим. В анкетах, запропонованих батькам, читаємо:

„Школа має створити дитині такі умови, щоб вона почувалась захищеною, мала всі можливості для всебічного розвитку і була реалізована як особистість”.

„У школі дитина має розкрити всі свої здібності і відчути себе успішною людиною”.

„Школа – місце, де діти отримують найважливіші життєві навички: вчать ся вчитися, спілкуватися з людьми, піклуватися про себе та інших, знати свої сильні і слабкі місця, розвивати свої здібності і таланти”.

На ці і ще 360 подібних запитів, а саме стільки учнів навчаються в нашому Харківському колегіумі, школа має відповісти конкретною роботою. А саме, побачити кожну дитину, мати про неї цілісну

об'єктивну інформацію, поставити щодо неї конкретні корекційно-виховні завдання і далі будувати весь освітній процес навколо неї.

За допомогою діагностично-проектувального комплексу «Універсал-4 online», автором якого є В.О. Киричук, виконати ці завдання не тільки можливо, а й досить просто. Наша школа вже 8 років працює у цьому напрямі. Двічі на рік всі учні школи з 4 по 11 кл. проходять тестування в комп'ютерному класі. Практичний психолог Л.К. Крамських завжди створює відповідну атмосферу, нагадує про чесність, неупередженість, закликає не намагатись „сподобатись” комп'ютеру при відповіді на запитання.

Тамара БЕЛІЧЕВА

Директор Харківської приватної спеціалізованої школи I-III ступенів «Харківський колегіум»

Людмила ПИЛИПЧАТИНА

Заступник директора з наукової роботи колегіуму

Ольга ЛЯЛКОВА

Керівник інформаційного центру колегіуму

Директор школи, ліцею, гімназії № 4-6'2016

ЩОБ БАТЬКИ НЕ ЗАПЛЮЩУВАЛИ ОЧІ...

Не новина, що батьки іноді навіть бувають налякани результатами психолого-педагогічних досліджень, бо іноді постає картина зовсім не такої дитини, як її уявляли батьки. Виявляється, що зовнішнє благополуччя іноді ховає під собою цілу низку гострих проблем: закритість дитини, тривожність, ізольованість, скриту агресію. І тут надзвичайно важливо, щоб батьки не заплющували очі, а йшли за порадою до психолога, класного керівника, ретельно виконували рекомендації програми. Варто пояснювати батькам, що за допомогою програми ми маємо унікальну можливість бачити всі зміни в динаміці, бо система зберігає результати всіх попередніх тестів, тому батьки можуть спостерігати, що змінилося у їхньої дитини, чи розв'язані його особисті проблеми з різних сфер розвитку: психологічної, соціальної, фізичної або духовної і визначити саме ті проблеми, над якими варто працювати сьогодні. Для батьків, які вперше знайомляться з програмою «Універсал», найбільш вражаючою є соціометрія. Адаже у вигляді таблиць, графіків, схем постає повна картина класу: хто є формальними і неформальними лідерами, кому з дітей бракує уваги з боку батьків, хто знаходиться в групі ризику. „Тримати руку на пульсі” – це розкоже висловлювання дуже підходить до опису можливостей батьків у процесі використання діагностично-проектувального комплексу «Універсал». Соціометрія не враховує, що хоче почути впливовий татусь про свою дитину, вона прямо і відверто називає речі своїми іменами, маючи в своєму арсеналі десятки тестів, спираючись на найбільш сучасні науково-технічні можливості педагогічної науки.

Тамара Беличева, Людмила Пилипчатина, Ольга Ляликowa
«Універсал» – настоящий помощник в работе с родителями

В большинстве случаев родители не владеют необходимыми психологическими и педагогическими знаниями, чтобы действительно понимать своего ребенка, помогать ему взрослеть, развиваться. При помощи диагностично-проектировочного комплекса «Универсал-4 online» достаточно просто получить о ребенке целостную объективную информацию, на ее основе определить конкретные коррекционно-воспитательные задания и дальше строить весь образовательный процесс одновременно для всех и каждого. Именно поэтому программа «Универсал-4» может стать советчиком и для родителей.
Ключевые слова: «Универсал-4», целостная объективная информация о ребенке, советчик для родителей.

Tamara Byelicheva, Lyudmila Pylypchatina, Olga Lyalikowa
"Universal" - a true help in work with parents

In most cases, parents do not have the necessary psychological and pedagogical knowledge to get a real understanding with their child, help it to mature and develop. With the help of diagnostic and planning complex "Universal-4 online" it's enough to have coherent and objective information about the child, place the specific correctional and educational tasks and build the entire educational process around it. For this reasons the program "Universal-4" can be a counselor for the parents.

Key words: "Universal-4", coherent and objective information about the child, counselor for parents.

Результати опрацьовуються автоматично, і відразу ж можна побачити весь „букет” проблем і завдань, а потому чітко планувати роботу з усунення недоліків, враховуючи і розвиток особистості кожної дитини, і цілісний моніторинг класних колективів.

Не секрет, що іноді батьки зовсім не знають проблем своїх дітей, або не хочуть їх помічати. До речі, у 2015/2016 навчальному році ми провели невеликий експеримент: запропонували учням і батькам 7-х класів вправу „Клатикова ковдра”, під час якої попросили групи дітей і групи батьків скласти перелік найгостріших проблем класу. Батьки були вкрай здивовані, що з переліку співпали тільки „недостатньо часу проводимо з сім'єю” і „великий обсяг домашніх завдань”, всі інші життєві проблеми були абсолютно різними. Звичайно, більшість батьків не володіють необхідними психологічними і педагогічними знаннями, аби дійсно розуміти свою дитину, допомагати їй дорослішати, розвиватися. І саме тому програма «Універсал-4» може стати порадиником і для батьків, адже вони теж мають пройти тестування, а маючи свій парол, зайти до сторінки своєї дитини, познайомитися з результатами її діагностики, побачити конкретні завдання і рекомендації щодо конкретної допомоги дитині в подоланні певних труднощів у навчанні, спілкуванні, соціалізації, тощо.

Ось чому Харківський колегіум продовжує працювати з батьками і за допомогою «Універсалу», будучи вневними, що разом йти вдвічі легше!